

”Kehitystä eteenpäin työntävistä voimista toisen sukupolven ongelmiin”

Kenian kehityssuunnitelmat vuosina 1957-1983 Kenian valtiontaloutta ohjaamassa

Jani Kristian Tantu

Yleinen historia

17.01.2006

1 Johdanto	1
1.1 Afrikka ja maailmantalous	1
1.2 Kenian poliittinen ja taloudellinen tilanne	5
1.3 Kehitysteoriat ja näkemykset Kenian historiasta	8
1.4 Tutkimustehtävä.....	9
2. Lähteet ja tutkimusperinne	11
2.1 Lähteet.....	11
2.2 Tutkimusperinne	12
2.3 Kehityspolitiikka ja kehityssuunnitelmat.....	17
3 Kehityssuunnitelmien ydin.....	19
3.1 Brittihallinnon suunnitelma vuosille 1957-60	19
3.2 Brittihallinnon viimeinen kehitysohjelma Keniassa 1960-63.....	23
3.3 Kehityssuunnittelua Harambeen hengessä – itsenäisen Kenian ensimmäinen kehityssuunnitelma 1964-70	24
3.4 ”Maaseudun vallankumous” - Kehityssuunnitelma 1966-70	28
3.5 Kehityssuunnitelma 1970-74 - teollisuuden ja turismin nopeaksi edistämiseksi	31
3.6 Kenia maailmanlaajuisten ongelmien edessä - Kehityssuunnitelma 1974-78.....	33
3.7 Uuden presidentin ensimmäinen kehityssuunnitelma 1979-83	36
4 Finanssipolitiikka	40
4.1 Valtion julkisen velan kehitys.....	40
4.2 Kenian valtion menot ja tulot.....	41
4.3 Kehityssuunnitelmien rahoituslähteet.....	48
4.3.1 Brittihallinnon suunnitelmien rahoitus	48
4.3.2 Itsenäisen Kenian kehityssuunnitelmien rahoitus.....	50
5 Kauppapolitiikka	54
5.1 Itä-Afrikan yhteistyön vaikea taival.....	54
5.2 Suhteet Eurooppaan ja muualle maailmaan	58
5.3 Teollisuusstrategiat Keniassa - tuontia korvaava teollisuus vai viennin edistäminen	59
5.4 Kenian ulkomaankauppa.....	63
5.4.1 Kauppatase.....	63
5.4.2 Vienti	67
5.4.3 Tuonti.....	68
5.4.4 Vaihtosuhte	69

6 Johtopäätökset	72
Lähdeluettelo	75
Liitteet	79

1 Johdanto

1.1 Afrikka ja maailmantalous

Nykypäivänä Afrikan maiden taloudellinen tilanne ei ole kadehdittava. Maailman vähiten kehittyneimmistä maista suurin osa sijaitsee Afrikassa ja monien Afrikan maiden velkataakka on suorastaan musertava. Tilanne kuvaa hyvin se, että vuonna 2005 maailman rikkaimpien ja vaikutusvaltaisimpien G8-maiden edustajat sopivat Afrikan maiden kehitysavun kaksinkertaistamisesta vuosikymmenen loppuun mennessä sekä ennen kaikkea antamaan täysimääräisesti anteeksi vaikeasti velkaantuneiden köyhien maiden velat Maailmanpankin Kansainväliselle Kehitysjärjestölle (IDA, International Development Association), Afrikan Kehitysrahastolle ja Kansainväliselle Valuuttarahastolle (IMF, International Monetary Fund). Afrikan osalta tämä tarkoittaisi 33 Afrikan maan velkojen anteeksiantoa ja samalla mahdollisuutta järjestää enemmän koulutusta, terveydenhuoltoa ja muita tarvittavia palveluja. Mutta miten tähän nykytilanteeseen on päädytty?

Afrikan kytkeminen maailmantalouden järjestelmään vahvistui kolonialismin aikakauden alkamisen myötä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Eurooppalaisten valtioiden suorittama Afrikan jako aiheutti suuria taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia muutoksia Afrikassa. Eurooppalaisten siirtomaaisäntien hallintavalta merkitsi afrikkalaisten alkuperäisten kauppajärjestelmien häviämistä. Se loi niiden tilalle rakenteet, jotka linkittyivät suoraan teollistuneeseen Eurooppaan. Siirtomaakauden aikana Afrikan taloudet kokivat sekä vakavia talouskriisejä että ennätysmäistä talouden kasvua. Molemmissa tapauksissa syyt olivat siirtomaiden ulkopuolisissa tekijöissä, kuten maailmanmarkkinahintojen vaihteluissa. Esimerkiksi siirtomaiden vakava talouskriisi 1930-luvun alussa johtui vuoden 1929 New Yorkin pörssiromahdusta seuranneesta maailmanlaajuisesta lamasta, jonka seurauksena kultaa lukuun ottamatta kaikkien afrikkalaisten tuotteiden kysyntä laski jyrkästi. Toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen siirtomaiden kehitystä pyrittiin edistämään ja afrikkalaisille annettiin enemmän valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia talouden alalla. Siirtomaissa alettiin siirtyä niin sanottuun kehityspolitiikan kauteen. Tästä hyvänä esimerkkinä olivat Britannian viisi siirtomaiden kehittämisen- ja hyvinvointilakia (Colonial Development and Welfare Act) 1940- ja 1950-luvuilla. Näiden lakien tarkoituksena oli

ensisijassa kehittää siirtomaiden talouksia, mutta myös valmistaa siirtomaita ja niiden talouksia itsenäisyyttä varten.¹

Paineet koko siirtomaajärjestelmän purkamiselle vahvistuivat toisen maailmansodan jälkeen. Tässä mielessä vuosi 1945 ei merkinnyt vain toisen maailmansodan loppua, vaan myös uuden aikakauden alkua siirtomaille sekä niitä hallinneille siirtomaaisännille. Sodan jälkeiseen maailmaan syntyi uusi hierarkia, jota ”kapitalistisessa maailmassa” leimasi USA:n hegemonia niin poliittisella, taloudellisella kuin sotilaallisella alalla. Suurta imperiumia hallinnoivalla Isolla-Britannialla oli puolestaan toisen maailmansodan jälkeen velkaa 6 miljardia puntaa ja sen dollarivaje oli akuutti. Kun brittiläinen pääoma ei enää pystynyt kilpailemaan amerikkalaisen pääoman kanssa maailmanlaajuisesti, järjestettiin brittitalous uudelleen. Vapaa ”laissez-faire” -kapitalismi antoi tilaa kasvavalle valtion interventiolle eli väliintulolle Isossa-Britanniassa. Tämä prosessi toistettiin sen siirtomaissa, joissa valtionhallinnon interventio oli jo ennen tätä erittäin korostuneessa asemassa. Siirtomaiden osalta kasvanut interventio tarkoitti käytännössä sitä, että ne ”suojattiin” tullimuurien taakse ja trendi kohti tuontia korvaavaa teollisuutta vahvistui.²

Siirtomaavaltojen näkökulmasta katsottuna oli harmillista, että kun ne sodan runtelemine talouksineen tarvitsivat enemmän kuin koskaan siirtomaitaan, siirtomaaisäntien kyky pitää kiinni siirtomaistaan oli huomattavasti heikentynyt. Lisäksi kansainvälisellä kentällä siirtomaavallat olivat poliittisesti ja ideologisesti puolustusasemissa, sillä sodan jälkeen johtoasemiin nousseet supervallat Yhdysvallat ja Neuvostoliitto suhtautuivat siirtomaihin kylmästi erinäisistä syistä johtuen. Nämä näkökulmat huomioon ottaen voidaan sanoa, että Afrikan dekolonisaation eli siirtomaajärjestelmän purkamisen syyt olivat luonteeltaan enemmänkin poliittisia kuin taloudellisia.³ Afrikassa tämä siirtomaiden itsenäistymisprosessi alkoi virallisesti vuonna 1957, kun entinen Britannian siirtomaa Ghana itsenäistyi. Suoranainen itsenäistymisvyöry ajoittui Afrikassa 1960-luvulle, mutta esimerkiksi Portugalin siirtomaat itsenäistyivät vasta 1970-luvun puolivälissä ja Namibia vuonna 1990.⁴

---

¹ Austen 1987, 197-207, 225.

² Zeleza 1989, 156.

³ Zeleza 1989, 157.

⁴ Wickins 1986, 204.

Poliittisten syiden painoarvo siirtomaajärjestelmän purkautumisen selittäväksi tekijänä lisääntyy tarkasteltaessa toisen maailmansodan jälkeisen ajan talouspolitiikkaa suurimpien siirtomaavalttojen eli Ranskan ja Ison-Britannian osalta. Vuonna 1957 Ranska sekä viisi muuta eurooppalaista valtiota⁵ jatkoivat vuonna 1951 alkanutta Euroopan yhdentymisprosessia allekirjoittamalla ns. Rooman sopimuksen, jolla perustettiin Euroopan talousyhteisö (European Economic Community, EEC) sekä Euroopan ydinenergiayhteisö (EURATOM). Sopimuksen vaikutukset ulottuivat Afrikkaan asti, sillä sopimuksessa nämä kuusi yhteisömaata perustivat niin sanotun assosiaatiosuhteen Ranskan ja Belgian alaiseen ranskankieliseen Afrikkaan sekä Italian Somalimaan. Eurooppalaisten näkökulmasta tämän assosiaation tavoitteena oli edistää merentakaisien alueiden sosiaalista ja taloudellista kehitystä sekä vahvistaa niiden ja yhteisömaiden välisiä läheisiä taloussuhteita. Sopimuksen perusteella merentakaisia alueita voitiin suosia kaupan alalla, jotta ne voisivat saavuttaa tavoittelemansa kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen. Tavoitteena oli lisäksi poistaa näiltä alueilta eurooppalaisiin yhteisömaihin tuotavien hyödykkeiden tullit kokonaan.⁶

Taloussopimukset Euroopan ja Afrikan välillä saivat jatkoa vuonna 1963. Tällöin Euroopan talousyhteisön kuusi jäsenmaata ja 18 Afrikan jo itsenäistynyttä valtiota allekirjoittivat ensimmäisen Yaondén sopimuksen. Sopimuksen afrikkalaiset osapuolet olivat pääosin entisiä Ranskan siirtomaita ja sopimuksen tavoitteena oli pyrkiä jatkamaan euroafrikkalaista suhdetta, ja edistää sekä assosioitujen keskinäistä taloudellista yhteistyötä että kaikkien allekirjoittajamaiden taloudellista kehitystä. Tätä sopimusta voitiin pitää Rooman sopimuksen suorana jatkeena ja monet muutokset siinä olivat vain muodollisia. Sopimusta kuvaa hyvin se, että sopimuksen mukaan kaikkien afrikkalaisten maiden hyödykkeiden, paitsi Euroopan yhteisön yhteiseen maatalouspolitiikkaan kuuluvien hyödykkeiden, tuli päästä yhteisöön tullittomasti. Toisin sanoen Euroopan yhteisön jäsenmaat suojasivat tällä tavalla omia kansallisia etujaan maatalouden osalta. Toinen Yaondén sopimus allekirjoitettiin vuonna 1969, ja se erosi ensimmäisestä vain vähän. Voidaan sanoa, että nämä sopimustekstit sisälsivät pääasiassa sen, mitä sopimuksen eurooppalaiset osapuolet tahtoivat, eikä Afrikan mailla ollut paljon vaikutusmahdollisuuksia.⁷

---

⁵ Ranska, Länsi-Saksa, Italia, Belgia, Alankomaat ja Luxemburg

⁶ Tuononen 1996, 30.

⁷ Tuononen 1996, 31-33.

Seuraava suuri muutos talouspolitiikassa liittyi Ison-Britannian liittymiseen Euroopan yhteisöön vuoden 1973 alusta. Laajentunut 9 jäsenmaan Euroopan yhteisö sekä 46 Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueen itsenäistä valtiota (AKT-maat) allekirjoittivat vuonna 1975 ensimmäisen Lomé'n sopimuksen. Tällä kertaa uuden taloussopimuksen laatimisen taustalla oli Britannian siirtomaiden assosioiminen talousyhteisöön, mutta muuten sopimus muistutti aiempia assosiaatiosopimuksia. Eurooppalaisten tavoitteena oli säilyttää sekä hyvät poliittiset että taloudelliset suhteet assosioituihin, varmistaa afrikkalaisten raaka-aineiden saanti sekä säilyttää eurooppalainen vauraus samalla kun ne auttaisivat kehitysmaita. Sopimuksen kauppaa koskeva luku vapautti AKT-maiden vientihyödykkeet tulleista ja muista vastaavista rajoituksista taaten samalla suosituimmusaseman eurooppalaisten yhteisömaiden vientituotteille. Sopimuksen mukaan yhteisömaiden kuului poistaa myös määrälliset rajoitukset ja muut vastaavat kaupanesteet, mutta maataloustuotteet poikkesivat jälleen tästä periaatteesta. Ensimmäisen sopimuksen jälkeen Lomé'n sopimuksia uusittiin viiden vuoden välein vuosina 1980, 1985 ja 1990. Sopimusten perusrakenne pysyi samanlaisena, eikä suuria muutoksia sopimusehtoihin tehty. Merkittävimmät muutokset liittyivät vuoden 1985 kolmanteen Lomé'n sopimukseen, johon otettiin mukaan kulttuurinen ja sosiaalinen yhteistyö. Sopimuksessa korostui myös rahoitukselliseen ja tekniseen yhteistyöhön liittyvää antaja- ja saajamaiden välisen toiminnan koordinoitua, joka otti huomioon avun kohdemaan omat kehitysstrategiset valinnat.⁸

Itsenäistymisen kynnyksellä afrikkalaisten tulevaisuuden näkymiä olivat demokratia, vauraus ja itsehallinto, mutta harvat afrikkalaiset ovat olleet tyytyväisiä itsenäisyyden tuomiin hedelmiin. Demokratia ei ole toteutunut, sillä vuonna 1984 Afrikan maista vain 10 %:lla oli käytössään monipuoluejärjestelmä. Suurimmalla osalla maista vallassa olivat sotilashallitukset tai yksipuoluejärjestelmä. Afrikan maiden taloudet puolestaan kehittyivät jopa 1960- ja 1970-lukujen hyvinä kasvunvuosina hitaammin kuin muiden vähemmän kehittyneiden Latinalaisen Amerikan ja Itä-Aasian maiden taloudet. 1970-luvun puoliväliin mennessä kaikki Afrikan maat kärsivät vakavista maksutasekriiseistä. Nämä johtuivat muun muassa maatalouden alamäestä, kasvavista öljylaskuista ja ulkomaisten velkojen korkeista koroista. Samalla Afrikan maiden velka kaksinkertaistui vuosien 1973 ja 1977 välillä ja seuraavan neljän vuoden aikana tämä kehitys toistui. Afrikan maiden talouksien ongelmia on pahentanut myös Afrikan mantereen räjähdysmäinen väestönkasvu. Kaikkien ongelmien

---

⁸ Tuononen 1996, 34-36.

seurauksena Maailmanpankin raportin mukaan vuonna 1984 34:stä vähiten kehittyneestä maasta peräti 21 sijaitti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Kuvaavaa on, että niinkin suuren maanosan kuin Afrikan osuus maailmankaupasta 1980-luvun puolivälissä oli vain noin 5 %.⁹

1.2 Kenian poliittinen ja taloudellinen tilanne

Brittien kiinnostus Itä-Afrikassa oli alun perin keskittynyt Ugandaan, josta tuli brittien hallinnon alainen alue 1890-luvulla. Tämä kiinnostus johti Ugandan rautatien rakentamiseen Itä-Afrikan rannikolta Victoria-järvelle. Rakennustyöt aloitettiin vuonna 1896 ja vuoden 1901 lopussa rautatie saavutti järven, joka vuoteen 1902 saakka kuului Ugandaan, kuten myös laaja alue nykyisen Kenian länsiosassa. Rautatien rakentamisella oli suuri merkitys Itä-Afrikan tulevaisuudelle, sillä se ei ainoastaan mahdollistanut Ugandan vientikaupan kehittämistä, vaan se teki mahdolliseksi eurooppalaisen asutuksen edistämisen Keniassa. Eurooppalaisten uudisasutusyhteisöjen kasvun myötä Kenia alkoi saada hallitsevan aseman Itä-Afrikan asioissa.¹⁰

Kenia liitettiin Ison-Britannian hallinnoimiin alueisiin vuonna 1895, kun britit perustivat ensimmäisen suurin piirtein nykyisen Kenian valtion rajoja vastaavan hallinnollisen alueen, Itä-Afrikan protektoraatin. Vuonna 1920 alueen hallinnollinen asema muuttui protektoraatista siirtomaaksi, ja samalla alueen nimeksi tuli Kenia.¹¹ Kenian liittäminen valtavaan Ison-Britannian imperiumiin ei luonut ainoastaan brittien poliittista ylivaltaa, vaan myös pohjan kapitalismin tunkeutumiselle Keniaan. Kaikessa toiminnassa valkoisten uudisasukkaiden toiminnan edistäminen ja suosiminen sai etusijan. Tästä hyvänä esimerkkinä oli Kenian tuottavimpien maatalousalueiden siirtäminen valkoisten haltuun. Britannian siirtomaana Kenian tehtävänä oli tuottaa raaka-aineita teollistuneelle emämaalleen ja tarjota sen teollisuustuotteille sopiva markkina-alue. Siirtomaakaudella Keniaa kohtasi kolme talouskriisiä, joilla oli suuria vaikutuksia maan talouden kehittymiseen. Kaikkien kriisien seurauksena afrikkalaiset viljelijät saivat lisää mahdollisuuksia osallistua maan talouteen ja valkoisia uudisasukkaita suosivaa politiikkaa höllennettiin. Esimerkiksi 1930-luvun alussa

---

⁹ Sandbrook & Barker 1985, 1-7, 85-87.

¹⁰ Hazlewood 1975, 2.

¹¹ Kyle, 1999, 3-6

New Yorkin pörssiromahduksen aiheuttaman maailmanlaajuisen laman jälkeen afrikkalaiset saivat ensimmäistä kertaa oikeuden viljellä kahvia pienessä määrin.¹² Ennen toista maailmansotaa brittien politiikka vastusti siirtomaiden teollisuuden kehittämistä, mutta vuonna 1940 Britannian parlamentin säätämän siirtomaiden kehitys- ja hyvinvointilain myötä teollisuuden kehittämiseen oli mahdollista saada varoja emämaasta.¹³

Toinen maailmansota osoitti Britannian siirtomaiden merkityksen emämaalleen, koska sodasta johtuen Britannian oma talous ei pystynyt tuottamaan riittävästi hyödykkeitä kansalleen. Tästä johtuen siirtomaiden talouskehitystä ja sen suunnittelua alettiin pitää entistä tärkeämpänä.¹⁴ Ensimmäinen brittihallinnon laatima kokonaisvaltainen suunnitelma Kenian talouden kehittämiseksi saatiin valmiiksi vuonna 1946. Sen peruseriaatteena oli maan luonnonvarojen (mineraalit, vesi, metsät) ja ihmistyövoiman, etenkin afrikkalaisen työvoiman hyödyntäminen tai hyväksikäyttö sellaisessa mittakaavassa, joka lisäisi Kenian kansantuloa sekä nostaisi väestön enemmistön elintasoja niin pian kuin mahdollista.¹⁵

Britannia joutui arvioimaan harjoittamaansa siirtomaapolitiikkaa uudelleen 1950-luvun alusta alkaen. Tämä johtui siirtomaahallinnon auktoriteetin vähittäisestä murenemisestä sekä hätätilan julistamisesta Keniaan vuonna 1952. Hätätilan vaikutuksesta britit aloittivat sotilaallisen kampanjan niin sanottuja Mau Mau- kapinallisia vastaan, jotka olivat alun perin hätätilan julistamisen syynä. Hätätila kesti Keniassa aina vuoteen 1959 saakka. Voidaan sanoa, että hätätila oli Kenian itsenäistymisen alkua, sillä brittihallinto alkoi tästä syystä miettiä tosissaan keinoja Kenian talouden ja kansalaisten tilanteen parantamiseksi. Myös monet Kenian eurooppalaiset olivat valmiita hylkäämään rotuprivilegioihin perustuneen siirtomaapolitiikan, ja alkoivat muodostaa liittoutumia afrikkalaisten kanssa. Eräs tällainen eurooppalaisten ryhmittymä oli vuonna 1959 perustettu New Kenya Group (NKG), jonka politiikan perustana oli ”monirotuinen” politiikka, joka takaisi myös afrikkalaisille mahdollisuuden osallistua maan talousjärjestelmään.¹⁶

Tässä tilanteessa myös brittihallinto päättyi lopputulokseen, että entiseen politiikkaan ei ole enää paluuta. Vuonna 1960 Britannian hallitus päätti, että Kenian seuraavissa vaaleissa

---

¹² Maxon 1992, 63, 71-72.

¹³ Ogonda 1992b, 160-168.

¹⁴ van Zwanenberg & King, 1975, 125-127.

¹⁵ Report of the Development Committee, 1946, 4, 10-11

¹⁶ Leys, 1975, 42-43, 54

(helmikuussa 1961) lainsäädäntöelimen enemmistön muodostaisivat afrikkalaiset. Vuoden 1962 alussa pidetyssä toisessa kokouksessa Ison-Britannian hallitus alkoi valmistella suunnitelmaa Kenian itsenäistymiseksi. Keniassa pidettiin itsenäisyyttä edeltäneet parlamenttivaalit vuoden 1963 toukokuussa. Vaalien voittajaksi nousi Jomo Kenyattan johtama KANU (Kenya African National Union), joka muodosti Kenian ensimmäisen afrikkalaisen hallituksen Kenyattan toimiessa pääministerinä. Vuonna 1964 Kenyattasta tuli maan ensimmäinen presidentti.¹⁷

1960-luvun lopun poliittista elämää leimasi presidentti Kenyattan vahva asema. Vuonna 1964 Kenian toinen suuri puolue KADU (Kenya African Democratic Union) lopetti toimintansa ja sen jäsenet liittyivät KANU:un. Samalla Kenyatta raivasi valtion johtopaikoilta hänelle epämieluisat henkilöt pois. Kenyattan rautaiset otteet johtivat uuden puolueen, KPU:n (Kenya People's Union) perustamiseen vuonna 1966, ja puolueen kantavina voimina toimivat Kenyattan syrjäyttämät henkilöt. Seuraavana vuonna Keniassa säädettiin uusi perustuslaki, joka lisäsi suuresti presidentin valtaoikeuksia. Vuonna 1969 ennen ensimmäisiä itsenäistymisen jälkeisiä vaaleja Kenyatta lakkautti KPU:n ja sen johtajat laitettiin vankilaan. Nyt KANU oli vaalien ainoa puolue ja puolueen valta-asema oli varmistettu. Virallisesti Kenia oli vielä monipuoluejärjestelmän omaava maa, mutta käytännössä asia oli toisin.¹⁸

Jomo Kenyattan kuoltua vuonna 1978 häntä seurasi presidenttinä Daniel Arap Moi.¹⁹ Arap Moin hallintokaudella vuonna 1980 Kenia solmi USA:n kanssa sotilassopimuksen, jossa USA:lle annettiin mahdollisuus käyttää Kenian maaperää tukikohtana erilaisiin konflikteihin lähdössä. Moi teki myös ainutlaatuisen vierailun Kiinaan sekä Jugoslaviaan vuonna 1980.²⁰ Kenian rauhallinen sisäpoliittinen tilanne muuttui Arap Moin hallintokaudella, kun vuonna 1982 syntyi verinen vallankaappausyritys, jonka Moin hallitus kuitenkin nopeasti kukisti. Samana vuonna Keniasta tuli virallisesti yksipuolueinen maa, kun hallinto pelkäsi, että monipuoluejärjestelmä saattaisi rohkaista eri heimoryhmittymiä kansannousuihin ja mellakointiin.²¹

---

¹⁷ Leys, 1975, 55-62

¹⁸ Leys 1975, 212-237; Arnold 1974, 12-13.

¹⁹ Arnold 1974, 217-218.

²⁰ Orwa 1989, 229.

²¹ Ochieng' 1989, 209,217.

Kenian talouspolitiikan päämääränä oli nopean taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen saavuttaminen. Kenialaisten poliitikkojen mielestä paras tapa 'hypätä monien kehitystä rajoittavien esteiden yli' oli lainata mahdollisimman paljon pääomaa ulkomailta ja kannustaa ulkomaalaisia sijoittamaan maahan pääomaa sekä teknologiaa. Tämä merkitsi avoimen talouspolitiikan valitsemista, jossa maailmanmarkkinat merkitsivät paljon eikä eristäytyminen tullut kyseeseen. Keniasta tuli siis avoin talous ja täysi maailmantalouden jäsen.²² Vuoteen 1980 mennessä Kenian teollisuussektori oli yksi Afrikan mantereen kehittyneimpiä ja monimuotoisimpia. Kenian talouskehitys oli korkealla tasolla vuosien 1960 ja 1970 välillä. Vuonna 1973 ensimmäinen öljykriisi ravistutti kapitalistista maailmaa ja Kenian maksutase heikkeni nopeasti. Tämän jälkeen Kenian talouden kriisi syveni, ja lopulta Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto puuttuivat maan talouden hoitoon erityisesti 1980-luvun puolivälistä lähtien.²³

1.3 Kehitysteoriat ja näkemykset Kenian historiasta

Teoriat taloudellisesta kehityksestä ovat perustuneet toisen maailmansodan jälkeen viiteen päänäkökulmaan, jotka ovat: 1) lineaarinen vaihekasvumalli, 2) rakenteellisen muutoksen teoriat, 3) kansainvälinen riippuvuusteoria, 4) uusklassinen vapaamarkkinateoria sekä uusimpana 5) laaja-alainen monista lähteistä tietoa ammentava näkökulma. 1950- ja 1960-luvuilla voimissaan olleen ensimmäisen koulukunnan mukaan kehitysprosessi kulki asteittain toisiaan seuraavien taloudellisen kasvun tasojen mukaan. Tässä teoriassa painotettiin vahvasti säästämisen, investointien ja ulkomaisen avun oikeanlaista sekoitusta, jonka avulla kehittyvä maa pystyisi seuraamaan samanlaista kehityspolkua kuin nykyiset kehittyneet teollisuusmaat. Toisin sanoen tämän teorian mukaan kaikki maailman maat kehittyvät tietyin samanlaisin askelein. Teoriassa käytettiin termiä ”kehitys” synonyyminä nopealle taloudelliselle kasvulle. Lineaarinen vaihekasvumalliteoria syrjäytyi viimeistään 1970-luvulla kahden kilpailevan teorian tieltä. Toisen mukaan oli olemassa tietty rakenteellisen muutoksen sisäinen prosessi, jota kehittyvän maan tuli seurata. Toinen oli radikaalimpi ja poliittisempi suuntaus, jossa kehittyvien maiden ”alikehittyneisyys” oli seurausta kansainvälisistä ja kotimaisista valtasuhteista ja tietynlaisesta ”riistosta”. 1980-luvusta eteenpäin alkoi uusklassisen

---

²² Orwa 1992, 390.

vapaamarkkina-ajattelun ”vastavallankumous”, jossa painotettiin vapaita markkinoita sekä yksityistämistä. Tämän teorian mukaan kehityksen puute johtui liiallisesta valtion interventioista ja talouden säätelystä, jota kehittyvän maan tuli purkaa taloudellisen kasvun saavuttamiseksi. Uusin näkökulma on puolestaan ottanut vaikutteita näistä kaikista ja sen pyrkimyksenä oli vastata paremmin maiden ”todellista taloudellista käyttäytymistä”.²⁴ Vaikka edellä mainitut taloudellisen kasvun teorit ovatkin pitkälti matemaattisia, niin ne seuraavat hyvin yleistä tiedemaailmassa vallinneiden aatteiden kehitystä. Tästä syystä johtuen näitä samanlaisia suuntauksia voidaan aivan yhtä hyvin soveltaa myös Afrikan historian ja erityisesti taloushistorian kenttään.

Itsenäisen Kenian historiaa on puolestaan lähestytty kolmesta päänäkökulmasta. Yksi näkökulma lähestyä Kenian historiaa on katsoa sen olevan laajentuva jatkumo, jossa heijastuvat siirtomaakauteen juurensa ulottuvat instituutiot ja ideat. Tämän näkökulman mukaan afrikkalaisten nationalismi Keniassa välitti ainoastaan siirtomaarakenteen poistamisesta. Ajatuksen taustalla on se, että afrikkalaiset poliittiset johtajat halusivat säilyttää maan ja sen rakenteen sellaisena kuin se siirtomaa-aikana oli, korvaten brittiläisen hallinnon omalla hallinnallaan. Tämä koulukunta syyttää Keniaa kehittymisestä ilman afrikkalaista ideologiaa. Toisen näkökulman mukaan itsenäisen Kenian historia on petostarina. Tämän näkökulman mukaan Kenian johtajat ovat pettäneet ennen itsenäisyyttä kansanmassojen parissa vallinneet yleiset toiveet ja halut kohti yhteiskunnan sosialistista muutosta. Näkökulma on saavuttanut suurta suosiota radikaalien ja marxistien parissa. Tämän näkökulman tutkijoiden mielestä Kenia on erinomainen esimerkki afrikkalaisesta uuskolonialistisesta valtiosta. Kolmas koulukunta näkee Kenian siirtomaakauden jälkeisen ajan puolestaan ”menestystarinana” erityisesti talouden saralla.²⁵

1.4 Tutkimustehtävä

Tutkin tässä pro gradu-tutkielmassa Kenian kehityssuunnitelmien kautta Kenian talouden kehityslinjoja vuosina 1957-83. Afrikkalaisessa kontekstissa Kenian talouskehitys oli

---

²³ Ogonda 1992, 300, 304-308.

²⁴ Todaro & Smith 2003, 111.

²⁵ Ochieng’ 1989, 202.

menestyksestä²⁶, mutta silti maata kohtasi valtava velkaantuminen ja talouden alamäki. Selvitän myös niitä syitä, miksi näin kävi. Keniassa budjetti jaettiin tavalliseen budjettiin ja kehitysbudjettiin, jotka yhdessä muodostivat koko valtion budjetin. Talouden kehityslinjojen ja velkaantumisen kannalta on erittäin mielenkiintoista tutkia nimenomaan kehityssuunnitelmia ja kehitysbudjettia, sillä juuri kehitysmenot olivat se valtion menojen osa, jonka rahoitukseen käytettiin lainarahaa. Esimerkiksi vuosien 1974-78 kehityssuunnitelmassa kaikista valtion menoista 87 %:iin suunniteltiin saatavan rahoitusta kotimaasta, kun taas kehitysbudjetin osalta ulkomaisen rahoituksen osuuden arveltiin olevan noin 50 %²⁷.

Valitsemallani tutkimusajanjaksolla (1957-83) on mahdollista tarkastella kolmen eri hallinnon - brittihallinnon, Kenyattan hallinnon ja Arap Moin hallinnon - tuottamia kehityssuunnitelmia. Tutkin ensinnäkin, miten nämä eri hallintojen tekemät kehityssuunnitelmat mahdollisesti eroavat, vai eroavatko lainkaan, ja millaiseen kansainväliseen kehyykseen nämä suunnitelmat ovat asetettavissa. Tutkin kehityssuunnitelmien finanssipolitiikkaa sekä kauppapolitiikkaa. Finanssipolitiikan osalta tutkin kehityssuunnitelmien rahoitusta sekä menoja eli miten ja mistä valtio sai rahaa kehityssuunnitelmien toteuttamiseen ja mihin se näitä varoja suunnitteli käytettävän. Kauppapolitiikan osalta tutkin kauppataseen eli viennin ja tuonnin suhteen kehittymistä sekä vaihtosuhdetta, jonka avulla on mahdollista saada tietoa vienti- ja tuontihyödykkeiden hintakehityksestä. Tutkin myös tarkemmin itse vientiä sekä tuontia. Näiden tietojen pohjalta on mahdollista saada hyvä kuva Kenian velkaantumisen syistä sekä talouden ongelmista.

Selvitän lisäksi, miten maailmantalous ja sen muutokset vaikuttivat Kenian talouteen ja kehityssuunnitelmiin. Tämä on hyvin mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska tutkimusajanjaksolle sijoittuvat muun muassa 1970-luvun öljykriisit. Näin merkittäville maailmanlaajuisilla tapahtumilla on ollut suuret vaikutukset koko maailmaan, joten Keniakaan ei ole säästynyt niiden vaikutuksilta. Monet Kenian talouden ongelmista liittyvät juuri Kenian talouden ja maailmantalouden väliseen suhteeseen. Tarkastelen mitä erityisiä maailmanlaajuisia ja kotoisia ongelmia hallitus nostaa kehityssuunnitelmissa esiin, miten se suhtautui niihin ja mitä toimia hallitus mahdollisesti aikoi tehdä tilanteen eteen.

---

²⁶ Kenian bruttokansantuotteen kasvu vuosina 1965-84 oli 2,3 %. Saharan eteläpuolisen Afrikan BKT kasvoi 1,8 %:n vauhdilla. Lähde Van der Hoeven & Vandermoortele 1987, 41.

²⁷ DP 1970-74, 9.

2. Lähteet ja tutkimusperinne

2.1 Lähteet

Primaarilähteitä tässä tutkimuksessa ovat Kenian talouden kehittämiseksi tehdyt seitsemän kehityssuunnitelmaa (Development Programme / Plan, DP) vuosien 1957 ja 1983 välillä. Ensimmäiset kaksi kehityssuunnitelmaa (1957-60 sekä 1960-63) edustavat tutkimuksessani brittihallinnon tekemiä kehityssuunnitelmaa, jotka on tehty ennen Kenian itsenäistymistä. Loput viisi kehityssuunnitelmaa itsenäistymisen (1963) jälkeen ovat Kenian hallituksen valmistelema. Näistä itsenäisen Kenian kehityssuunnitelmista neljä on tehty Jomo Kenyattan presidenttikaudella ja tutkimuksen viimeinen kehityssuunnitelma 1979-1983 on ensimmäinen presidentti Daniel Arap Moin valtakaudella tehty kehityssuunnitelma. Kehityssuunnitelmista on huomattava se, että kaksi kehityssuunnitelmaa loppuu vuoteen 1970. Tämä johtuu siitä, että ensimmäinen Kenian hallituksen valmistelema kehityssuunnitelma vuosiksi 1964-70 jouduttiin tekemään Kenian hallituksen kannalta niin nopeassa tahdissa, että he eivät ehtineet perehtyä kaikkiin tärkeisiin asioihin tarpeeksi syvällisesti. Niinpä hallitus teki vuonna 1966 uuden korjatun suunnitelman, joka oli edelliseen versioon nähden paljon yksityiskohtaisempi, mutta perustui samoille periaatteille kuin edellinenkin²⁸. Kenian hallitus kuitenkin laskee nämä kaksi kehityssuunnitelmaa yhdeksi, joten Kenian toisesta kehityssuunnitelmasta puhuttaessa tarkoitetaan vuosille 1970-74 tehtyä suunnitelmaa.

Kehityssuunnitelmien rakenne voidaan jakaa kahteen suurempaan kokonaisuuteen, johdanto-osaan ja yksityiskohtaiseen osaan. Johdanto-osa sisältää presidentin sekä suunnittelusta vastanneen ministerin yleiskuvaukset kehityssuunnitelmasta, kehityssuunnitelman yleiset tavoitteet ja poliittiset linjaukset sekä historiallisen katsauksen Kenian talouden kehitykseen. Yksityiskohtainen kehityssuunnitelman osa muodostuu erittäin yksityiskohtaisesta taloussektoreittain tapahtuvasta tarkastelusta. Tämä osa on kehityssuunnitelmien laajin osa, ja jos ja kun tarvitaan huomattavasti tarkempaa tietoa jostain asiasta tai tietystä talouden sektorista, on tarpeellista tarkastella tätä osiota. Kehityssuunnitelmien perusteella voidaan tutkia hyvin politiikan painopistealueita eli sitä kuinka valtiontaloutta ja yhteiskuntaa on ajateltu kehitettävän. Täten kehityssuunnitelmat ovat ennen kaikkea poliittinen paperi, jonka

---

²⁸ DP 1966-1970, i.

tarkoituksena on ollut näyttää maan poliittinen ja taloudellinen suunta. Suunnittelua pidettiin myös tärkeänä osana ”kansakunnan- tai valtionrakennusta”, sillä suunnitelman katsottiin tuovan kansallista yhtenäisyyttä ja keinon poliittiseen konsensukseen. Myös ulkomaisen avun saamisen tarve oli yksi syy suunnitelman laatimiselle. Ei ollut epäilystäkään, ettei jonkinlaisen ohjelman olemassaolo parantanut valtion mahdollisuuksia houkutella maahan ulkomaista pääomaa.²⁹

Tulen käyttämään tässä tutkimuksessa hyväkseni myös Kenian *Statistical Abstract* (SA) –tilastosarjaa sekä *Economic Survey* (ES) –tilastoja tarkempien tilastotietojen saamiseksi. Nämä ovat Kenian hallinnon itse kokoamia tilastoja, jotka ilmestyvät vuosittain eli joka vuodelle löytyy omat tilastonsa ja niiden keruuperusteet ovat samanlaiset. Ne ovat saman osaston tekemiä ja niiden ero on siinä, että *Economic Survey* on enemmän suurelle yleisölle suunnattu kuin *Statistical Abstract*. Siten *Statistical Abstract* –tilastoissa on tarkempia tietoja taloudesta ja myös ne ovat tutkimukseni kannalta erittäin oleellisia. Nämä tilastot sisältävät lähes kaiken mahdollisen tilastotiedon aurinkoisten päivien määrästä eri talouden sektoreita käsitteleviin tilastoihin. Näiden tilastojen avulla on mahdollista saada tietoa Kenian talouden kehittymisestä ja tilasta. Ne ovat ainoa keino saada selville kehityssuunnitelmissa asetettujen kauppapoliittisten tavoitteiden toteutumisesta.

2.2 Tutkimusperinne

Kehityssuunnittelu on aiheena melko uusi, sillä sen ”kulta-aika” sijoittuu toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin kehityssuunnittelusta tuli tärkeä osa valtioiden talousjärjestelmiä. Afrikkalaisissa siirtomaissa tämä suuntaus alkoi näkyä 1950-luvulla, jolloin siirtomaaisännät alkoivat tehdä laajamittaisia kehityssuunnitelmia siirtomaiden talouden kehittämiseksi. Kehityssuunnittelun tutkimus on painottunut erilaisten teoreettisten mallien esittelyyn ja analysointiin. Tutkimusperinteessä on havaittavissa selvästi tietty trendi. Vanhemmat teokset käsittelevät teorioiden lisäksi paljon konkreettisia esimerkkejä, kun taas uudemmat teokset painottuvat selvästi erilaisten matemaattisten mallien käsittelyyn. Itse kehityssuunnitelmia ja niiden toteutumista ei ole tutkittu niin paljon kuin eri teorioita.

Käsittelen tässä tutkimusperinneosassa teoksia, joista yksi keskittyy kehityssuunnitteluun yleisellä tasolla, yksi suunnitteluprosessin tutkimiseen, yksi 1960-luvun Saharan eteläpuolisen Afrikan kehityssuunnitteluun sekä yksi eri maiden kehityssuunnitelmien strategioiden toteutumiseen.

Jan Tinbergenin vuonna 1967 ilmestynyt teos *Development Planning* on yksi ensimmäisistä kirjoista, joissa kehityssuunnittelua käsitellään laaja-alaisesti yleisellä tasolla. Hän ei ole tutkinut itse kehityssuunnitelmia, vaan hänen tarkoituksenaan on ollut legitimoida kehityssuunnittelun tarve. Tinbergenin kirjan 'punaisena lankana' on se, että rikkaiden ja köyhien maiden välinen hyvinvoinnin kuilu on kasvanut ja tämän takia köyhien maiden oli panostettava kehityssuunnitteluun. Tinbergen näki siis kehityssuunnittelun keinona pienentää tätä kuilua tai ainakin pysäyttää kuilun kasvaminen. Tinbergen huomauttaa, että maapallon jakautumisesta köyhään ja rikkaaseen puoliskoon oli seurauksena ennemmin tai myöhemmin konflikteja.

Tinbergenin mukaan köyhien maiden ihmiset olivat tajunneet, että heidän köyhyytensä ja kärsimyksensä ei ollut välttämätöntä, vaan kehitystä oli mahdollista saavuttaa suunnittelun avulla. Yksi suuri syy köyhien maiden kehityssuunnittelun intoon oli hänen mukaansa itsenäistymisprosessi, sillä kolonisaatiojärjestelmä nähtiin usein syynä ihmisten köyhyyteen. Kehityspolitiikka on Tinbergenin mukaan osa yleistä talouspolitiikkaa ja sen täytyi vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Yksi suunnitelman erityistehtävistä oli valita paras mahdollinen keino saavuttaa haluttu lopputulos. Tinbergen oli huomannut, että valtiot olivat ottaneet yhä enemmän vastuuta taloudellisesta suunnittelusta ja että suunnittelutekniikat kehittyivät koko ajan. Valtiot olivat huomanneet, että tulevaisuuden ajattelu ja suunnittelu oli sallittua ja hyödyllistä. Kehityssuunnittelusta oli tullut arkipäivän toimintaa. Monissa maissa tätä tehtävää varten oli perustettu erillinen taloudellisen suunnittelun virasto. Kehityssuunnitelman tavoitteena oli myös rakentaa optimaalista yhteiskuntaa. Tämän päämäärän saavuttamiseksi monet kehittyvät maat ovat esimerkiksi nähneet maareformin ja koulutuksen kehittämisen pakollisena toimenpiteenä. Kehityssuunnittelun suurin tehtävä oli halutun taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen esittäminen kvantitatiivisesti, joten suunnitteluvaiheessa tarvittiin paljon tilastollista tietoa. Tinbergen muistuttaa, että suunnitelmien toteutumisen seuraaminen

---

²⁹ Vente 1970, 33-58.

oli erittäin tärkeää tulevien suunnitelmien onnistumiseksi sekä tietysti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Teoksessaan Tinbergen käsittelee muun muassa talouspolitiikan suunnittelua, joka on perinteisesti nähty tärkeimpänä kehityssuunnittelun alana. Tässä kappaleessa Tinbergen käsittelee julkisia sijoituksia, muita julkisia kehitystoimia, verotusta ja tukia, markkinoiden sääntelyä, ulkomaankauppaa, palkkoja ja hintapolitiikkaa sekä raha- ja finanssipolitiikkaa. Näiden aiheiden avulla voin pureutua paremmin Kenian kehityssuunnitelmiin, koska ne antavat hyödyllistä pohjatietoa suunnittelun yleisistä tavoitteista ja periaatteista. Aiheen uutuus näkyy selvästi myös hänen lähteistössään, sillä lähes puolet lähteistä perustuu hänen omiin artikkeleihinsa ja kirjoihinsa. Muutenkin kirjallisuusluettelo on suppea.

Rolf Venten teos *Planning Processes: The East African Case* on ilmestynyt vuonna 1970. Venten näkökulma kehityssuunnitteluun on aivan erilainen kuin Tinbergenin, jonka teos oli pikemminkin yleisteos. Vente on keskittynyt tutkimaan vain Itä-Afrikan kolme maan, Tansanian, Ugandan ja Kenian kehityssuunnittelua. Hänen tutkimuksensa on siis paljon lähempänä käytäntöä. Hänen päätarkoituksenaan on kuvata näiden maiden kehityssuunnitteluprosessia, joka johti konkreettisiin kehityssuunnitelmiin. Vente mainitsee, että hänen tarkoituksenaan ei ole puuttua suunnitelmien sisältöön tai talouspolitiikkaan, joten teos keskittyy puhtaasti suunnitteluprosessiin. Oma tutkimustani silmällä pitäen tämä kirja on kenties tärkein Kenian kehityssuunnittelua koskeva kirja, koska tämä pureutuu juuri siihen, miten kehityssuunnitelma syntyy. Venten käyttämä lähdeaineisto on erittäin laajaa. Hän on ollut itse keräämässä aineistoa Afrikassa. Jokaisen maan osalta hän on tutustunut kehityssuunnitelmiin sekä niiden taustalla tehtyihin selvityksiin, taloustutkimuksiin, puheisiin ja niin edelleen. Esimerkiksi Kenian kohdalla hänen lähdeaineistonsa käsittää kehityssuunnitelmat vuosien 1954 ja 1970 välillä. Lisäksi hän on käyttänyt vuonna 1946 tehtyä kehityskomitean raporttia, vuonna 1965 julkaistua paperia afrikkalaisesta sosialismista ja sen soveltamisesta suunnitteluun Keniassa, taloustutkimuksia, tilastollista vuosikirjaa sekä eri ministeriöiden raportteja. Lähdeaineisto koostuu siis hallinnon julkaisuista, kirjoista sekä artikkeleista. Lähdeaineistoon sisältyy lisäksi kirjoja, jotka käsittelevät erilaisia kehitysteorioita sekä yleiskirjoja Itä-Afrikasta ja koko mantereesta.

Venten mukaan näiden kolmen maan kehityssuunnittelussa oli paljon samoja piirteitä, mutta myös huomattavia eroja. Hänen mukaansa ei ollut mitään epäilystä siitä, että suunnittelu voi

ja olikin antanut suuren panoksen Itä-Afrikassa kohti järkevämpää ja systemaattisempaa päätöksentekoprosessia. Suunnittelu ei kuitenkaan voinut hänen mukaansa ratkaista yhtä Itä-Afrikan maiden suurimmista ongelmista, nimittäin suunnitellun kehityksen läpiviemistä eli päätöksien käytäntöön panoa. Suunnittelun tehtävää korosti se, että suunnittelua varten perustettiin erilliset elimet hoitamaan sitä. Venten mukaan suunnitelmien toteutumisen tarkkailussa mailla oli parantamisen varaa, sillä se oli heikosti järjestettyä. Kunnollinen arviointi on nimittäin ehdoton pohja uudelle suunnitelmalle. Nämä ongelmat johtuivat hänen mukaansa oikean ja paikkaansa pitävän tiedon puutteesta. Tansanian ja osittain myös Ugandan osalta suunnitteluprosessi lähti ylhäältä päin, joten paikallistaso jäi usein liian vähälle huomiolle. Kuitenkin, erityisesti Keniassa panostettiin projektisuunnitteluun (suunnittelu alhaalta päin). Jotta tällainen onnistui, suunnitteluprosessi oli saatava integroitua poliittiseen ja hallinnolliseen prosessiin. Tilanteen parantamiseksi suunnitteluprosessista oli tultava jatkumo, tilastollista perustaa oli parannettava ja suunnittelumetodeja oli säädettävä paremmin paikallisiin oloihin sopivaksi.

Ann Seidmanin teoksen *Planning for Development on Sub-Saharan Africa* tarkoituksena on tarkastella ”ensimmäisen kehityksen vuosikymmenen” eli 1960-luvun kehityssuunnittelua. Seidmanin teos perustuu selkeästi entisen alikehityksen koulukunnan teoriapohjaan. Hänen mukaansa sen aikaiset suunnitelmat kehityksen saavuttamiseksi Afrikassa tulivat epäonnistumaan, koska ne perustuivat läntisiin talousteorioihin. Seidmanin mukaan kansallisen suunnittelun menestys Afrikassa eikä muuallakaan kolmannessa maailmassa ollut erityisen menestyksekkästä. Hänen käyttämänsä kirjallisuus on erittäin laaja-alaista; valtioiden erilaisista julkaisuista maailmanlaajuisten järjestöjen tietoihin, kirjallisuuteen ja artikkeleihin. Kenian osalta lähteinä ovat mm. vuosien 1966-70 kehityssuunnitelma sekä taloustutkimuksia eri vuosilta. Seidmanin mukaan Saharan eteläpuolisen Afrikan päävientituotteet antoivat vähän toivoa siitä, että vientituotannon kasvu yksin johtaisi väestön korkeampaan elintasoon. Jotta Afrikan maat voisivat saavuttaa korkeamman elintason, niiden täytyi järjestää taloutensa uudelleen niin, että ne olivat vähemmän riippuvaisia vientituotteista. Koska ensimmäiset kehityssuunnitelmat eivät ole olleet erityisen menestyksekkäitä, niin valtioiden johtohenkilöt olivat alkaneet kehittää suunnitteluprosessia. Seidmanin mukaan yksi keino parantaa kehitystä oli lisätä valtion roolia taloudessa. Vaikkakin kirjan näkökulma on erittäin selvästi havaittavissa, niin se tarjoaa tutkimukselleni tärkeää tietoa koko Afrikan kehityssuunnittelusta 1960-luvulla. Lisäksi Kenia on yksi niistä maista, jotka ovat olleet erityistarkkailussa eli saan samalla myös erilaisen näkökulman tutkimusmaahani. Kirjassa on erittäin hyvää se, että

Seidman on käsitellyt taloudellista suunnittelua tarkasti jakaen sen eri osiin, esimerkiksi ulkomaisiin avustuksiin, alijäämän rahoittamiseen, verotukseen ja julkiseen rahoitukseen. Hän on myös käsitellyt laajasti maatalouden ja teollisuuden kasvua sekä ongelmia.

Ukandi G. Damachin, Guy Routhin ja Abdel-Rahman E. Ali Tahan toimittama teos *Development Paths in Africa and China* poikkeaa edellisistä teoksista siinä mielessä, että se keskittyy kehityssuunnittelun toteutumisen tarkasteluun. Teos keskittyy pääasiassa siihen, että taloudellisen kehityksen huumassa tasa-arvo ja ihmisyys eivät unohtuisi eli kirja tutkii sitä, miten taloudellinen kehitys on vaikuttanut tavallisiin ihmisiin. Kirja koostuu eri kirjoittajien teksteistä, jotka käsittelevät Tansaniaa, Ghanaa, Keniaa, Sudania, Nigeriaa ja Kiinaa. Koska yksi teoksen luvuista kertoo Keniasta, on tämä teos minun tutkimukselleni hyödyllinen. Keskityn tässä nyt vain Keniasta kertovaan osaan, koska yleistä johtopäätöslukua ei ole, vaan joka maa muodostaa oman kokonaisuutensa. Kenian osuuden kirjoittaja on Frances Stewart ja hänen käyttämänsä lähdeaineisto koostuu pääasiassa tilastomateriaalista.

Stawartin mukaan itsenäistymisen jälkeen Kenian kaksi selvää talousstrategiaa ovat olleet ”kenianisaatio” eli vallan ja hallinnon paikkojen afrikkalaistaminen sekä modernisaatio. ”Kenianisaatio” on ollut hidas ja tehoton prosessi. Tämä valtion virallinen poliittinen ja taloudellinen strategia julkaistiin hallituksen asiakirjassa afrikkalaisesta sosialismista. Stewart päätyy siihen lopputulokseen, että Kenian valtion valitsemat strategiat ovat olleet monella tapaa onnistuneita, sillä maatalous ja teollisuus ovat onnistuneet luomaan historiallisesti ja muihin maihin verrattuna korkeat kasvuluvut. Stewart myös ennustaa tulevaisuuden näkymiä. Ne eivät ole Kenian kannalta kovin mairittelevia, sillä hänen mukaansa teollisuus joutuu vaikeuksiin, työttömyys kasvaa, koulutuserot kasvavat ja niin edelleen.

Kenian talouden tutkimus sinällään on ollut erittäin suosittua, niin historian kuin etenkin taloustieteiden puolella. Erittäin suosittuja aiheita ovat olleet maatalouteen ja sen kehitykseen sekä kolonialismin kauteen liittyvät tutkimukset. Yleisteoksia, jotka käsittelevät pelkästään Kenian taloushistoriaa, on harvassa. Tällainen yleisteos on Ochieng’in ja Maxonin toimittama *Economic History of Kenya*. Kirja jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen käsittelee Kenian talouden tilaa 1800-luvulla, toinen kolonialismin aikaa ja kolmas itsenäisyyden aikaa. Toinen teos, jossa Kenian talous on keskeisellä sijalla, on van Zwanenbergin ja Kingin kirjoittama *Economic History of Kenya and Uganda 1800-1970*. Tämä kirja on vertaileva tutkimus kahden entisen brittisiirtomaan taloushistoriasta.

2.3 Kehityspolitiikka ja kehityssuunnitelmat

Ison-Britannian ja siirtomaiden välisissä taloudellisissa suhteissa tapahtui suuri muutos ainakin periaatteellisessa mielessä vuonna 1929, kun Ison-Britannian parlamentti säätö ensimmäisen siirtomaiden kehittämislain (Colonial Development Act). Tämän lain päätarkoituksena oli oikeastaan pyrkiä ratkaisemaan Ison-Britannian työttömyysongelma. Siirtomaan ottamalla brittiläisellä lainarahalla tuli ostaa brittiläisiä tuotteita. Seuraava siirtomaiden kehittämis- ja hyvinvointilaki (Colonial Development and Welfare Act) säädettiin vuonna 1940. Tämä laki seurasi sosiaalisia ja poliittisia kansannousuja Britannian Länsi-Intiassa, joiden johdosta kyseinen alue saikin sitten kaksi kolmasosaa lain nojalla myönnettyistä avustuksista.³⁰ Vuoden 1940 lain taustalla oli myös siirtomaahallintojen kyvyttömyys ylläpitää hyvää hallinnon, tekniikan ja sosiaalipalvelujen tasoa. Laki mahdollisti viiden miljoonan punnan avustussumman vuosittain. Summa oli pieni, mutta todellisuudessa Isossa-Britanniassa ei odotettu, että siirtomaiden hallitukset olisivat kyenneet suunnittelemaan projekteja, joihin tuo summa olisi kulunut.³¹

Toinen maailmansota osoitti Britannian siirtomaiden merkityksen emämaalleen. Siirtomaiden talouskehitystä ja sen suunnittelua alettiin pitää entistä tärkeämpänä.³² Vuonna 1945 Britannian parlamentti hyväksyi uuden siirtomaiden kehittämis- ja hyvinvointilain (Colonial Development ja Welfare Act). Tämän lain nojalla siirtomaiden käyttöön annettiin 120 miljoonaa puntaa kymmenen vuoden ajalle jaettuna. Avustuksen saanti edellytti siirtomaahallituksen laatimaa talouskehityssuunnitelmaa. Tämän vuoksi siirtomaiden oli alettava miettimään tarkemmin mitä varoja aiottiin käyttää, mihin ja milloin, ja mistä rahoitusta oli mahdollista saada.³³

Kenian ensimmäinen kehityssuunnitelma tehtiin vuosille 1946-1955 kehityskomitean (Development Committee) toimesta. Sen peruseriaatteena oli maan luonnonvarojen ja

---

³⁰ Vente 1970, 23; Ward & White 1971, 171.

³¹ Frost 1945, 311-312.

³² van Zwanenberg & King 1975, 125-127.

³³ Ward & White 1971, 171; Vente 1970, 22-23.

ihmistyövoiman (etenkin afrikkalaisen) hyödyntäminen sellaisessa mittakaavassa, joka lisäisi Kenian kansantuloa sekä nostaisi väestön enemmistön elintasoja niin pian kuin mahdollista. Kehityskomitean mielestä jokaista suunnitelmaa tuli peilata tätä taustaa vastaan. Tähän strategiaan liittyivät Kehityskomitean valmistelemat kehitysprioriteetit.³⁴ Näiden mukaisesti muun muassa maatalouteen ja eläinlääkintäpalveluihin tuli antaa 41 % varoista, viestintä- ja liikenneyhteyksiin 14 %, teollisuuden kehittämiseen (sisältäen turismin) 1 %, koulutukseen 16 % ja terveydenhuoltoon 5 %.³⁵ Komitean lausunnoista tulee selvästi läpi ajatus eurooppalaisten paremmuudesta afrikkalaisiin nähden. Hyvä esimerkki tästä on se, kun raportissa painotettiin sitä, että ellei ”afrikkalaista mieltä” saada tajuamaan kehitysohjelman laajoja vaatimuksia ja erityisesti ellei ”kaikkien täytyy tehdä työtä” –periaatetta saada iskostettua afrikkalaisiin vakuuttavalla ja tehokkaalla tavalla, on seurauksena taloudellinen katastrofi. Lisäksi on huomattavissa, että kehityskomitean toimet afrikkalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi lähtivät kansantulon kohottamisen periaatteesta. Hyvä esimerkki tästä on kymmenvuotissuunnitelman terveydenhuoltoon käytetyt menot. Nämä menot painoutuivat erilaisiin ennaltaehkäiseviin toimiin, joita perusteltiin sillä, että näiden toimien vaikutuksesta afrikkalaisten työläisten ei tarvitse mennä sairaalahoitoon, vaan he pystyivät tekemään koko ajan töitä.³⁶ Tämä kymmenvuotis-kehityssuunnitelma syrjäytettiin sen viimeisenä vuotena uudella kehityssuunnitelmalla, joka käsitti kolmen ja puolen vuoden periodin 1954-57. Brittihallinto teki vielä kaksi muuta kolmen vuoden suunnitelmaa, ensimmäinen vuosille 1957-1960 ja toinen vuosille 1960-63.³⁷

Itsenäisen Kenian aikana suunnittelun ja kehityspolitiikan aikaansaanti oli hallituksen vastuulla. Hallitus teki linjauksensa kehityskomitean (Development Committee) suositusten pohjalta. On huomattava, että tämä itsenäisyyden aikainen kehityskomitea oli eri instituutio kuin brittihallinnon aikainen kehityskomitea. Itsenäisen Kenian kehityskomitean puheenjohtajana toimi taloudellisen suunnittelun ja kehityksen ministeri, ja siihen kuuluivat kaikki ministerit, joiden hallinnonala liittyi läheisesti kehitykseen ja kehityssuunnitelmaan. Sen päätehtävänä oli pohtia kaikkia hallituksen ehdotuksia kehityksen edistämiseksi ja suositella hallitukselle erilaisia poliittisia ratkaisuja. Kehityskomitealle kuului myös selonteko kehityssuunnitelmasta, painopistealueiden päättäminen, projektien etenemisen seuraaminen

---

³⁴ Report of Development Committee 1946, 4.

³⁵ DP 1954-57, 4.

³⁶ Report of the Development Committee 1946, 10-11.

³⁷ Vente 1970, 26,29.

sekä suunnitelmien ja metodien muokkaaminen. Itse konkreettinen suunnittelutyö tehtiin kuitenkin taloudellisen suunnittelun ja kehityksen ministeriössä, joka jakautui itsenäisyyden jälkeen kolmeen pääosastoon – hallinnolliseen osastoon, tilastolliseen osastoon ja suunnitteluosastoon. Näistä hallinnollinen osasto piti yhteyttä valtiovarain- sekä ulkoministeriöön, tilasto-osasto puolestaan keräsi ja julkaisi kaikki Kenian hallituksen keräämät tilastot. Kehityssuunnittelun päätaakka oli suunnitteluosaston pääsuunnitteluviranomaisella (Chief Planning Officer) ja hänen henkilökunnallaan. Heidän tehtävänä oli neuvoa oman hallinnonalansa ministeriä sekä kehityskomiteaa ja asettaa sektoraaliset ja alueelliset tavoitteet. Tähän suunnitteluosastoon kuuluivat myös maakuntatason suunnitteluviranomaiset. Jokaisessa ministeriössä oli myös omat suunnitteluviranomaisensa, joiden kanssa suunnitteluosasto konsultoi ja joita suunnitteluosasto neuvoi. Kaiken kaikkiaan erilaisia kehityssuunnitteluun liittyviä toimintoja oli lisäksi maakunnallisella, piirikunnallisella ja kunnallisella tasolla.³⁸

Vuosien 1974-78 kehityssuunnitelmassa suunnitteluprosessia kehitettiin siten, että siinä oli mukana viiden vuoden koko budjetti eli kehitysbudjetin lisäksi ”tavallinen” budjetti. Lisäksi aiemmissa suunnitelmissa menot olivat laajojen kategorioiden mukaan kasattuja, eivätkä ne kehityssuunnitelman tekstin mukaan vastanneet aina varsinaisen budjetin kohtia, joten suunnitelmien toteutumista oli vaikea tarkkailla. Näiden uudistusten myötä tämä epäkohta kuitenkin poistui.³⁹ Vuosien 1974-78 suunnitelmassa hallitus mainitsi, että vähitellen koko suunnittelujärjestelmä tuli perustumaan piirikuntien ohjelmien varaan⁴⁰. Tällä hallitus halusi siirtää painopistettä lähemmäksi paikallistasoa, joka oli yksi hallinnon päätavoitteista, sillä tätä kautta oli mahdollista saada yhä kasvava määrä ihmisiä osallistumaan kehityssuunnitteluun, ainakin teoriassa.

3 Kehityssuunnitelmien ydin

3.1 Brittihallinnon suunnitelma vuosille 1957-60

---

³⁸ DP 1966-70, 6-8.

³⁹ DP 1974-78, 33.

⁴⁰ DP 1974-78, iv.

Tämän kehityssuunnitelman laadinnassa näkyy selvästi 1950-luvun kehitysteoreettinen lähtökohta, jota kutsutaan lineaariseksi vaihekasvumalliksi. Tarkemmin määriteltynä tässä vuosille 1957-60 tehdyssä suunnitelmassa painottuu niin sanottu Rostowin 5 vaiheen kasvumalli. Sen mukaan kehittyvät maat olivat joko alimmalla ”perinteisen yhteiskunnan” tasolla tai toiseksi alimmalla ”itseään toistavan kasvun esiehtotasolla”. Tämän amerikkalaisen taloushistorioitsijan mukaan kehityksestä tulisi itseään toistava prosessi kotimaisen ja ulkomaisen säästäminen kautta, jos tästä toiminnasta säästetyt varat ohjattaisiin oikealla tavalla investointeihin.⁴¹ Kehityssuunnitelmassa tämä näkyy selvästi siinä, että eräänä sen suurimmista ongelmista nähtiin Kenian pääsy kehitysvaiheeseen, jossa lisääntyvät investoinnit johtaisivat kasvaneeseen tuotantoon, nouseviin tuloihin ja tätä kautta lisääntyvään kulutukseen. Tämä prosessi nähtiin suunnitelmassa kiertävän kehää, jolloin edellinen ”sykli” johti uusiin investointeihin, kasvavaan tuotantoon ja niin edelleen. Tämän ajattelutavan mukaan kehityksestä tuli kumulatiivinen prosessi. Suunnitelmassa painotettiin lisäksi sitä, että erittäin tärkeä tekijä kehitykselle oli se, että Keniaan virtaisi jatkuvasti pääomaa sekä tietotaitoa ulkomailta.⁴² Näistä virkkeistä voidaan päätellä, että suunnitelman tekijät katsoivat Kenian olevan ”itseään toistavan kasvun esiehtotasolla”, josta Kenian tuli päästä seuraavalle tasolle kohti jatkuvaa kehitystä.

Vuosien 1957-60 kehitysohjelma perustui Kenian hallituksen politiikkaan kannustaa pääasiassa yksityisyrittäjyyttä.⁴³ Suunnitelmassa näkyi myös selvästi brittihallinnon ajatus siirtomaiden tehtävästä, sillä ohjelman päähuomionkohteena oli kehittää kiireellisesti niitä taloudellisia toimintoja, jotka tuottivat pääomaa, jota tarvittiin pitkän tähtäimen talousprojekteihin ja haluttuihin sosiaalipalveluihin.⁴⁴ Tästä huomataan tämän kehityssuunnitelman ja vuosikymmentä aikaisemmin tehdyn Kehityskomitean raportin välisten ajatusten yhteneväisyys. Tärkeintä oli se, että kansantuote kasvoi lyhyimmässä mahdollisessa ajassa mahdollisimman paljon. Kehityssuunnitelmasta saa helposti vaikutelman, jonka mukaan Kenian taloudellinen tilanne ei olisi ollut kovin hyvä. Tämän takia hallitus halusi saada mahdollisimman nopeasti lisää pääomaa Kenian kehitykseen ja toisaalta siksi hallitus ei pitänyt viisaana ryhtyä sellaisten ohjelmien toteuttamiseen, jotka eivät tarjonneet näkymiä pikaisesta taloudellisesta tuotosta. Tällä perusteella hallinto hylkäsi

---

⁴¹ Todaro & Smith 2003, 112-113.

⁴² DP 1957-60, 1.

⁴³ DP 1957-60, 1.

⁴⁴ DP 1957-60, 4.

esimerkiksi lisäosuudet sosiaalipalveluihin tai pitkäaikaisiin taloudellisiin palveluihin.⁴⁵ Syitä Kenian heikolle taloudelliselle tilanteelle oli varmasti monia. Yksi niistä oli kehityssuunnitelmassakin mainittu 1950-luvun hätätila, jonka seurauksena budjetin ylijäämästä ei voitu esimerkiksi säästää varoja kehitysohjelman toteuttamiseen.⁴⁶ Toinen merkittävä tekijä oli varmasti Kenian siirtomaaisännän eli Ison-Britannian talouden heikko tila, joka heijastui erityisesti siirtomaan rahoitukseen ja sen niukkuuteen. Tästä antaa viitteitä maininta, jonka mukaan oli epätodennäköistä, että Kenia sai seuraavien vuosien aikana enemmän rahaa Lontoosta kuin aikaisemmin Britannian rahatilanteesta ja Lontoon markkinoiden lainaamisen rajoitustoimista johtuen⁴⁷.

Näistä syistä johtuen suunnitelman laajuudeksi asetettiin 23-24 miljoonaa puntaa, vaikka laadintaprosessin aikana hallitus kävi läpi ehdotuksia jopa yli 50 miljoonan punnan edestä. Kehityssuunnitelmassa painotetaan sitä, että projektit, jotka tähän ohjelmaan valittiin, olivat tulosta varovaisesta pohdinnasta niiden suhteellisen tärkeyden ja hallituksen asettamien prioriteettien valossa.⁴⁸ Näiden perusteella voisi päätellä, että kehityssuunnitelmaan valittujen projektien tehokkuus, tuottavuus sekä vaikutukset talouden kehitykseen olisivat olleet erittäin suuret. Toisaalta tästä käy ilmi se, että kehitettävää Keniassa olisi ollut huomattavasti enemmän kuin mihin hallitus oli valmis. Olisi erittäin kiinnostavaa tietää, mitä nämä hylätyt kehitysmenoehdotukset sisälsivät. Rivien välistä lukemalla voisi kuvitella, että hylätyt ehdotukset olisivat voineet olla enimmäkseen sosiaalipalveluihin liittyviä, koska niistä ei saatu välitöntä suurta taloudellista hyötyä.

Suurimman mahdollisen taloudellisen hyödyn tavoittelu näkyi ohjelmassa myös siten, että siinä painotettiin useaan kertaan sitä, kuinka Kenian taloudellinen kehittäminen on suunniteltava niiden resurssien pohjalta, joita voidaan vaivatta ja nopeasti kehittää. Kehityssuunnitelman laatijoiden mukaan nämä koostuivat pääasiassa maataloudesta, metsistä, villieläimistä, ilmastosta, sopivista oloista maataloussektorin sekundaariteollisuudelle sekä kykyyn järjestää kuljetus- sekä hallinnollisia palveluja muihin Itä-Afrikan maihin.⁴⁹ Näissä painopistealueissa painottuu selvästi maatalouden korostunut asema siirtomaa-aikaisessa Keniassa. Kehityskomitean prioriteetteihin verrattuna voidaan kuitenkin havaita pientä

---

⁴⁵ DP 1957-60, 6.

⁴⁶ DP 1957-60, 2.

⁴⁷ DP 1957-60, 3.

⁴⁸ DP 1957-60, 23.

⁴⁹ DP 1957-60, 5.

kiinnostuksen lisääntymistä teollisuuteen ja matkailuun suhtautumisessa, vaikka teollisuuden kehityksenkin katsottiin perustuvan erityisesti maataloustuotteisiin. Villieläinten ja ilmaston mainitseminen näissä mahdollisesti nopeasti kehitettävissä olevissa painopistealueissa antaa viitteitä matkailun merkityksen kasvusta.

Kehityssuunnitelma perustui siis hyvin pitkälti maatalouden kehittämiseen ja suunnitelman laatijat löysivät lisäsyitä sen saamalla suurelle painotukselle työvoimapolitiisesta näkökulmasta. Suunnitelman mukaan maatalouden kehittäminen verrattuna teollisuuden kehittämiseen kaupungeissa vaati vähän peruspalveluita ja ammattitaitoista työvoimaa suhteessa mahdolliseen tuottavuuteen. Suunnitelmassa mainittiin myös, että keskittymisen maatalouden kehittämiseen moniksi vuosiksi pitäisi sallia maalle aikaa rakentaa ammattitaitoinen työvoimareservi ei-maataloudelliselle kehitykselle myöhemmin aikoina. Toisin sanoen suunnitelman laatijoiden mukaan maassa, jossa työvoimaresurssit olivat rajalliset mutta laajentuvat, missä ammattitaitoisen työvoiman tarjonta kasvoi hitaasti, missä maaperän kehitys ei vielä kärsinyt tuottoa alentavista tekijöistä (diminishing returns), missä monet ei-maatalouden kehittämiseen liittyvät materiaalit täytyi tuoda ulkomailta huomattavin kustannuksin, keskittyminen maatalouden kehittämiseen oli ilmiselvästi oikea politiikka. Kehityssuunnitelmassa näkyy selvästi 1950-luvun hätätilan ja maunau –kansannousun vaikutukset, sillä siinä painotettiin kuinka terveen ja järkeväperustaisen maatalousjärjestelmän luominen oli elintärkeää sekä taloudelliselle kehitykselle että sosiaaliselle ja poliittiselle vakaudelle.⁵⁰

Suunnitelmassa on myös erittäin oleellista tietoa siitä, kuinka Kenian talous ja sen kehittäminen jaettiin eri sektoreiden kesken siirtomaa-ajan Keniassa. Talouden yksityiseen sektoriin luettiin tässä kehityssuunnitelmassa tietyin poikkeuksin maatalous, teollisuus, kauppa ja sähkövoima. Julkinen sektori koostui puolestaan liikenneyhteyksistä, maatalouspalveluista, vedenjakelusta ja kasteluohjelmista, metsien ja kalastuksen kehittämisestä sekä kansallispuistoista, kuten myös normaaleista peruspalveluista. Lisäksi julkinen sektori avusti yksityistä sektoria lainojen muodossa teollisuudelle Teollisuuden Kehitysyhtiön (Industrial Development Corporation), maataloudelle Swynnertonin suunnitelman, Maapankin (Land Bank) ja eurooppalaisen uudisasutusvaltuuston (European Settlement Board) kautta, markkinoinnin alalla sekä lainoilla afrikkalaisille kauppiaille ja

---

⁵⁰ DP 1957-60, 5.

osuuskunnille. Sosiaaligentillä hallitus antoi koulutus- ja sairaalapalveluja, kuten myös määrärahoja kouluille ja sairaaloille.⁵¹ Itä-Afrikan Korkein Komissio (East African High Commission) oli vastuussa rautateistä, postipalveluista, meteorologisista palveluista, tilastopalveluista ja monista muista tutkimuspalveluista. Näistä alueiden välisistä palveluista kehityssuunnitelmassa painotettiin rautateiden merkitystä sekä kehityssuunnittelun että pääomatarpeiden näkökulmasta.⁵² Kuten tästä taloudellisten toimintojen jaottelusta huomataan, oli yksityinen sektori erittäin suuressa roolissa Kenian talouselämässä. Julkisen sektorin tehtäväluettelo oli puolestaan ”perinteinen”.

3.2 Brittilähallinnon viimeinen kehitysohjelma Keniassa 1960-63

Kehityssuunnitelmassa 1960-63 mainittiin, että se oli tehty samojen suuntaviivojen mukaan kuin aikaisempi suunnitelma.⁵³ Suunnitelman ongelmakin pysyi samana eli Kenian tuli päästä seuraavalle kehityksen tasolle, jotta kehityksestä tulisi itseään toistava kumulatiivinen prosessi. Kehityssuunnitelman laatijoiden mukaan tämä hallituksen ohjelma oli suunniteltu siten, että nämä ”kehitystä eteenpäin työntävät voimat” pysyivät liikkeessä.⁵⁴ Näin myös tämän kehityssuunnitelman teoreettisena taustana on Rostowin vaihekasvumalli. Suunnitelmaa perusteltiin kuitenkin hieman eri lähtökohdasta kuin vuoden 1957-60 suunnitelmaa. Tässä kehityssuunnitelmassa mainittiin, että hallituksen suunnitelma oli heijastuma sen erilaisista aktiviteeteista, joihin kuuluivat muun muassa työnantajan asema, maanomistajan asema sekä palveluiden antajan asema. Kuitenkin muun muassa talojen, poliisiasemien, toimistojen ja vankiloiden rakentaminen oli ainoastaan hallituksen pääomamenoja, eikä niitä voitu pitää maan kehitystä edistävänä tai kansantulon lisäyksenä kuin hyvin rajoitetussa määrin työllistäessään paikallista työvoimaa.⁵⁵ Nämä lauseet sisältävät ajatuksen, jonka mukaan erilaiset menot eivät välttämättä lisää kansantuloa tai edistä kehitystä, mutta ne ovat kuitenkin tärkeitä luomaan perusedellytyksiä kehitykselle ja ovat tässä mielessä erittäin tärkeitä. Tässä mielessä ero edelliseen kehityssuunnitelmaan, jossa kansantulon mahdollisimman nopea lisääntyminen sai erittäin suuren painoarvon, on selvä.

---

⁵¹ DP 1957-60, 3.

⁵² DP 1957-60, 4.

⁵³ DP 1960-63, 1.

⁵⁴ DP 1960/63, 19.

⁵⁵ DP 1960/63, 18.

Tämän kehityssuunnitelman pääpainopisteenä oli edelleen niiden taloudellisten toimien suosiminen ja edistäminen, joiden kautta voitiin saada pikaisesti pääomaa. Tätä pääomaa tarvittiin pitkän aikavälin talousprojekteihin, haluttuihin sosiaalipalveluihin sekä peruspalvelujen edistämiseen, joita puolestaan tarvittiin talouden yksityisen sektorin kehittämisessä.⁵⁶ Tässä on nähtävissä pientä muutosta vuosien 1957-60 kehityssuunnitelmaan, jossa nimenomaan painotettiin sitä, että hallitus ei halua lisätä sosiaalipalvelujen ja pitkäaikaisten taloudellisten palvelujen osuutta. Nyt kuitenkin pikaisen pääoman saannin yhtenä tarkoituksena oli nimenomaan sijoittaa sitä pitkän aikavälin talousprojekteihin, sosiaalipalveluihin ja peruspalveluihin. Tosin nämäkin menot nähtiin välttämättömänä ”pahana”, jotta talouden yksityinen sektori voisi kehittyä halutulla tavalla.

Käytännössä tämänkin kehityssuunnitelman päähuomionkohteena oli maatalouden kehittäminen. Perusteluna tälle painotukselle oli se, että välittömin vaikutus kansantuloon saatiin aikaiseksi onnistuneella myyntiin menevien kasvien viljelyalan kasvattamisella sekä viljelijöiden rohkaisemisella toimimaan hallinnon toiveiden mukaisesti. Suunnitelmassa kuitenkin annettiin hieman moitteita afrikkalaisille viljelijöille sanomalla, että lainat sekä tekninen apu maanviljelijöille olivat hyödyttömiä, ellei maataloutta saataisi yleisesti hyväksytyä taloudellisena aktiviteettina pelkän toimeentulon sijasta. Suunnitelmassa korostettiin myös matkailuteollisuuden merkitystä muun muassa poistamalla kiinteistövero uusilta sekä olemassa olevilta hotelleilta.⁵⁷ Tässä huomataan selvä matkailun merkityksen kasvu erityisesti kehityskomitean painotuksiin, mutta myös edellisen kehityssuunnitelman painotuksiin, jossa matkailun edistäminen ei ollut vielä näin konkreettisella tasolla. Samalla huomautus afrikkalaisille viljelijöille antaa viitteitä siitä, että hallitus olisi toivonut heiltä suurempaa panosta.

3.3 Kehityssuunnittelua Harambeen hengessä – itsenäisen Kenian ensimmäinen kehityssuunnitelma 1964-70

---

⁵⁶ DP 1960-63, 18.

⁵⁷ DP 1960-63, 19.

Kehityssuunnitelman kehitysteoreettinen näkökulma vaihtuu tässä itsenäisen Kenian ensimmäisessä suunnitelmassa. Päälinja pysyy samana eli teoria luetaan lineaarisiin vaihekasvumalleihin, mutta tässä suunnitelmassa käytettyä kehitysteoriaa kutsutaan Harrod-Domarin kasvumalliksi. Tämän teorian mukaan valtion kansantulon kasvuun vaikuttaa kansallisen säästämisen suhde kansalliseen pääoma-tuotantoon (capital-output ratio). Toisin sanoen, mitä enemmän kansakunta pystyy säästämään ja sijoittamaan, sitä nopeammin maan talous kasvaa.⁵⁸ Kehityssuunnitelmassa tämä näkyy siten, että siinä pohdittiin parin sivun verran riittäviä säästämisen ja investointien tasoja, jotta taloutta pystyttiin kehittämään halutulla nopeudella. Suunnitelmassa on lisäksi laskettu eri maiden pääoma-tuotanto –suhteita ja verrattu Kenian haluttua suhdetta muiden maiden lukuihin.⁵⁹ Itse suunnitelma on laajuudeltaan brittihallinnon tekemiä kehityssuunnitelmia huomattavasti suurempi, niin sivumääräisesti kuin rahamääräisestikin. Kun esimerkiksi vuoden 1960-63 kehityssuunnitelman menot olivat noin 27,5 miljoonaa puntaa, niin tämän vuosille 1964-70 laaditun suunnitelman menot nousivat 132 miljoonaan puntaan eli lähes viisinkertaisiksi.

Kehityssuunnitelmassa painottuu selvästi itsenäistyminen ja kansakunnan rakentamisprosessi, johon myös Vente omassa kehityssuunnittelua käsittelevässä kirjassa on kiinnittänyt huomiota.⁶⁰ Tämä näkökulma näkyi silloisen pääministerin ja tulevan Kenian ensimmäisen presidentin Jomo Kenyattan alkujohdannossa. Siinä hän painotti vahvasti sitä, että Keniassa oltiin rakentamassa kansakuntaa, jonka tuli perustua kaikkien kansalaisten kasvavalle hyvinvoinnille, joka saavutettaisiin nopean taloudellisen kasvun kautta. Suunnitelmassa painotettiin myös, kuinka kenialaisten täytyi ponnistella yhdessä saavuttaakseen paremman ja vauraamman elämän kaikille kansalaisille. Kenyattan puheessa luotiin vahvaa yhteishenkeä ja luottamusta omiin kykyihin lausein ”Me pystymme siihen.”, ”Tällä maalla on mahtava potentiaali.” ”Jatkakaamme eteenpäin *Harambeen* hengessä.”⁶¹ Nimenomaan *Harambee* oli vetoamus kenialaisten omistautumiselle, kovalle työlle ja yhtenäisyydelle.⁶²

Kehityssuunnittelu nähtiin itsenäisessä Keniassa keinona luoda afrikkalainen sosialismi eli demokraattinen sosialistinen Kenia, joka olisi vapaa yhteiskunta ilman syrjintää, kasvaen omista afrikkalaisista juuristaan sekä luoden tasa-arvoa ja kasvavaa hyvinvointia nyt ja

---

⁵⁸ Todaro & Smith 2003, 113-115.

⁵⁹ DP 1964-70, 21-22.

⁶⁰ Vente 1970, 30.

⁶¹ DP 1964-70, i-iii.

⁶² Ochieng' 1989, 203.

tulevaisuudessa.⁶³ Lisäksi kehityssuunnitelmassa nimenomaan painotettiin sitä, että ne politiikat, joita hallitus oli valinnut kasvun lisäämiseksi, eivät välttämättä olleet niitä, jotka toivat suurimmat hyödyn lyhyimmässä ajassa, vaan ne olivat ennemminkin suunniteltu antamaan hyötyjä pitkällä aikavälillä. Kehityssuunnitelman mukaan juuri tämä ajattelumalli oli Kenian taloudellisen suunnittelun ydin.⁶⁴ Näistä peruslähtökohdista näkyy selvästi itsenäisen Kenian ja brittihallinnon aikaisen Kenian kehityssuunnittelun erot. Brittihallinnon aikana päätavoitteena oli saada voittoa mahdollisimman nopeassa tahdissa, kun taas itsenäisen Kenian tavoitteena oli hyvinvoinnin kasvu pitkällä tähtäimellä. Näitä itsenäisen Kenian kehityssuunnittelun peruslähtökohtia tarkastelemalla voidaan havaita, että itsenäisen Kenian johtavilla henkilöillä oli selvä afrikkalainen ajatus kehityksestä ja yhteiskunnasta, vaikka yksi Kenian historian tutkimuksen näkökulmista onkin eri mieltä.

Kehityssuunnitelmassa painottui myös afrikkalaisten osallisuuden korostaminen taloudessa. Suunnitelman mukaan taloudellinen kasvu itsessään loi monia mahdollisuuksia afrikkalaisille astua sisään rahatalouteen. Hallituksen tuli vain tarjota koulutusta ja opetusta valmistamaan afrikkalaisia ottamaan irti hyöty uusista mahdollisuuksista ja valmistaa uusia vastuuntuntoisia ja aktiivisia kansalaissukupolvia. Koulutuksen alalla suunnitelmassa painotettiin erityisesti yläaste- ja lukiokoulutusta (secondary education), koska suunnitelman mukaan tällä oli voimakkain ja välittömin vaikutus Kenian kehitykseen.⁶⁵ Tätä afrikkalaisten osallisuuden korostamista taloudessa on kutsuttu kenianisoinniksi (kenyanization). Frances Stewart pitää tätä poliittista strategiaa yhtenä tärkeimmistä Kenian itsenäisyyden ajan poliittisista linjauksista. Stewartin mukaan tämä prosessi oli kuitenkin hidas ja melko tehoton, joka johtui ammattitaitoisten kenialaisten vähäisestä määrästä. Hänen kirjansa tilastojen valossa tilanne 1960-luvun lopulla olikin hyvin samanlainen kuin itsenäistymisen aikana.⁶⁶ On kuitenkin muistettava, että hallitus aloitti kenialaisten laajan kouluttamisen vasta itsenäisyyden jälkeen, joten tämä talouden keniasointiprosessi ei voinut tapahtua kovin nopeasti, sillä johtotason ammattitaitoisten työntekijöiden kouluttaminen on aikaa vievä prosessi, jonka tulokset näkyvät vasta myöhemmin. Hallitus tiedosti itsekkin ammattitaitoisten keski- ja ylemmän tason virkamiesten ja johtajien puutteen, ja siitä kertoo tämän kehityssuunnitelman koulutuspoliittinen painotus.

---

⁶³ DP 1964-70, 1.

⁶⁴ DP 1964-70, iii.

⁶⁵ DP 1964-70, i.

⁶⁶ Stewart 1976, 84-85.

Kehityssuunnittelussa itsenäinen Kenia jatkoi luottamistaan maatalouden kehittämiseen. Perusteluiksi tälle annettiin se, että vain maatalous pystyi tuottamaan sellaista talouskasvua, jolla oli oleellinen vaikutus hyvinvoinnin kasvuun. Tämä on sinällään ymmärrettävä näkökanta, koska maatalous työllisti suurimman osan väestöstä ja Kenia sai siitä melkein kaikki vientituotteensa ja samalla vientitulonsa. Suunnitelmassa otettiin kuitenkin huomioon myös muut alat, jotta olisi ollut mahdollista saavuttaa talouden tasapainoinen kasvu. Tätä varten suunnitelmassa oli kehitysohjelmia luonnonvarojen, kaupan ja teollisuuden sekä turismin osalta. Matkailuun Kenian hallitus asetti suuria toiveita, sillä sen tavoitteena oli kolminkertaistaa matkailijoiden määrä Keniassa. Hallitus kuitenkin tunnusti, että kaikki nämä vaativat kehitystä peruspalveluihin, kuten teihin, rautateihin, postiin, telekommunikaatiopalveluihin sekä sähköistämiseen, joihin tässä kehityssuunnitelmassa myös panostettiin.⁶⁷ Turismi oli kehityssuunnitelman mukaan vuonna 1962 kolmanneksi eniten ulkomaanvaihtoa tuottanut ala kahvin ja teen jälkeen. Turismin avulla maan oli mahdollista saada ulkomaanvaluuttaa, jota se niin kipeästi tarvitsi. Lisäksi turistit loivat huomattavat sisäiset markkinat Kenian maataloustuotteille ja voimistivat maan tärkeintä teollisuudenalaa. Tätä kautta turismin vaikutukset levisivät koko talouteen. Turistien määrän kolminkertaistamistavoitteen toteuttamiseksi kehityssuunnitelmassa mainostettiin keskituloisille matkailijoille villieläinsafareita ja suurituloisille metsästyssafareita. Hallituksen päästrategiana matkailun alalla oli täydellinen turistikierrös yhdestä nähtävyydestä toiseen, jotta turistit näkisivät mahdollisimman paljon ilman ”harha-askeleita”.⁶⁸

Kehityssuunnitelmassa hallitus oli realistinen sanoessaan, että riippuvuus maataloudesta ei tule vähentymään oleellisesti vuoteen 1970 mennessä ja että nopea taloudellinen kasvu oli mahdollista saavuttaa vain jos maataloussektori kasvoi terveellä vauhdilla. Tämä oli hyvin ymmärrettävää, koska brittihallinnon aikana muun talouden kehittäminen ei ollut tärkeimmästä päästä. Näillä perusteluilla hallitus osoitti, miksi maatalouden kehittämistä ja infrastruktuuriin sijoittamista tuli pitää etusijalla resurssien jaossa.⁶⁹ Valtion kiinnostus teollisuuteen ilmeni valtion omistamien yritysten kautta. Yksi tällainen oli Kenian Kehityssuunnitteluyhtiö (Development Finance Company of Kenya), jonka tarkoituksena oli investoida muun muassa teollisuuteen, maatalouteen ja matkailuun. Yhtenä erittäin tärkeänä

---

⁶⁷ DP 1964-70, ii.

⁶⁸ DP 1964-70, 85-87.

⁶⁹ DP 1964-70, 45.

syynä teollisuuden kehittämiseen valtion toimesta nähtiin tavoite talouden monipuolistamisesta.⁷⁰

3.4 ”Maaseudun vallankumous” - Kehityssuunnitelma 1966-70

Uusittu vuosien 1966-70 kehityssuunnitelma perustui samoille periaatteille kuin aikaisempi, mutta siinä oli ollut mahdollista nostaa suunnitelman tavoitteita huomattavasti. Lisäksi suunnitelmassa painotettiin enemmän pientilojen kehittämisestä moderneiksi ja tuottaviksi yksiköiksi, jotka parantaisivat miljoonien maanviljelijöiden, heidän perheenjäsentensä ja palkatun työvoiman elintasoja. Presidentti Kenyatta puhui tässä yhteydessä jopa ”maaseudun vallankumouksesta”, joka muuttaisi kansalaisten enemmistön elämää.⁷¹ Yhteydet kehitysteoriaan tulee samalla tavalla esille kuin vuosien 1964–70 suunnitelmassa eli pääoma-tuotanto -suhteen kautta. Tässä suunnitelmassa mainittiin lisäksi, että kenialaisten tuli muistaa, että nykyiset rikkaat ja valtaa omaavat maat olivat käyneet pitkiä uhrautumisen ja kovan työn kausia ja kenialaisten tuli olla halukkaita tekemään samaa.⁷² Tästä kommentista huomataan selvästi, että aivan kehitysteoreettista ajattelua mukailleen Kenian oletettiin seuraavan muiden, jo kehittyneiden maiden kehityspolkua saavuttaen jonain päivänä saman kehityksen tason kuin maailman silloiset kehittyneet valtiot.

Tässä suunnitelmassa määriteltiin tarkemmin Kenian kehitysstrategia. Kehityssuunnitelman tekijöiden mielestä Kenian taloudellisen kehityksen strategiaa ei voitu arvioida pelkästään tuotannon, pääomatulojen eikä maksutaseen kautta, vaan tähän arvioon oli otettava huomioon kansalaisten osallistuminen talouteen, heidän taitojensa ja kykyjensä kehittäminen sekä taloudellisen kasvun hyötyjen tasapuolinen jako. Niinpä Kenian hallitus kutsui tätä kehitysstrategiaansa sellaiseksi, jossa painottui sosiaalinen lähtökohta. Pelkän taloudellisen lähtökohdan huomioimisen katsottiin johtavan itsenäisten talousyksikköjen syntyyn, joissa ulkomaalaisten panos olisi huomattava ja Kenian kansa jäisi taka-alalle. Näitä ongelmia ei hallituksen mukaan välttämättä syntyisi, mutta sosiaalisen lähtökohdan valitsemisella nämä ongelmat vältettäisiin varmasti. Kehityssuunnittelun sosiaalinen lähtökohta näkyi pääasiassa

---

⁷⁰ DP 1964-70, 40.

⁷¹ DP 1966-70, i.

⁷² DP 1966-70, v, 33.

talouden kenianisointiprosessin jatkamisena.⁷³ Näistä Kenian kehitysstrategian määrittelyistä huomataan, että Kenian hallitus näki suunnittelun todellisena keinona saavuttaa afrikkalainen sosialismi. Tämän määrittelyn pohjalta erot brittihallinnon kehityssuunnitelmiin ovat vielä selvemmät kuin aikaisemmassa suunnitelmassa. Tämä myös muistuttaa siitä, että kehityssuunnittelu ei ollut Keniassa pelkästään taloudellista ajattelua, vaan suunnittelijoiden tuli ottaa huomioon tavallinen kansa ja kansalaisten osallistuminen talouteen.

Suunnitelmassa ei oltu tyytyväisiä kansalaisten toimintaan menneinä vuosina. Tämä ilmenee suunnitelman kohdasta, jossa mainittiin, että ovi vaurauteen oli avoinna vain niille, jotka olivat halukkaita tekemään työtä säännöllisesti seuraten hallituksen virkamiesten ohjeita. Hallitus myös muistutti, että niille, jotka halusivat työskennellä vain pari tuntia päivässä, hallitus ei voinut luvata mitään. Lisäksi suunnitelmassa valistettiin kansalaisia siitä, että laina ei ollut lahja ja, että laina piti maksaa takaisin ja vielä ajallaan.⁷⁴ Myös tämä huomautus osoittaa, että kaikki ei ollut mennyt niin hyvin kuin hallitus oli suunnitellut. Näistä ongelmista huomataan yhteys vuosien 1960-63 kehityssuunnitelmaan, jossa afrikkalaisia viljelijöitä moitittiin ”ei-kaupallisesta” käyttäytymisestä⁷⁵. Ongelmat osoittavat sen, että kapitalistinen ajattelumalli ei ollut saavuttanut yleistä hyväksyntää Keniassa. Monet näkivät maanviljelyn edelleen toimeentulon turvaajana, eikä suurten voittojen tavoittelu kiinnostanut läheskään kaikkia. Hallituksen kannalta tämä oli hyvin harmillinen ja vakava tilanne, koska maa oli voimakkaasti riippuvainen maatalouden vientituloista. Siksi hallitus yritti kaikin mahdollisin keinoin saada kaikki viljelijät tuottamaan mahdollisimman paljon, sillä kasvanut tuotanto tarkoitti maan talouden kannalta kipeästi kaivattuja lisätuloja sekä vientikaupan tulojen että verotulojen kasvun kautta. Samalla hallitus halusi varmistaa sen, että sen käyttämät varat muun muassa lainoihin ja viljelijöiden koulutukseen eivät olisi menneet hukkaan, vaan niiden tuottavuus olisi ollut mahdollisimman hyvä.

Suunnitelmalle oli ominaista, että siinä annettiin paljon erilaisia lupauksia. Näihin kuului afrikkalaisten koulutuksen lisääminen, sairaaloiden laajentaminen ja parantaminen sekä uusien rakentaminen, raju panostaminen teollistumiseen, turismin laajentaminen, uusien ja parannettujen teiden rakentaminen, uusien kansallispuistojen rakentaminen, kuljetusjärjestelmän parantaminen ja laajentaminen, rautateiden ja satamien kehittäminen sekä

---

⁷³ DP 1966-70, 56-57.

⁷⁴ DP 1966-70, ii.

⁷⁵ DP 1960/63, 19.

lentokenttien laajentaminen.⁷⁶ Merkille pantavaa on myös se, että kehityssuunnitelman mukaan teollisuuden edistämiseksi aiottiin tehdä enemmän kuin menneinä vuosina.⁷⁷ Tämä näkyi suunnitelmassa erityisesti hallituksen avustusten ja yksityiselle sektorille annettavien lainojen muodossa. Näitä lainoja annettiin muun muassa Kenian Kehitysrahastoyhtiön (Development Finance Company of Kenya), Kenian turismin kehitysyhtiön (Kenya Tourist Development Corporation) ja maatalouden kehitysyhtiön (Agricultural Development Corporation) kautta. Hallitus lupasi myös rakentaa teollisuusrakennuksia sekä useita kauppa- ja markkinointikeskuksia Teollisen ja Kaupallisen Kehitysyhtiön (Industrial and Commercial Development Corporation) kautta. Hallitus osallistui myös sähkövoiman kehittämiseen ja antoi rahaa osuuskuntatoiminnan kehittämiseen, joka oli yksi hallituksen päätavoitteista tässä suunnitelmassa.⁷⁸

Kehityssuunnitelmassa pohdittiin myös mahdollisia tulevaisuuden ongelmia hyvin realistisesti. Näihin ongelmiin lukeutui nopea väestönkasvu, jonka takia bruttokansantuote (BKT) ja tulot henkilön kohden eivät kasvaneet hallituksen mielestä tarpeeksi nopeasti. Tästä johtui se, että yhden hallituksen päätavoitteen, kansalaisten huomattavan elintason nousun toteutuminen oli vaarassa. Lisäksi teollistumisprosessia oli hallituksen mielestä nopeutettava. Tämän vuoksi kehityssuunnitelmassa teollisuuden saama painotus oli aiempaa suurempi. Hallituksen mielestä myös Kenian kauppataaseen vakauttamiseksi, viennin monipuolistamiseksi sekä tuontihyödykkeiden ostamiseksi mahdollisimman halvalla oli tehtävä kaikki mahdolliset toimet. Kehityssuunnitelmassa mainittiin myös, että Kenian kaupan tuli jakautua tasapuolisemmin eri maiden kesken ilman, että korkeimmalla hinnalla myymisen ja halvimalla ostamisen periaatetta jouduttaisiin uhraamaan.⁷⁹

Kehityssuunnitelmasta löytyy myös maininta suuresta kansainvälisestä ongelmasta. Suunnitelmassa kiinnitettiin huomiota siihen, että maailmassa oli yleinen trendi, jonka mukaan vaihtosuhteen⁸⁰ kehitys oli ollut epäsuotuisa alkutuotannon hyödykkeiden eli maataloustuotteiden tuottajamaille. Suunnitelman mukaan oli ironista, että monet alkutuotannon tuotteista olivat elämän perustarvikkeita kaikkialla maailmassa, mutta silti ihmisten, jotka niitä tuottivat, täytyi usein elää köyhyydessä ja ottaa riskejä esimerkiksi

---

⁷⁶ DP 1966-70, ii-iii.

⁷⁷ DP 1966-70, 64.

⁷⁸ DP 1966-70, 58.

⁷⁹ DP 1966-70, 31.

⁸⁰ Vaihtosuhteella tarkoitetaan tuontihintojen ja vientihintojen välistä suhdetta.

nälänhädän suhteen sääolosuhteiden ollessa epäsuosiolliset. Kenian hallitus vaati Yhdistyneitä Kansakuntia (YK) ottamaan tämän kansainvälisen ongelman hoitoonsa. Suunnitelman mukaan ”tällä tasolla ongelmaa tosissaan pohdittaessa pitäisi olla mahdollista löytää keinot vakauttaa perushyödykkeiden virta niille, jotka niitä tarvitsevat ja samaan aikaan varmistaa vakaammat hinnat niille, jotka niitä tuottavat.” Suunnitelmassa mainittiin lisäksi, että monilla teollisuusmailla oli alhaiset tai nollosuorat monien raaka-aineiden suhteen, mutta suhteellisen korkeat prosessoitujen tuotteiden tullitariffit tekivät kehittyville maille prosessointiteollisuuden kehittämisen erittäin vaikeaksi, vaikka prosessointi tapahtuisikin useammin tehokkaammin tuottajamaassa. Lisäksi monella maalla oli monia keinoja suojella kotimaista maataloustuotantoa ja tämä nähtiin suunnitelmassa suurena esteenä kehittyvien maiden viennin lisäämiselle. Sen takia Kenia kannatti kaikkia mahdollisia keinoja vähentää näitä esteitä ja kääntyi YK:n puoleen.⁸¹ Tällaisen ongelman esiin nostaminen oli Kenian kaltaisen maan kannalta ymmärrettävä teko, sillä Kenian vientitulot tulivat pääosin maataloustuotteista. Kenian hallitus asetti toivonsa YK:n arvovaltaan ja haluan ratkaista tämä ongelma. On hyvin mahdollista, että ongelman esille nostaminen kehityssuunnitelmassa oli myös tarkoitettu nostamaan kehittyneiden maiden halua rahoittaa Kenian kehitystä vetoamalla avunantajamaiden päättäjiin.

3.5 Kehityssuunnitelma 1970-74 - teollisuuden ja turismin nopeaksi edistämiseksi

1970-luvun ensimmäisessä kehityssuunnitelmassa kehitysteoreettiset pohdinnat muuttavat selvästi muotoaan. Aikaisemmissa suunnitelmissa olleet lineaariset vaihekasvumallit häviävät kuvasta kokonaan. Vaikka suunnitelmaa ei voida pitää riippuvuusteoreettisena, niin tietynlaista ”radikalisoitumista” tässä suunnitelmassa on nähtävissä. Tämä näkyi muun muassa siinä, että kehityssuunnitelmassa puhuttiin, että hallituksen perimmäisenä tavoitteena oli maan taloudellisten resurssien kehittäminen, jotta Kenia saavuttaisi poliittisen itsenäisyyden jälkeen myös ”taloudellisen itsenäisyyden”. Suunnitelmassa kuitenkin huomautetaan, että tämä taloudellinen itsenäisyys ei merkitse sitä, että maa eristäytyisi muusta maailmasta, sillä hallituksen tavoitteena oli lisätä ulkomaankauppaa ja houkutella

---

⁸¹ DP 1966-70, 69.

lisää ulkomaisia sijoittajia investoimaan Keniaan.⁸² Onkin hyvin todennäköistä, että taloudellisesta itsenäisyydestä puhuttaessa kehityssuunnitelmassa tarkoitetaan nimenomaan talouden kenianisointiprosessia ja sitä, että talouden johtopaikat olisivat yhä enenevässä määrin kenialaisten hallussa. Tätä prosessia hallitus jatkoi esimerkiksi tiukan työlupamenettelyn kautta, jolla rajoitettiin ei-kansalaisten lukumäärää⁸³.

Kenian suosiollisen talouskasvun vaikutuksesta tämän vuosille 1970-74 laaditun kehityssuunnitelman laatijat ovat olleet tavoitteissaan erittäin kunnianhimoisia, joka myös itse suunnitelmassa tunnustetaan. Suunnitelman mukaan tässä vaiheessa, Kenian maaseutu piti muuttua, teollisuussektorista piti tulla huomattava ja turismin alalla saavutettua edistystä piti kiihdyttää.⁸⁴ Suunnitelmassa mainittiin, että siinä ei ollut mitään vallankumouksellisia muutoksia edellisiin suunnitelmiin verrattuna. Sen päästrategiana oli maaseudun kehittäminen, koska hallinnon mukaan kehityksen hedelmät jakautuivat sitä kautta paremmin koko kansan kesken, eikä vain muutamien onnellisten kesken. Hallitus uskoi, että vain kiihdytetyn maaseudun kehittämisen kautta oli mahdollista saavuttaa tasapainoinen talouden kehitys sekä työpaikkojen lisääntyminen ja että tätä kautta kansa kokonaisuudessa pystyi osallistumaan kehitysprosessiin. Merkittävä muutos koulutuspolitiikassa oli koulun jälkeisen työelämän sosiaalisen ympäristön ja työympäristön painottaminen opetuksessa.⁸⁵ Tämä suunnitelma jatkoi selvästi edellisen suunnitelman päälinjoilla, sillä perimmäisenä tavoitteena oli afrikkalaisen sosialismin saavuttaminen, jonka vuoksi maaseutua tuli kehittää voimakkaasti ja kenianisointiprosessia tuli jatkaa.

Suunnitelmassa aiottiin saavuttaa valtava teollisuustuotannon kasvu vuoteen 1974 mennessä, sillä tavoitteena oli lisätä tuotantoa yli 70 %:lla vuoden 1967 lukemasta. Myös turismin osalta hurjat kasvutavoitteet jatkuivat. Tähän optimistiseen ajatteluun oli toisaalta aihetta, sillä kehityssuunnitelman mukaan turismi oli nopeimmin laajeneva talouden ala edellisen suunnitelman aikana ja siitä saatiin huomattavia taloudellisia etuja muun muassa maahan jääneen ulkomaanvaluutan muodossa. Lisäksi turismin hyötyihin kuului vakaiden markkinoiden tarjoaminen kenialaisille maataloustuotteille, hotelleille, työllisyydelle, kuljetusyrityksille ja muille palveluille samalla kun ulkomaisen valuutan saanti vähensi

---

⁸² DP 1970-74, iii-iv.

⁸³ DP 1970-74, 9.

⁸⁴ DP 1970-74, i.

⁸⁵ DP 1970-74, iv, 2.

huomattavasti maan riippuvuutta ulkomaisesta kehityspääomasta. Siksi hallitus asetti kunnianhimoiset tavoitteet vuodelle 1974, joiden mukaan ulkomaanvaihdon tuli kasvaa 16 miljoonasta Kenian punnasta 37 miljoonaan. Tämä huikea tavoite vaati suunnitelman mukaan 5000 uutta vuodepaikkaa, uusia teitä sekä lentokenttien ja kuljetuspalveluiden parantamista ja kehittämistä.⁸⁶

3.6 Kenia maailmanlaajusten ongelmien edessä - Kehityssuunnitelma 1974-78

Kenian kolmas kehityssuunnitelma jatkoi pitkälti samoilla linjoilla edellisten kanssa. Menestyksekkäs talouden kehittyminen lisäsi suunnittelijoiden kunnianhimoa suunnitelmasta toiseen ja niin kävi myös tämän suunnitelman kohdalla, sillä kasvutavoitteita nostettiin entisestään. Suunnitelman mukaan tämä ohjelma ei ollut vain hallituksen meno-ohjelma, vaan siinä oli esillä se, mitä ihmisten tuli tehdä seuraavan viiden vuoden aikana. Huomionarvoista oli se, että suunnitelmassa painotettiin sitä, kuinka hallitus tulee ottamaan aktiivisemmän roolin taloudessa kuin koskaan aikaisemmin. Muita hallituksen tavoitteita oli maaseudun kehittämisen ja muuttamisen jatkaminen, teollisuuden ja turismin huomattava laajentaminen, sosiaalipalvelujen, sisältäen terveydenhuollon ja koulutuksen, laajentaminen ja parantaminen, tasaisemman tulonjaon luominen sekä ihmisten kasvava osallistuminen suunnitteluprosessiin ja kehitykseen koko maassa. Ja kaiken tämän tuli onnistua Harambeen hengessä. Merkittävä tekijä optimistiselle taloudelliselle ajattelulle oli se, että suunnitelman mukaan kaikki toisen viisivuotissuunnitelman (1970-74) päätavoitteet toteutuivat. Samaan hengenvetoon hallitus kuitenkin muistutti, että Keniassa oli vielä paljon tehtävää.⁸⁷ Suunnitelmassa ei kuitenkaan mainittu tarkemmin näistä tavoitteiden toteutumisesta. On hyvin todennäköistä, että tällä virkkeellä tarkoitettiin tavoitellun ja saavutetun talouskasvun välistä yhteyttä.

Tämä kehityssuunnitelma oli jatkoa tavoitteille saavuttaa afrikkalainen sosialismi. Suunnitelman mukaan ennen itsenäisyyttä kenialaisten vihollinen – kolonialismi ja poliittinen painostus – oli helposti havaittavissa ja kansakunnan voimat oli helppo suunnata sitä kohti. Itsenäisyyden jälkeen vihollisiksi tulivat köyhyys, välinpitämättömyys ja sairaudet. Näiden voittamiseksi tarvittiin systemaattista suunnittelua ja jatkuvaa ponnistelua. Itsenäistymisen

---

⁸⁶ DP 1970-74, 12-13.

jälkeen työttömyydestä ja epätasaisesta tulonjaosta oli tullut entistä ilmiselvempiä, joihin osasy löytyi huimasta väestönkasvusta. Toinen suuri tekijä työttömyyteen ja epätasaisempaan tulonjakoon oli teollisuuden ja maatalouden välinen palkkakuilu. Teollisuudessa afrikkalaisten keskipalkka vuonna 1972 oli 287 Kenian puntaa vuodessa (1 K£ oli tuolloin 2.8 US \$), kun pientilallisten maanviljelijöiden keskipalkka oli 24 Kenian puntaa vuodessa eli yli kymmenen kertaa pienempi. Tästä aiheutui suuria sosiaalisia ongelmia, koska kaupunkeihin tuli huomattavasti enemmän ihmisiä, kuin siellä olisi ollut töitä tarjolla. Tämä oli yksi tärkeimmistä syistä siihen, miksi tässä kehityssuunnitelmassa maaseudun kehittäminen painottui erittäin voimakkaasti.⁸⁸ Ajattelutavan mukaan maaseutua voimakkaasti kehittämällä voitiin nostaa viljelijöiden tuloja ja samalla vähentää virtausta kaupunkeihin suurempien palkkojen toivossa. Prosessi oli niin yleinen kehittyvissä maissa, että Todaro ja Harris ovat tehneet tästä oman teorian, joka tunnetaan yleisesti Harris-Todaro –mallina.⁸⁹

Aiempien suunnitelmien mukaisesti myös tässä suunnitelmassa korostettiin hallituksen omistamien yritysten merkitystä. Nämä yhtiöt olivat kehityssuunnitelman mukaan tärkeässä roolissa maan taloudellisessa kehityksessä ja ne kattoivat kaikki talouden tärkeät sektorit eli maatalouden, teollisuuden, kaupan, turismin, pankit, vakuutukset, asuttamisen ja kuljetuksen sekä telekommunikaation. Näitä tärkeitä yhtiöitä teollisuuden, kaupan ja turismin saralla olivat muun muassa Teollinen ja Kaupallinen Kehitysyhtiö (Industrial and Commercial Development Corporation), Teollinen Kehityspankki (Industrial Development Bank), Kenian Turisminkehittämissyhtiö (Kenya Tourism Development Corporation) sekä Kansallisen Asuttamisyhtiö (National Housing Corporation). Työllisyystilanteen parantamiseksi hallitus suunnitteli suurien tilojen jakamista useiksi pienemmiksi yksiköiksi. Suunnitelmassa jatkettiin itsenäistymisen jälkeen alkanutta asuttamisohjelmaa ja myös kenianisointia. Hallituksen mielestä pienyrityksiä oli edelleen liikaa ulkomaalaisten käsissä, etenkin tukkukaupan, tuonnin, ravintoloiden ja palvelujen alalla, ja hallituksen tavoitteena oli kenianisoida niitä. Kenianisointia edistettiin myös vanhoilla ”hyvillä keinoilla” eli koulutuksen ja lainojen kautta. Uusi keino työllisyyden parantamiseksi oli hallituksen toimi löysentää kauppalisenssien ehtoja. Tämä synnytti uusia yrityksiä ja samalla se helpotti etenkin ”epämuodollisen” sektorin kasvua.⁹⁰

---

⁸⁷ DP 1974-78, i-iv.

⁸⁸ DP 1974-78, 1-3.

⁸⁹ Ks. Lisätietoa teoksesta Todaro & Smith 2003, 336-342.

⁹⁰ DP 1974-78, 6--11.

Koulutuksen alalla hallituksen pääpaino vaihtui jälleen. Nyt päätavoitteena oli universaali vapaa peruskoulu, jolloin toisen asteen koulutuksen painoarvo laski suhteessa. Huomattavaa tässä suunnitelmassa oli myös hallituksen asuttamisohjelman painottaminen. Kehityssuunnitelman mukaan sen oli keskityttävä kaupunkeihin, koska siellä tarvittiin enemmän jäteviemäreitä ja vedenjakelua, rakennusmääräykset olivat tiukempia ja talot kalliimpia rakentaa. Kaupunkien valtavaa väkiluvun kasvua kuvaa hyvin se, että vaikka talojen rakennusmäärät olivat kasvaneet koko ajan, pula asunnoista suureni. Tämän vuoksi suunnitelman mukaan mukavuustasosta (esimerkiksi huoneiden lukumäärän kohdalla) ja joskus jopa rakennusstandardeista (kuten seinien paksuus, kattojen vankkuus) oli tingittävä.⁹¹

Kenialle erittäin tärkeän turismin oletettiin kasvavan edelleen. Vuosina 1964–1972 turismin tuotot kasvoivat 14,4 %:n vuosivauhdilla, ja nyt tavoitetta oli nostettu 16 %:iin. Tähän aiottiin päästä houkuttelemalla keskituloisia ja suurituloisia matkailijoita, mutta myös markkinoimalla halvempia pakettimatkoja Euroopasta. Hallinnon suurimmat investoinnit turismin alalla suunnattiin lentokenttiin, tieverkoston laajentamiseen sekä kansallispuistoihin. Hallitus osallistui tähän alaan Kenian Turisminkehitysyhtiön kautta varmistaen maksimaalisen hyödyn kotimaalle.⁹²

Tämä Kenian kolmas viisivuotissuunnitelma on sikäli mielenkiintoinen tutkimuskohde, että sen aikana oli ensimmäinen öljykriisi. Tämä näkyi itse suunnitelmassa siten, että siinä korostettiin maailmanlaajuisen taloudellisen epävarmuuden aikaa. Sille oli ominaista teollisuusmaiden vakava inflaatiotilanne, joka heijastui Kenian tuontihintoihin nostaten niitä nopeasti. Lisäksi suunnitelmassa mainittiin, että raakaöljyn hinta oli kolminkertaistunut vuoden 1973 viimeisten kuukausien aikana. Kenian kannalta tämä oli erittäin huolestuttava tilanne, koska sekä maatalouden että teollisuuden kehitys riippui vahvasti tuonnista ja erityisesti öljystä. Tämän vuoksi nämä tapahtumat uhkasivat hallituksen asettamia tavoitteita. Suunnitelmassa öljykriisin mahdolliset vaikutukset oli otettu huomioon lisäämällä viime hetkillä varoituksen sanoja niihin kohtiin, joissa maailmantapahtumat saattoivat muuttaa arvioita. Huomionarvoista on kuitenkin se, että suunnitelmassa painotettiin, kuinka jopa tämän tilanteen edessä Kenia ei ole aivan voimaton. Suunnitelman mukaan maan kohtalon katsottiin olevan kenialaisten omissa käsissä, sillä hallituksen mukaan maan sisällä tehdyt

---

⁹¹ DP 1974-78, 13-15.

toimenpiteet vaikuttivat enemmän, kuin muualla tapahtuvat asiat.⁹³ Huomionarvoista on myös se, että suunnitelmassa painotettiin, kuinka talousennusteet tehtiin ennen kuin energiakriisin vakavuus tiedettiin. Viime hetkien lisätietojen pohjalta on havaittavissa, että hallituksen optimistisuus talouden kehitykseen heikkeni. Kehityssuunnitelman mukaan polttoaineiden niukkuus häittäisi teollisuutta, maataloutta ja kuljetusalaa. Turismiin se vaikuttaisi erityisen paljon, koska busseihin ei olisi aina polttoainetta, lentoliikenne vähenisi ja teollisuusmaissa vallinneet talouden lamatilat aiheuttaisivat niiden maiden kansalaisten tulojen laskua ja vähentäisivät tätä kautta matkustamista. Nämä tekijät aiheuttivat todellisen uhkan Kenian taloudelle sekä vaihtosuhteen että maksutaseen kannalta. Lisäksi hallituksen mukaan tuotanto- ja kulutusrakenteeseen saattaisi syntyä aukkoja, koska oleelliset tuontihyödykkeet olivat kallistuneet huomattavasti.⁹⁴ Nämä antavat viitteitä siitä, että vaikka kehityssuunnitelma valoi uskoa omiin kansalaisiin korostamalla Kenian sisäisten tapahtumien merkitystä, niin hallitus näki, että öljykriisin seuraukset saattaisivat olla erittäin tuhoisat.

3.7 Uuden presidentin ensimmäinen kehityssuunnitelma 1979-83

Tässä Daniel Arap Moin ensimmäisessä kehityssuunnitelmassa on nähtävissä yksi selkeä kansainväliseen ajatteluun liittyvä suuntaus, nimittäin niin sanotut kohderyhmät.⁹⁵ 1970-luvulle oli ominaista sellaisten kehitysstrategioiden etsintä, joissa tulojen tasaaminen ja köyhyyden vähentäminen olivat olennaisia osia. Maamerkkinä tässä ajattelussa oli vuonna 1974 julkaistu Cheneryn ja kumppaneiden kirja ”Redistribution and Growth”, jonka mukaan kehityspolitiikkaa tuli suunnata köyhille kohderyhmille, joita olivat pienviljelijät, maattomat, työttömät kaupunkilaiset sekä työtätekevät köyhät. Tätä suuntausta jatkoi vuonna 1976 julkaistu Kansainvälisen Työjärjestön (International Labour Organization, ILO) perusstrategia, jonka tavoitteena oli köyhien elintason nostaminen. Strategian pääosina oli muun muassa tuottavan työn lisääminen, maatalouteen ja epämuodolliseen sektoriin investoiminen sekä näiden sektoreiden kehitykseiden poistaminen, turvata koko väestön pääsy peruspalveluiden äärelle, lisätä vientiä rahoittamaan tuontia ja vähentämään liiallista

---

⁹² DP 1974-78, 20.

⁹³ DP 1974-78, iii.

⁹⁴ DP 1974-78, 161-164.

⁹⁵ DP 1979-83, 24.

riippuvuutta tuista sekä sellaisten instituutioiden luominen, jotka mahdollistivat köyhien enemmistön aktiivisen osallistumisen kehitystoimintaan.⁹⁶ Kehityssuunnitelmassa nimettiin näitä tiettyjä kohderyhmiä ja politiikkaa suunniteltiin ottamalla ne huomioon. Toisaalta Kenian kehityssuunnittelussa näiden kohderyhmien huomioon ottaminen oli alkanut jo paljon aikaisemmin Kenian kehityssuunnittelun sosiaalisesta lähtökohdasta johtuen.

Tässä Daniel Arap Moin ensimmäisessä kehityssuunnitelmassa kehuttiin Kenian saavutuksia ja edistystä, joka oli saavutettu ”dynaamisen ja omistautuneen kansakunnan isän ja ensimmäisen presidentin”, Mzee Jomo Kenyattan johdon alaisuudessa. Tämän ”ylistyslauseen” merkitys oli kuitenkin vähäinen, sillä uuden presidentin hallinto ei todellisuudessa ollut kovin tyytyväinen saavutuksiin, koska kansalaisten tulot olivat vielä erittäin matalat, valtaosa kansasta oli erittäin köyhiä, eivätkä heille tarjotut palvelut olleet halutulla tasolla. Moin mukaan Kenialla oli vielä pitkä matka ennen kuin talous oli tehokkaan erikoistunut. Uuden hallinnon ensimmäisessä kehityssuunnitelmassa ei lähdetty muuttamaan suunnittelun perusfilosofiaa ja tavoitteita, joista tärkeimpänä nähtiin afrikkalaisen sosialismin saavuttaminen. Tämän kehityssuunnitelman pääteemana oli köyhyyden vähentäminen, jolle annettiin hallitseva asema strategioiden ja politiikoiden muodostamisessa. Suunnitelmassa vedottiin myös Kenyattan aikaiseen kansalliseen mottoon Harambee -henkeen kutsumalla kaikkia kenialaisia tekemään töitä tämän suunnitelman toteuttamiseksi.⁹⁷

Kenian neljännen kehityssuunnitelman köyhyyden vähentämisen tavoitteeseen pyrittiin luomalla työpaikkoja siirtymällä kaksi- tai kolmivuorotyöhön sellaisissa tehtaissa, joissa se oli kannattavaa, kastelujärjestelmiä parantamalla ottamaan viljelykäyttöön kuivia ja puolikuivia alueita sekä tehostamalla olemassa olevia viljelyksiä. Suunnitelmassa mainittiin myös, että osa rekoista ja koneista lojui käyttämättömänä huolimattoman kunnossapidon, osien, polttoaineen tai henkilökunnan puutteen takia. Lisäksi hallitus aikoi järjestää työvoimapainotteista työtä, jatkaa kenianisointia, kehittää maaseutua lainoin, palveluin, markkinoinnin ja kuljetuksen avulla. Samalla aiottiin rakentaa maaseudulle teitä, tuoda vettä ja sähköjä sekä levittää teollisuutta laajemmalle maahan, parantaa kulutustottumuksia. Suunnitelmassa painotettiin myös, että Itä-Afrikan yhteisön hajoamisen johdosta Kenian oli rakennettava instituutioita satamien, rautateiden, lentokenttien ja muiden ennen yhteisten

---

⁹⁶ Bigsten 1987, 157-158.

⁹⁷ DP 1979-83, i.

alojen toimimiseksi.⁹⁸ Kenian ympäröivän epävarman turvallisuustilanteen ja maan sisäisten levottomuuksien takia suunnitelmassa muistutettiin siitä, että turvallisuuteen tarvittavat varat vähensivät niitä varoja, jotka hallitus pystyi allokoimaan sosiaalipalveluihin ja julkisten yritysten toimintaan.⁹⁹

Vuosittainen talouden kasvuvauhtitavoite oli tässä suunnitelmassa 6,3 %. Tämä tavoite oli Kenian kehityssuunnitelmien historiassa matalin kasvutavoite, joten tämän perusteella nähdään selvästi, että talouden ei enää oletettu pystyvän kasvamaan kovaa vauhtia ongelmien edessä. Tämä näkökulma painottuu, kun otetaan huomioon se, että kehityssuunnitelman mukaan tämäkin luku oli kunnianhimoinen tavoite otettaessa huomioon ne rajoitteet, joita Kenia tulisi kohtaamaan. Näistä rajoitteista vakavin oli maksutase. Lisäksi tämäkin suunnitelma, aivan kuten edellinen, alkoi kansainvälisen talouden epävarmuuden aikana. Kenian päävientituotteiden eli kahvin ja teen hinnat olivat laskeneet, hallitus ennakoi pääoma- ja väliainemateriaalien sekä öljyn hintojen nousua huonontaan talouden tilaa entisestään. Kaksi muuta toisiinsa yhteydessä olevaa rajoitetta olivat hallituksen tulojen ja menojen välinen kuilu sekä kuilu kotimaisten säästöjen ja tarvittavien investointien välillä, jotta tavoitteet olisi pystytty saavuttamaan. Kehityssuunnitelmassa mainittiin, että hallituksen menot olivat kasvaneet suunnitelmaa edeltävinä vuosina nopeasti johtuen suurelta osin laajentuneista julkisista peruspalveluista, kuten terveydenhuollosta, koulutuksesta ja turvallisuudesta. Valtion tulot olivat kuitenkin kasvaneet hitaammin, aiheuttaen alijäämäisen valtion rahatilanteen. Kehityssuunnitelmassa tähän ongelmaan ei nähty positiivista ratkaisua, vaan sen mukaan tämän suunnitelmakauden aikana tilanne jatkuisi. Tästä johtuen hallitus aikoi vähentää valtion menojen kasvuvauhtia aikaisemmasta ja tehdä toimenpiteitä vähäisten resurssien tehokkaamman käytön eteen. Lopuksi hallitus aikoi muuttaa verorakennetta, jotta veronkierto vähenisi ja valtion tulot kasvaisivat. Huomionarvoista on jälleen se, että suunnitelmassa painotettiin, kuinka Kenian kehitys riippuisi maan omista toimista.¹⁰⁰

Suunnitelmassa puhutaan ”toisen sukupolven ongelmista”. Tällä hallitus tarkoitti sitä, että aikaisempi talouden suotuisa menestys oli tehnyt tyhjäksi helpot kehityksen muodot maataloudessa ja teollisuudessa. Näin Kenialla katsottiin olevan edessä vaikeammat ongelmat

---

⁹⁸ DP 1979-83, 11-18.

⁹⁹ DP 1979-83, 26.

¹⁰⁰ DP 1979-83, iii.

kuin ennen.¹⁰¹ Tässä suhteessa kehityssuunnitelmassa puhuttiin jopa, että pehmeiden vaihtoehtojen aika oli ohi. Kenialla oli suunnitelman mukaan edessään pitkälinen kehityskamppailu niitä esteitä vastaan, jotka olivat monella tavalla vaikeita päästä yli. Aikaisemmissa kehityssuunnitelmissa oli hallituksen mukaan tehty huomattavaa edistystä kapasiteetin rakentamisessa koko maahan (tiet, koulut, sairaalat, lentokentät, öljyputki, rautatiet ja niin edelleen), mutta maan tuotantokapasiteetti oli kasvanut nopeammin kuin tuotanto. Tässä suunnitelmassa oli tavoitteena tämän kapasiteetin hyödyntäminen maan potentiaaliksi suuremmaksi toteuttamiseksi. Siksi hallitus allokoiki suuremman osan budjetistaan budjettimenoihin pystyäkseen hyödyntämään sillä hetkellä alikäytettyä kapasiteettia. Koulutuksen ja terveydenhuollon alalla tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että hallitus halusi parantaa laatua määrän sijasta. Maataloudessa painopistealueena oli pientilojen tuottavuuden kohottaminen sekä viljelemättömän ja alikäytetyn maan tehokkaampi tuotanto. Yhtenä suurimmista ”toisen sukupolven ongelmista” nähtiin vientiteollisuuden edistäminen, joka oli hallituksen mukaan huomattavasti vaikeampaa kuin aikaisempi kauppapolitiikka, joka perustui tuontia korvaavaan teollisuuteen.¹⁰² Näiden ongelmien edessä on tarpeellista kysyä, oliko aikaisemmissa kehityssuunnitelmissa vain kerätty rahaa ja tehty erilaisia projekteja, jotta maan tilanne saataisiin näyttämään paperilla hyvältä. Rakennettiin paljon kouluja, sairaaloita ja teitä sekä tuotiin paljon koneita ynnä muita tuotantovälineitä, mutta niiden hyödyntäminen ei ollut samalla tasolla. Samalla tämän suunnitelman voimakas vaatimus tehokkuuden parantamisesta taloudessa ja jopa ministeriöissä antaa viitteitä siitä, että aiempina vuosina tehdyt projektit olivat taloudellisesti tehottomia. Tehokkuuden vaatimus ei ollut turha maininta, sillä tutkimuskirjallisuuden perusteella ministeriöt olivat erittäin tehottomia ja byrokraattisia. Esimerkiksi 1980-luvun puolivälissä yrityksen perustamiseen Keniassa tarvittiin yli 30 erilaista hyväksyntää eri viranomaisilta ja siten tämä prosessi saattoi kestää jopa kolme vuotta¹⁰³.

Vuosien 1974-78 kehityssuunnitelmassa ei voitu olla varmoja ensimmäisen öljykriisin mahdollisista seurauksista. Siinä hallitus pelkäsi, että pahimmillaan öljykriisi saattaisi vaikuttaa Kenian talouteen erittäin negatiivisella tavalla. Näin myös kävi, sillä suunnitelman mukaan viime vuosien huono talouden tulos heijasteli kansainvälisten taloudellisten suhteiden epäjärjestyttä vuoden 1973 jälkeen. Sen jälkeen oli ollut lamoja, voimakasta inflaatiota ja

---

¹⁰¹ DP 1979-83, iv.

¹⁰² DP 1979-83, 5-7.

¹⁰³ Himbara 1994, 72.

jopa suurilla mailla oli ollut ongelmia saada maksutaseitaan kuntoon. Kehityssuunnitelmassa painotettiin, että Kenialla pienenä maana kansainvälisessä kaupassa, oli vähän vaikutusta näihin ulkoisiin tapahtumiin, mutta koska 1/3 Kenian kotimaisesta tuotannosta myytiin ulkomaille, näillä tapahtumilla oli vakavia vaikutuksia Kenian kehitysvaihtoehtoihin sekä saavutuksiin. Öljykriisin vaikutukset olivat niin vakavia, että Kenialla oli tarve asettaa tuontirajoituksia vuosina 1974 ja 1975 korjatakseen suuri maksutaseen epätasapaino, jonka heikkenemiseen oli vaikuttanut myös epäsuotuisat sääolosuhteet. Lisäksi korkea väestönkasvu aiheutti ongelmia työpaikkojen luomisessa ja viivästytti sitä päivää, jolloin kaikilla kenialaisilla oli mahdollisuus peruskoulutukseen, kunnolliseen asumiseen ja riittävään terveydenhuoltoon.¹⁰⁴ Ongelmien vakavuudesta kertoo se, että vuosina 1974 ja 1975 maksutaseen voimakkaasti heiketessä Kenia joutui ottamaan Kansainväliseltä Valuuttarahastolta (IMF) lyhyen aikavälin lainaa ja yksityisille luotoille tuli asettaa rajat. Hallituksen mukaan tilanne ei ollut paranemaan päin, vaan tämän suunnitelman aikana hallitus odotti samanlaisia paineita.¹⁰⁵

4 Finanssipolitiikka

4.1 Valtion julkisen velan kehitys

Tässä kappaleessa tarkastelen Kenian valtion julkisen velan kehitystä sekä velan suhdetta bruttokansantuotteen (BKT) kehittymiseen. Tämän tarkastelun avulla on mahdollista saada hyvää tietoa velkamäärästä sekä talouden kasvusta. Mitä paremmin maalla menee, sitä pienempi on julkisen velan määrä BKT:seen verrattuna. Siten taloudellisten taantumien ajoille on ominaista se, että julkinen velka kasvaa nopeammin kuin talous, kun maa on pakotettu ottamaan lisää velkaa maksaakseen muita lainoja, koulutusta, terveydenhuoltoa ja niin edelleen.

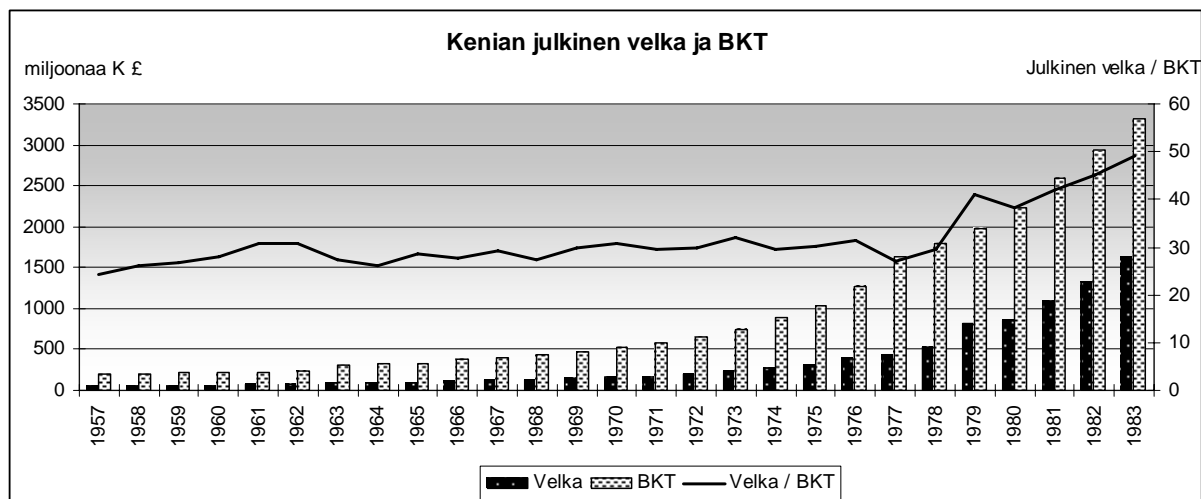
Kaaviossa 1 on Kenian esitetty Kenian valtion julkisen velan, bruttokansantuotteen ja näiden keskinäisen suhteen kehitys. Valtion julkinen velka ja BKT kasvoivat hyvin samanlaisessa suhteessa aina vuoteen 1978 saakka. Tänä aikana suhde vaihteli 25-30 %:n välillä, joten tilanne näytti hyvältä. Sitten vuodesta 1978 eteenpäin valtion velka kasvoi huomattavasti

---

¹⁰⁴ DP 1979-83, 3.

nopeampaa vauhtia kuin bruttokansantuote. Vuonna 1979 suhdeluku oli jo yli 40 % ja neljän vuoden päästä vuonna 1983 jo lähes 50 %. Tämä osoittaa sen, että Kenian valtion velkaantuminen oli erittäin voimakasta 1980-luvun alussa.

Kaavio 1. Kenian valtion julkinen velka, bruttokansantuote sekä niiden keskinäinen suhde.¹⁰⁶

4.2 Kenian valtion menot ja tulot

Tässä kappaleessa tarkastelen Kenian valtion kokonaismenoja ja -tuloja sekä niiden suhdetta bruttokansantuotteeseen. Näiden tilastojen avulla voidaan saada hyvä kuva Kenian valtion velkaantumisen taustasyistä, joihin luonnollisesti vaikuttavat valtion tulojen ja menojen kehitys. Tarkastelen lisäksi tarkemmin itse kehityssuunnitelmissa olleita kehitysmenoja, niiden painopisteiden muuttumista sekä kehittymistä. Näiden kehitysmenojen kautta on mahdollista saada tietoa siitä, kuinka eri hallinnot ajattelivat kehittää Kenian taloutta.

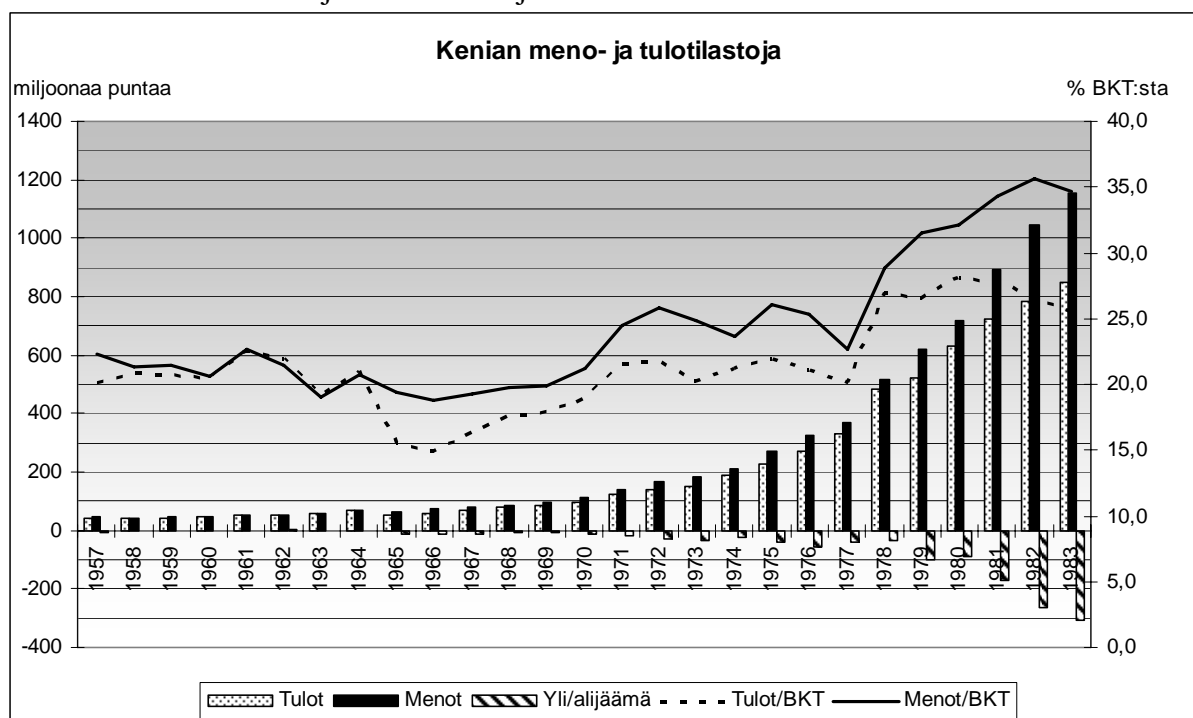
Kaaviosta 2 huomataan, että Kenian valtion menot ovat olleet lähes joka vuosi suuremmat kuin tulot. Poikkeuksia ovat vuodet 1962, 1963 ja 1964, jolloin ylijäämää oli, mutta erittäin vähän. Lisäksi huomataan, että menojen ja tulojen suhde bruttokansantuotteeseen on kasvanut koko ajan. Tästä voidaan päätellä, että BKT ei ole kasvanut yhtä nopeasti kuin tulot ja menot. Tämä ei ole mitenkään yllättävää, sillä Kenian hallituksen tavoitteenahan oli jo vuoden 1970-74 suunnitelmassa laajentaa Kenian talouden kokoa peräti 60 % suuremmaksi vuoteen 1974

¹⁰⁵ DP 1979-83, 9.

¹⁰⁶ Huom! Kaavioiden pohjataulukot ja viitteet liiteosiossa

mennessä pääasiassa selvästi laajennetun hallituksen meno-ohjelman kautta¹⁰⁷. Myös tämän jälkeen hallituksen tavoitteisiin kuului ottaa aktiivisempi rooli taloudessa. Tutkimuskirjallisuuden mukaan tämä oli hyvin yleistä kehittyvissä maissa tuohon aikaan. Monet maat jatkoivat laajentuvaa talouspolitiikkaa kasvattaen erityisesti menoja. Erityisen vakavaksi tilanteen teki kuitenkin se, että se tapahtui kansainvälisen epävarmuuden ja öljykriisien aikana, jolloin tällainen politiikka ei voinut tuottaa kovin hedelmällisiä tuloksia. Siksi ei ole lainkaan yllättävää, että Kenian valtion alijäämä kasvoi rajusti 1980-luvun alussa. Tutkimukseni viimeisenä vuotena, 1983, alijäämä oli jo lähes 305 miljoonaa. Erityisen voimakkaasti valtion tulot ja menot kasvoivat vuodesta 1977 eteenpäin. Tätä taustaa vasten Kenian valtion julkisen velan kasvu 1980-luvulla ei ole mikään yllätys.

Kaavio 2. Kenian menot ja tulot sekä alijäämä.

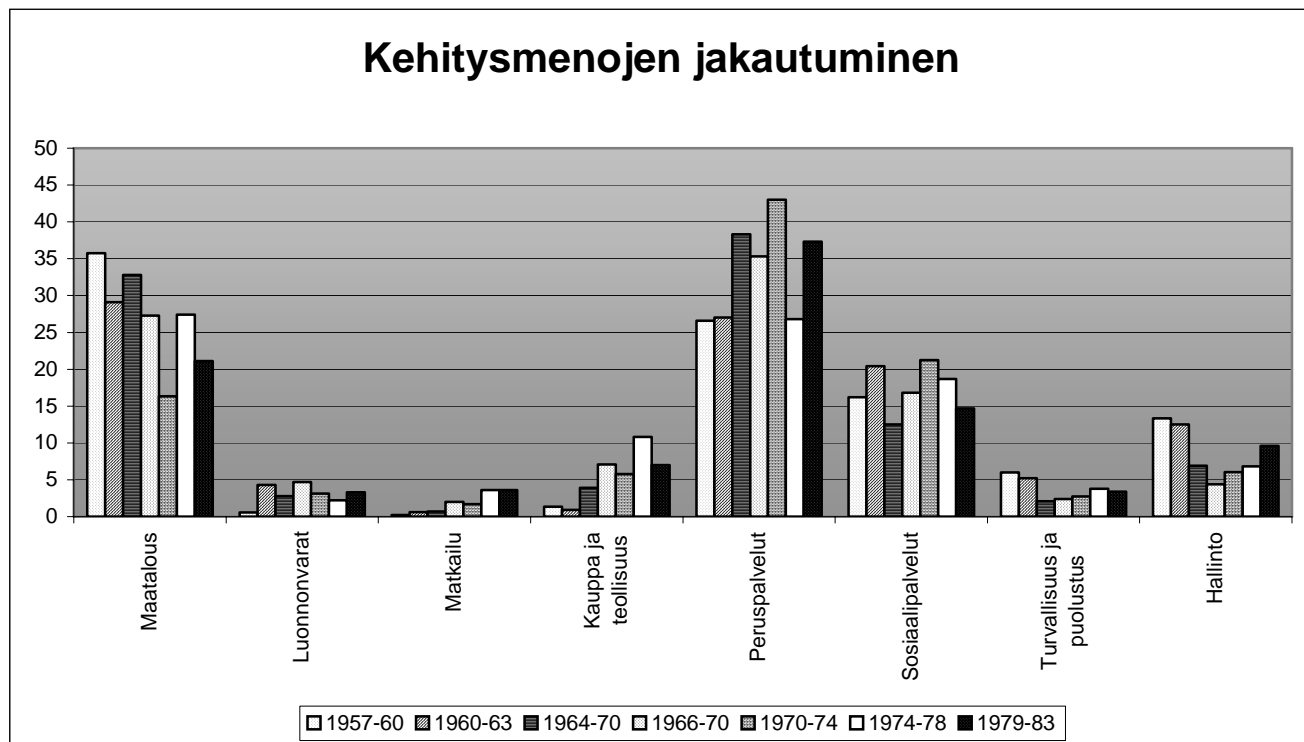

Kaaviossa 3 on esitetty Kenian valtion kehitysmenojen jakautuminen nimenomaan kehityssuunnitelmien tavoitteiden pohjalta. Tästä kaaviosta nähdään selvästi kehitysmenojen jakautumisen painopistealueet ja kuinka ne ovat muuttuneet eri hallintojen ja vuosikymmenien aikana. Kaaviosta on havaittavissa kolme selvää painopistealuetta, jotka ovat maatalous, peruspalvelut sekä sosiaalipalvelut. Näiden kolmen alan yhteinen osuus kehitysmenoista on yli 70 % jokaisessa suunnitelmassa. Alakohtaisesti tarkasteltuna

¹⁰⁷ DP 1970-74, 1.

huomataan, että brittihallinnon (vuoteen 1963 saakka) ja itsenäisen Kenian hallintojen välillä on selviä eroja, vaikkakin suunnitelmakohtaiset vaihtelut hieman sotkevat kuvaa.

Kaavio 3. Kenian kehittymenojen arvioitu jakautuminen eri hallinnon alojen kesken.

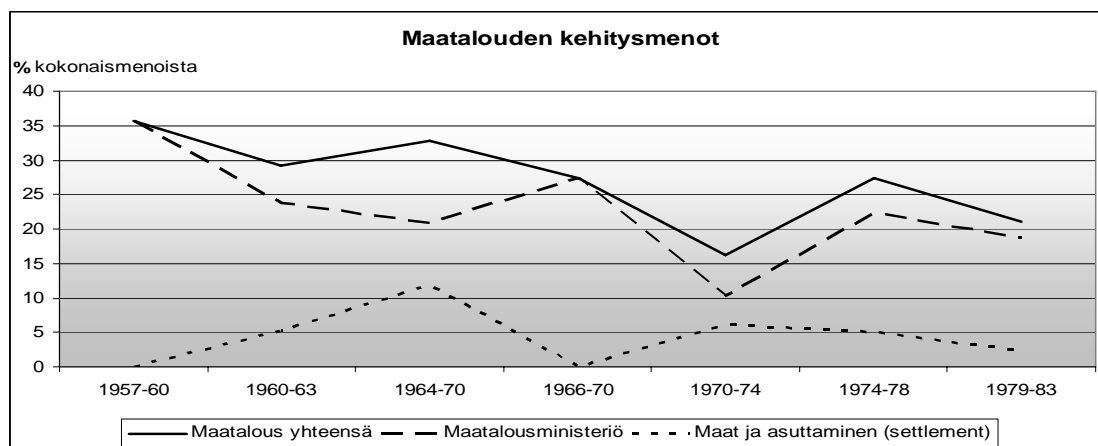
Maatalouden osuus kehittymenoista laski brittihallinnon aikaisista noin 30 % osuuksista keskimäärin hieman yli 20 %:iin. Kaaviosta 2 huomataan, että brittihallinnon aikana itse maatalouteen kohdenneet määrärahat ovat olleet erittäin tärkeitä. Brittihallinnon välisten kehityssuunnitelmien lähes 10 %:n erotus maatalouden menoissa johtui Mombasan johtoverkoston rakentamisesta, josta vuosien 1957-60 kehityssuunnitelmaan aiheutui 2,3 miljoonan punnan menot¹⁰⁸. Kenian itsenäistyttyä maatalouden kehittymenojen kohdentamisessa näkyy selvästi hallinnon laaja asuttamisohjelma. Itse asiassa juuri tämä tekijä selittää Kenian ensimmäisen kehityssuunnitelman maatalouden yli 30 % osuuden. Näiden asutusohjelmien tarkoituksena oli lyhyesti sanottuna helpottaa afrikkalaisten maapulaa. Tämä tapahtui suurelta osin siten, että afrikkalaisille tarjottiin mahdollisuus (valtion lainoin ja avustuksin) saada viljelymaata tuottoisalta ylänköalueelta, joka oli ollut siirtomaa-ajalla eurooppalaisten viljelyaluetta¹⁰⁹. Kaavion lukuja tarkasteltaessa on

¹⁰⁸ DP 1960-63, 20.

¹⁰⁹ Ks. tarkemmin Leys 1975, 73-102.

huomioitava se, että julkisen sektorin kehitysmenoissa vuosille 1966-70 ei ole lainkaan otettu mukaan yli 14 miljoonan punnan menoja asutustoimintaan ja maapolitiikkaan ylänköalueilla¹¹⁰. Nämä varat olisivat nostaneet maatalouden saaman osuuden tässä kehityssuunnitelmassa lähelle 40 %. Voidaan siis sanoa, että maatalouden saamat osuudet olivat heti itsenäisyyden jälkeen samalla tasolla kuin ennen itsenäisyyttä, mutta varojen kohdentamisessa oli suuri ero. Itsenäistymisen jälkeen afrikkalaisten asuttaminen oli erittäin tärkeässä asemassa, kunnes 1970-luvulla sen kiihkein vaihe oli jo ohi. Vuosien 1970-74 suunnitelman erittäin alhainen maatalouden osuus selittyy osittain erityisesti perus- ja sosiaalipalvelujen osuuksien huimalla nousulla. Yleisesti ottaen maatalouteen suunnatuissa kehitysmenoissa oli selvä laskeva trendi.

Kaavio 4. Maatalouden kehitysmenojen jakautuminen.

Kaaviosta 3 näkyy se, että luonnonvaroihin osoitetut kehitysmäärärahat pysyivät samalla tasolla koko tarkastelujaksolla. Sen sijaan merkittävämpi kehitys oli matkailun merkityksen kasvu, vaikka sen saamat osuudet kehitysmenoista ovat olleet hyvin vähäiset. Brittihallinnon aikana nämä olivat alle 1 %, mutta viimeisimmissä kehityssuunnitelmissa jo lähes 4 %. Nämä itsenäisen Kenian aikana saadut kasvaneet osuudet matkailuun ovat yhteneväiset kehityssuunnitelmien tavoitteisiin edistää turismia voimakkaasti.

Turvallisuuden ja puolustuksen saamien osuuksien lasku johtui pitkälti muiden kehitysmenojen huomattavasta kasvusta. Toisena syynä on se, että brittihallinnon aikana 1950- ja 1960-luvuilla rakennettiin paljon vankiloita, poliisitaloja ynnä muita rakennuksia, jolloin Kenian itsenäistyttyä tällä alalla oli jo olemassa tietty perusrakenne, jolloin

¹¹⁰ DP 1966-70, 118.

kehitysmenoja tällaisiin suuriin rakennusprojekteihin ei enää tarvittu. Sen sijaan budjettimenoista turvallisuuden ja puolustuksen saamat osuudet kasvoivat erityisesti vuosien 1979-83 suunnitelmassa¹¹¹. Hallinnon osalta selvä pudotus kehitysmenojen kohdentamisessa johtui siitä, että brittihallinnon kehityssuunnitelmissa paikallishallinnolle varatut määrärahat olivat huimia. Vuosina 1957-60 yli 2 miljoonaa puntaa (8,9 % kokonaiskehitysmenoista) ja vuosina 1960-63 3 miljoonaa puntaa (10,9 % kokonaiskehitysmenoista). Ilman näitä summia hallinnon saamat prosenttiosuudet olisivat olleet hieman Kenian itsenäisyyden jälkeisen ajan prosenttiosuuksia pienemmät.

Erittäin merkittävä kehitys näkyy kaaviosta 3 kaupan ja teollisuuden kohdalla. Brittihallinnon suunnitelmissa tämä ala sai vain noin 1 % menoista, mutta Kenian itsenäistyttyä sen osuus on kasvanut huomattavasti ollen parhaimmillaan yli 10 %. Tämä heijastelee erinomaisesti brittihallinnon ”vastenmielisyyttä” kehittää Kenian teollisuutta. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuosien 1957-60 kehityssuunnitelmassa annetut varat varsinaiseen teollisuuden kehittämiseen, jotka olivat peräti 3 puntaa! Tämä summa annettiin Teollisuuden Kehitysyhtiölle (Industrial Development Corporation, IDC). Selitykseksi tälle vähäiselle summalle annettiin, että tällaisen taloudellisen tiukkuuden ajan aikana hallinto ei nähnyt lisävaroja teollisuuden kehittämiseen tarpeellisenä¹¹². Toinen syy brittihallinnon alhaisiin määrärahoihin kaupan ja teollisuuden alalla löytyy kehityssuunnitelmasta 1960-63. Siinä mainittiin, että pääoma teollisuuden kehittämiseen tuli pääosin yksityisistä lähteistä ja siksi tuntui, että määrärahojen kohdentaminen teollisuuden kehittämiseen oli niin pieni.¹¹³ Kehityssuunnitelman mukaan hallituksen panostusta teollisuuden kehittämiseen ei voitu mitata pelkästään pääomavarojen määrällä ohjelmassa, vaan esimerkiksi matalan yhtiöveron pitäminen oli paljon parempi kannustin yksityisyrityksille teollisuuden alalla¹¹⁴. Tämä ajattelu oli ominaista niin Isolle-Britannialle kuin Ranskalle siirtomaaisäntien rooleissa. Näitä maita myös kritisoitiin siitä, että investointiosuudet teollisuuteen olivat lähes olemattomia. On kuitenkin huomattava, että hallitus kannusti ja osallistui teollisuuteen luoden mahdollisuudet tuontia korvaavaan teollisuuteen esimerkiksi suojatullein, määrärajoituksin, halvoin lainoin ja apurahoin.¹¹⁵

---

¹¹¹ DP 1979-83, 26.

¹¹² DP 1957-60, 79.

¹¹³ DP 1960/63, 19.

¹¹⁴ DP 1960/63, 19.

¹¹⁵ Wickins 1986, 206.

Itsenäistymisen jälkeen Kenian valtio rahoitti teollisuustoimintaa paljon suuremmassa määrin erilaisten valtion omistamien yhtiöiden kautta, joihin kuuluivat muun muassa Teollisuuden ja Kaupan Kehitysyhtiö (ICDC, Industrial and Commercial Development Corporation) sekä Kenian Kehitysrachastoyhtiö (DFCK, Development Finance Company of Kenya). Esimerkiksi vuosien 1966-70 kehityssuunnitelmassa näiden kahden yhtiön saamat määrärahat olivat yhteensä 6,6 % kaikista kehitysmenoista¹¹⁶. Vaikka Kenian hallitus korosti näiden yritysten merkityksiä talouden kehittämiseen monissa kehityssuunnitelmissa, niin todellisuudessa niistä tuli usein taakkoja hallitukselle. Hyvänä esimerkkinä tutkimuskirjallisuudessa mainitaan Teollisuuden ja Kaupan Kehitysyhtiö (ICDC), jota luonnehdittiin jo vuonna 1979 sanoin ”tämä hallituksen kehitysyhtiö oli äärimmäinen mutta ei poikkeuksellinen esimerkki huonoista investoinneista”.¹¹⁷ Erot teollisuuden ja kaupan saamista määrärahoissa selittyi siis pitkälti brittihallinnon ja kenialaisen hallinnon erilaisella lähestymistavalla. Brittihallinto jätti teollisuuden kehittämisen pääasiassa yksityisen sektorin käsiin, kun taas kenialaisten hallinnot ottivat aktiivisemman roolin teollisuuden kehittämisessä. Tärkeimpänä syynä tälle toiminnalle oli kenianisaatioprosessi, jonka avulla hallitus pyrki lisäämään kenialaisten vaikutusvaltaa taloudessa.

Muutokset sosiaalipalveluissa suurena luokkana eivät ole kovin merkittävät. Sosiaalipalveluiden sisäisessä tarkastelussa huomataan, että koulutuksen alaan liittyvät kehitysmenot laskivat huomattavasti 1970-luvulta lähtien. Tämä havainto selittyy sillä, että koulutuksen suhteellista osuutta vähennettiin vuosien 1979-83 suunnitelmassa. Siinä myös mainittiin, että koulutuksen saralla haluttiin panostaa laatuun eikä määrään.¹¹⁸ Siten aikaisempien vuosien laaja panostus määrään vähensi koulutuksen osuutta kehitysmenoista. Tämä merkitsi sitä, että koulutuksen osuus kasvoi tavallisen budjetin puolella enemmän, koska koulut tarvitsivat opettajia ynnä muuta henkilökuntaa. Sen sijaan terveydenhuoltoon käytetty osuus kasvoi 1970-luvulla¹¹⁹. Yhtenä suurena syynä tälle oli huima väestönkasvu, jonka vuoksi terveydenhuoltoon käytettyjen menojen tuli kasvaa. Kaupunkien asuttamisohjelmien merkityksen kasvu 1970-luvulla näkyy selvästi asuntonministeriölle kohdennetuissa kehitysmäärärahoissa, joista hyvänä esimerkkinä on vuosien 1974-78 suunnitelman painotus asuntojen voimakkaaseen rakentamisprosessiin¹²⁰.

---

¹¹⁶ DP 1966-70, 120-122.

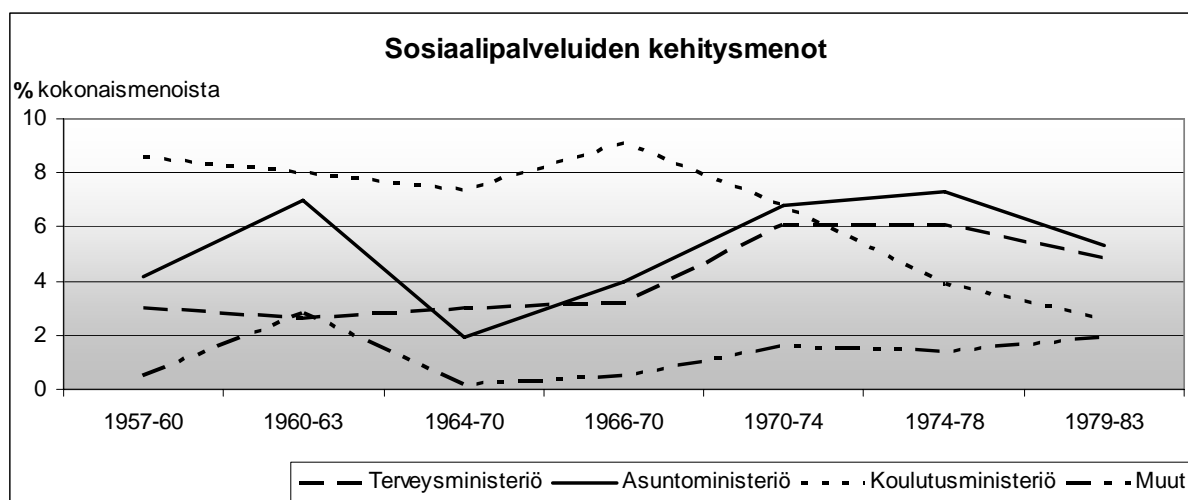
¹¹⁷ Himbara 1994, 76.

¹¹⁸ DP 1979-83, 5,27.

¹¹⁹ DP 1974-78, 14.

¹²⁰ DP 1974-78, 15.

Kaavio 5. Sosiaalipalveluiden kehitysmenojen jakautuminen.

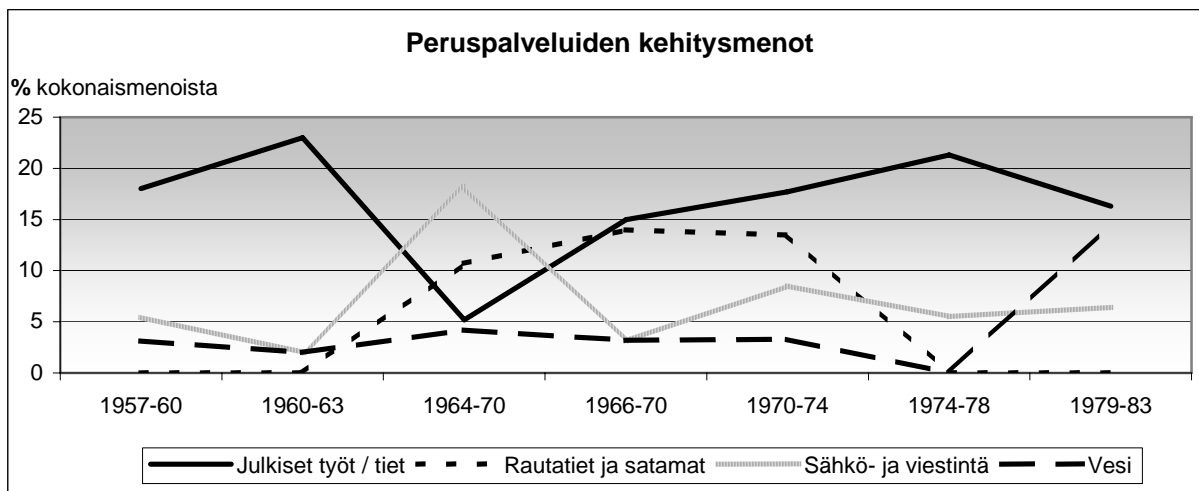

Peruspalvelujen saama osuus on sen sijaan noussut suuresti brittihallinnon ajoista. Britti-aikojen hieman alle 30 %:n osuudet vaihtuivat itsenäistymisen jälkeen 40 %:n paikkeille. Parhaimmillaan kehitysmenot olivat 43 % vuosien 1970-74 suunnitelmassa. Kaaviota 6 tarkasteltaessa huomataan, että peruspalveluiden sisäinen järjestys on vaihdellut kovasti. Brittihallinnon aikana julkiset työt olivat selvästi hallitsevin osa. Suuri osa julkisten töiden kehitysmenoista kohdistui lisäksi nimenomaan teiden rakentamiseen ja korjaamiseen. Tämä on hyvin ymmärrettävää, sillä teiden kunnossapito oli elintärkeä ehto niin maatalouden, teollisuuden kuin turisminkin kehittymiselle. Suuri tekijä julkisten töiden saamiin suuriin varoihin johtui myös erilaisten kansainvälisten järjestöjen antamista avustuksista. Esimerkiksi vuosien 1960-63 kehityssuunnitelmassa 5 % nousu tässä kategoriassa johtui Kansainvälisen pankin (International Bank) miljoonan punnan lisälainasta teihin¹²¹. Hetkellisen pudotuksen jälkeen 1960-luvun lopussa julkiset työt ottivat jälleen paikkansa suurimpana menoeränä peruspalveluiden osalta. Itsenäisen Kenian ensimmäisessä kehityssuunnitelmassa vuosille 1964-70 korostui selvästi sähkö- ja viestintäala. Tämä johtui suurista sähköprojekteista, joilla pyrittiin sähköistämään maata yhä enenevässä määrin. Vedenjakeluun ja muuhun veteen liittyvien menojen osuudet olivat hyvin tasaisia, kunnes viimeisessä suunnitelmassa osuudet nousivat lähes suurimmaksi peruspalvelun menoeräksi noin 15 %:n osuudella. Erittäin mielenkiintoinen käyrä on rautateiden ja satamien kohdalla. Nehän kuuluivat viimeistä kehityssuunnitelmaa lukuun ottamatta Itä-Afrikan yhteisön hallinnon piiriin, joka tarkoitti

¹²¹ DP 1960/63, 20.

sitä, että Kenia, Tansania ja Uganda omistivat nämä laitokset yhdessä. Silti kehitysmenojen osalta niiden kehitysmenot olivat vuosien 1964-74 välillä yli 10 %, mutta muissa kehityssuunnitelmissa aloihin ei Kenian puolesta panostettu.

Kaavio 6. Peruspalveluiden kehitysmenojen jakautuminen.

4.3 Kehityssuunnitelmien rahoituslähteet

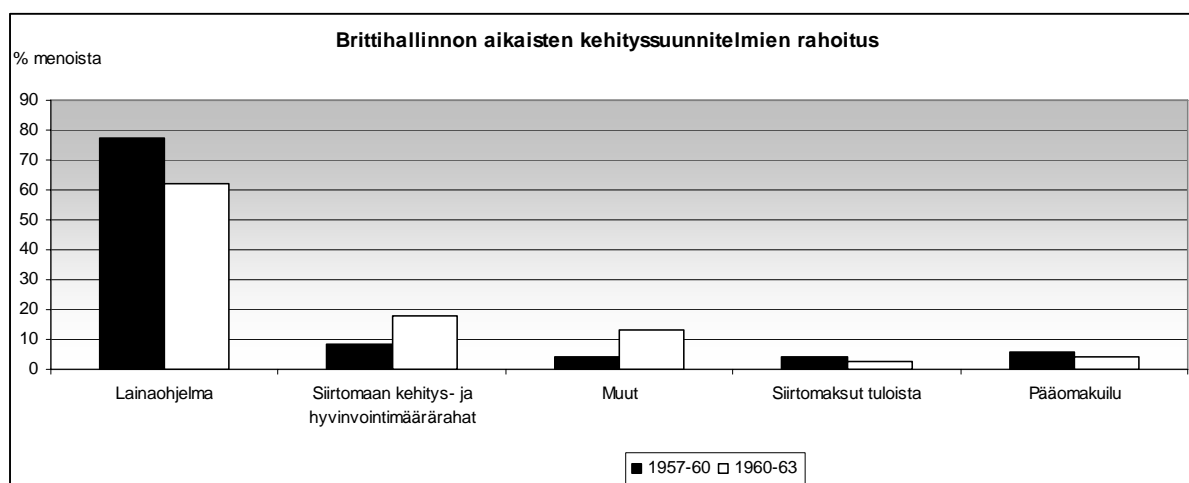
Tässä kappaleessa tarkastelen kehityssuunnitelmien rahoitusta. Koska juuri kehitysbudjetti oli se osa valtion finansseista, joka perustui ulkomaisen rahoituksen hankkimiseen, oli sillä suuri merkitys valtion julkisen velan kasvuun. Tarkastelen kappaleessa ensinnäkin brittihallinnon suunnitelmien rahoitusta omana osanaan, koska ne muodostavat aivan erilaisen kokonaisuuden kuin itsenäisen Kenian aikaiset suunnitelmat. Itsenäisen Kenian aikaisista suunnitelmista tarkastelen erityisesti ulkomaisen ja kotimaisen rahoituksen suhdetta. Tarkastelen lisäksi kaikkien kehityssuunnitelmien rahoitusjärjestelyjen yksityiskohtia.

4.3.1 Brittihallinnon suunnitelmien rahoitus

Brittien tekemissä kehityssuunnitelmissa ei ollut rahallisesti kovinkaan paljon eroa. Vuosien 1957-60 suunnitelmassa menot olivat hieman yli 23 miljoonaa puntaa ja vuosien 1960-63

suunnitelmassa 26,5 miljoonaa puntaa. Kaaviossa 7 on esitetty rahoituslähteet eri lähteistä. Kuten kaaviosta huomataan, brittihallinnon kehityssuunnitelmien päärahoituslähteenä oli lainaohjelma. Vuosien 1957-60 suunnitelmassa tämä muodosti lähes 80 % kaikista rahoituslähteistä, kun seuraavassa suunnitelmassa sen osuus oli vain hieman yli 60 %. Varat tähän lainaohjelmaan hankittiin joko Itä-Afrikasta tai Isosta-Britanniasta.¹²² Vuosien 1960-63 kehityssuunnitelmassa mainittiin, että sen ohjelmassa ollut 16,5 miljoonan punnan lainarahoitus oli maksimi, jonka se pystyi saamaan paikallisilta markkinoilta, Lontoon markkinoilta ja Ison-Britannian hallitukselta.¹²³ Hallinnon mukaan hyödyllisiä pääoman lähteitä oli Ison-Britannian ulkopuolellakin, mutta siirtomaan oli katsottava Lontooseen etsiessään suurta osaa sekä julkisen että yksityisen sektorin pääomatarpeista. Kehityssuunnitelmassa painotettiin lisäksi, että Kenian kehityksen vauhdin määräsi suurelta osin Lontoon kyky täyttää roolinsa sekä julkisten että yksityisten yritysten rahoittamisessa.¹²⁴

Kaavio 7. Brittihallinnon kehityssuunnitelmien kehitysmenot luokittain.

Määrärahat siirtomaan kehitys- ja hyvinvointimäärärahoista nousivat selvästi suunnitelmien välillä. Ensimmäisessä suunnitelmassa tämä rahoituslähde muodosti vain noin 10 % rahoituksesta, kun taas jälkimmäisessä suunnitelmassa se muodosti jo lähes 20 %. Määrällisesti tämä tarkoitti nousua 2 miljoonasta punnasta lähes 5 miljoonaan puntaan. Muiden rahoituslähteiden osuuden kasvu toiseen suunnitelmaan vuosille 1960-63 selittyi suurelta osin sillä, että siihen sisältyi 2 miljoonan punnan laina Kansainväliseltä Pankilta maatalouden ja tieverkoston kehittämiseen. Lisäksi tässä jälkimmäisessä suunnitelmassa oli

¹²² DP 1957-60, 21.

¹²³ DP 1960-63, 16.

paljon muita erilaisia rahoituslähteitä, joiden yhteenlaskettu summa kohosi huomattavasti suuremmaksi kuin ensimmäisen suunnitelman kohdalla. Täten brittihallinnon viimeisen kehityssuunnitelman rahoituslähteet olivat paljon monipuolisemmat kuin vuosien 1957-60 suunnitelman lähteet.

Huomionarvoista molemmissa kehityssuunnitelmissa oli se, että niissä oli pääomakuilu, joka tarkoitti sitä, että hallinnon rahoitus ei kattanut kaikkia suunniteltuja menoja. Vuosien 1957-60 suunnitelmassa tämä kuilu oli 1,3 miljoonaa puntaa ja vuosien 1960-63 suunnitelmassa 1,2 miljoonaa puntaa. Prosentteina nämä merkitsivät noin 5 % osuuksia. Brittihallinto ei kuitenkaan nähnyt tätä tilannetta vuosien 1957-60 kehityssuunnitelmassa vaarallisena tai huolestuttavana, koska sen mukaan saatavilla olevat varat saivat olla pienemmät kuin suunnitelmassa vaadittuihin ohjelmiin menisi. Perusteluna tälle näkemykselle suunnitelmassa mainittiin arvioiden epämääräisyys, eri projekteissa tapahtuvat viivytykset sekä hallituksen kyky kontrolloida menoja suhteessa tuloihin.¹²⁵ Sen sijaan vuosien 1960-63 suunnitelmassa hallitus oli jo huolestunut pääomakuilun suuruudesta, joka oli kuitenkin edelliseen suunnitelmaan verrattuna pienempi.¹²⁶ Tästä ja hallituksen lainaohjelman pienenemisestä päätellen Kenian talouden tila ei ollut parantunut brittihallinnon viimeisten vuosien aikana, vaan ongelmat olivat pikemminkin kasvaneet.

4.3.2 Itsenäisen Kenian kehityssuunnitelmien rahoitus

Rahoituslähteet näissä itsenäisyyden ajan kehityssuunnitelmissa perustuivat aivan kuten brittihallinnon aikanaikin lainoihin. Kaaviossa 8 on esitetty suunnitelmien rahoituslähteet alkuperän perusteella. Kaaviosta voidaan päätellä, että 1960-luvulla ulkomaisten rahoituslähteiden merkitys oli erittäin suuri. Talouden ja Kenian paikallisten markkinoiden kasvaessa kotimaisten rahoituslähteiden osuutta pyrittiin koko ajan nostamaan ja vuosien 1974-78 suunnitelmassa paikallisten ja ulkomaisten lähteiden osuus oli aivan tasassa. Talouden ongelmien myötä ulkomaisten lähteiden osuus alkoi kuitenkin jälleen kasvaa tutkimuksen loppua kohti tultaessa. Kenian hallitus oli myös huolissaan Kenian

---

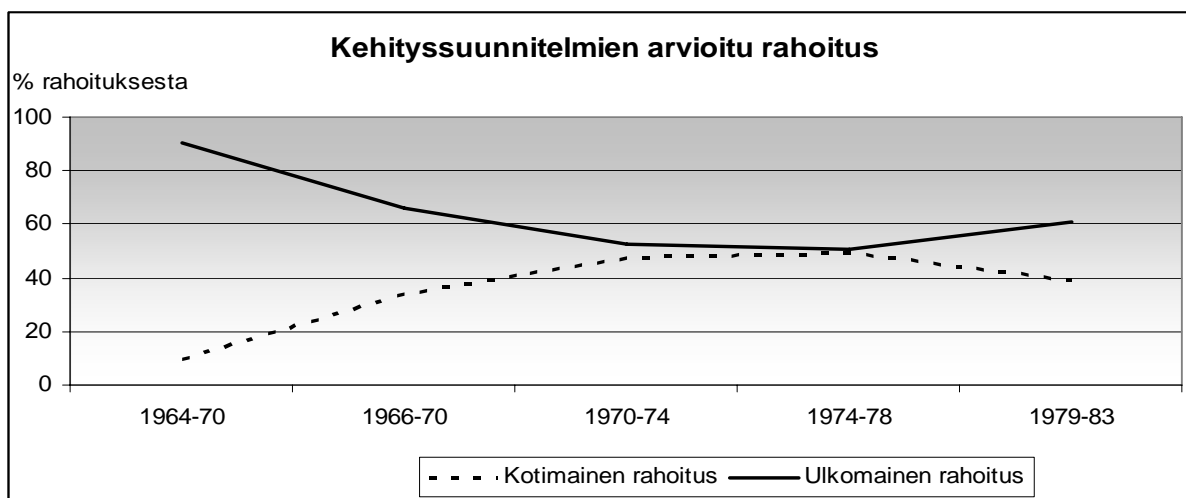
¹²⁴ DP 1957/60, 2.

¹²⁵ DP 1957-60, 21.

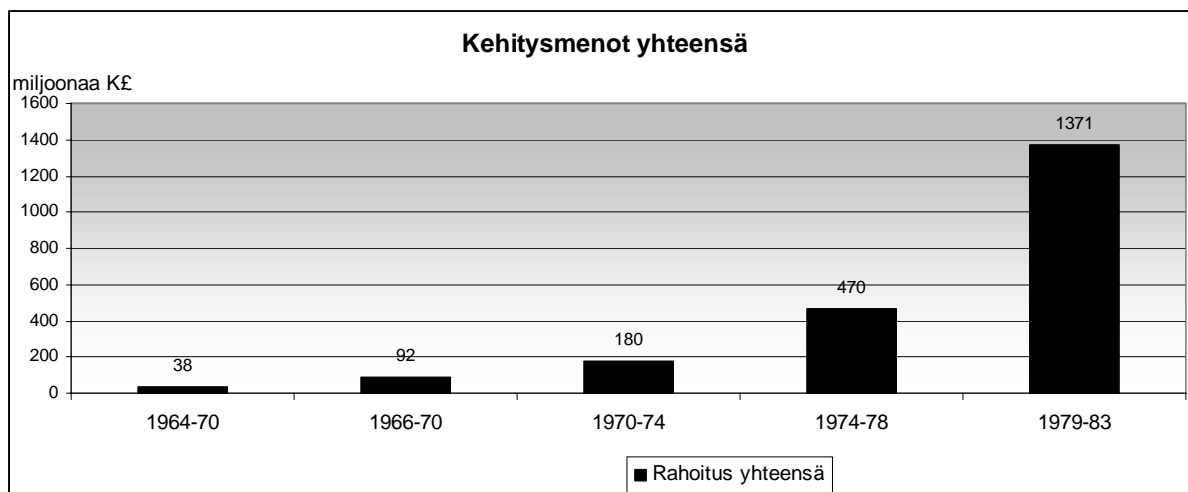
¹²⁶ DP 1960-63, 16.

riippuvuudesta ulkomaisesta pääomasta. Erityisenä ongelmana mainittiin se, että avunantajamaiden hallitukset ja virastot joutuvat puolustamaan kotimaissaan rahoituspäätöksiä, jolloin tämä johti kehityssuunnitelman mukaan näyttäviin hankkeisiin, jolloin monet suunnitelman osat eivät toteutuneet.¹²⁷ Toinen maininnan arvoinen ongelma oli ulkomaisten auttajien yhteistyön puute. Tätä pidettiin suunnitelmassa paradoksaalisena, koska osittain juuri avun antajajärjestöjen rohkaisemiseksi monissa kehittyvissä maissa kehityssuunnitelmille oli annettu niin vahva painotus.¹²⁸

Kaavio 8. Itsenäisen Kenian kehityssuunnitelmien arvioidut rahoituslähteet.

Kaavio 9. Kehitysmenojen rahoituslähteiden arvioitu kokonaissumma.

Kenian hallituksen saama ”varma” rahoitus vuosille 1964-67 oli yhteensä hieman yli 21 miljoonaa puntia eli hieman yli 55 % rahoitustarpeesta. Suurin osa jo saadusta rahoituksesta

¹²⁷ DP 1966-70, 41.

tuli ulkomailta. Huomattavaa oli se, että erinäisissä rahoitusneuvotteluissa oli kyseessä 16,8 miljoonaa punnan saanti, joten hallituksen menestys kehityssuunnitelman rahoittamisessa riippui hyvin paljon näiden neuvottelujen onnistumisesta. Kaaviossa 9 oleva summa oli todennäköisen rahoituksen saantiin liittyvä luku, mutta kehityssuunnitelmassa mainittiin, että tämän ja tarvittavan rahoituksen välinen ero oli peräti 4,5 miljoonaa puntaa eli yli 10 %. Kehityssuunnitelmassa toivottiinkin, että tämä rahoituksen alijäämä olisi saatu täytetyksi sellaisten hallitusten lainoilla tai avustuksilla, jotka olivat ilmaisseet kiinnostustaan Kenian kehittämiseksi, mutta jotka eivät vielä olleet lähestyneet Keniaa virallisesti rahoitusmielessä.¹²⁹ Tämä rahoitusvaje oli kaksinkertainen brittihallinnon kehityssuunnitelmien pääomakuiluun, joten rahoituksen kerääminen ei ollut helppoa. Lisäksi Kenian hallitus mainitsee suunnitelmassa, että se oli huolissaan ulkomaisen pääoman suuresta suhteellisesta osuudesta. Samalla kehityssuunnitelmassa korostettiin sitä, kuinka paikallisen rahoituksen osuuden kasvattaminen kehityksessä olisi erittäin kannattavaa, ja siihen hallitus myös pyrki. Tärkein yksittäinen avustuslähde oli ollut ja myös tuli olemaan Iso-Britannia. Muita suuria summia Kenia odotti Maailmanpankilta ja Kansainväliseltä kehitysjärjestöltä (International Development Association), Yhdysvaltojen kansainväliseltä kehitysvirastolta (United States Agency for International Development), Neuvostoliitolta, Kiinan Kansantasavallalta sekä useiden muiden maiden hallituksilta tai virastoilta.¹³⁰ Uusitus vuosille 1966-70 tehdyssä kehityssuunnitelmassa oli yksi selkeä ero edelliseen suunnitelmaan. Tässä versiossa rahoituslähteiden paikallisuusaste oli kohonnut huomattavasti noin 10 prosentista yli 33 prosenttiin. Tämä oli selvä yritys vähentää riippuvuutta ulkomaisesta pääomasta.

Kaaviossa 10 on esitetty viimeisimmissä kehityssuunnitelmissa esitetyt arviot rahoitustarpeesta, jotta maan maksutase saataisiin tasapainoon. Samalla kehityssuunnitelmista häviävät tarkemmat tiedot mahdollisista rahoituslähteistä. Viimeisissä kehityssuunnitelmissa ei siis enää lähdetä siitä, kuinka paljon rahaa maan tulisi saada rahoittaakseen ja pystyäkseen toteuttamaan kehityssuunnitelman menot, vaan tärkeämpää oli saada maan maksutase mahdollisimman hyvään kuntoon.

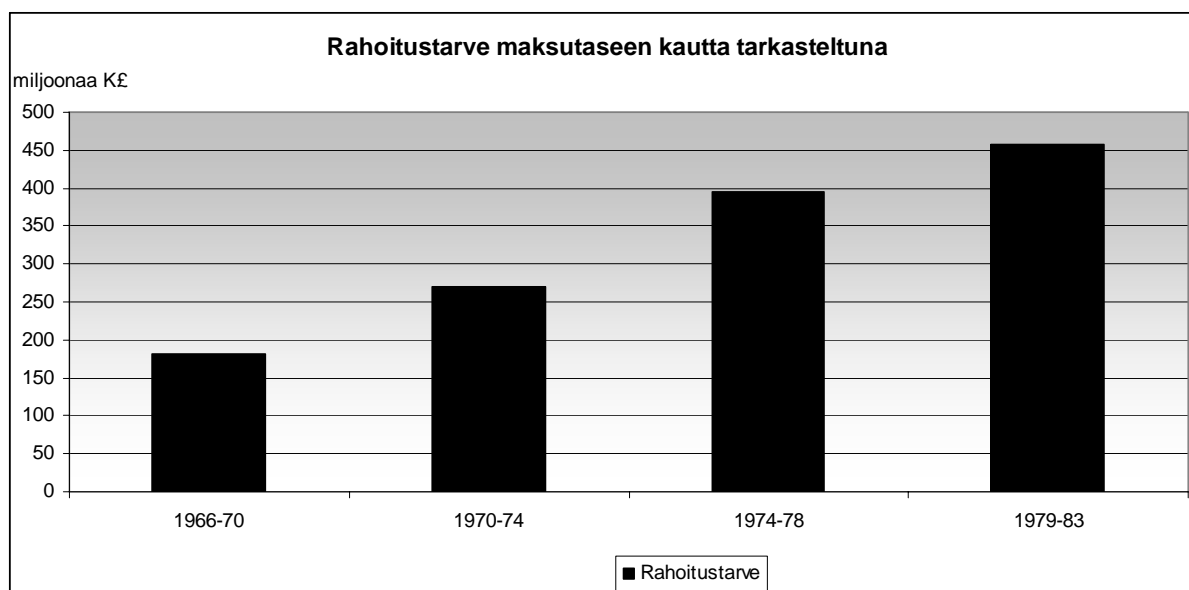
---

¹²⁸ DP 1966-70, 43.

¹²⁹ DP 1964-70, 124.

¹³⁰ DP 1964-70, 124.

Kaavio 10. Kehityssuunnitelmien rahoitustarve maksutaseen kautta tarkasteltuna.

Vuosien 1966-70 suunnitelmassa maksutaseen tasapainottamiseksi hallitus arvioi riittävän 181 miljoonaa Kenian puntaa. Tämä luku koostui hallituksen mukaan 55 miljoonan punnan sen hetkisestä maksutaseen vajeesta, jonka hallitus arvioi heikentyvän 181 miljoonaan. Näistä varoista keskushallinnon tuli saada kasaan 75 miljoonaa, muiden julkisten organisaatioiden 31 miljoonaa ja yksityisen sektorin 75 miljoonaa.¹³¹

Vuosien 1970-74 kehityssuunnitelman arvioiden mukaan maksutaseen alijäämä olisi vuonna 1974 ollut jo 195 miljoonaa puntaa. Siihen hallitus lisäsi vielä noin 75 miljoonan punnan velkamaksut, jolloin hallitus päätyi 270 miljoonan punnan rahoitustarpeeseen. Näistä rahoista hallitus aikoi saada kasaan 95 miljoonaa, paikallishallinto 10 miljoonaa, Itä-Afrikan yhteisö 25 miljoonaa ja yksityiset 140 miljoonaa. Minimiohjelmaksi rahoituksen osalta hallitus päätyi 180 miljoonaan, jonka rahoituksesta 85 miljoonaa puntaa olisi kotimaista ja ulkomaisen rahoituksen osuudeksi tulisi 95 miljoonaa.¹³² Vuosien 1974-78 suunnitelmassa rahoitustarve nousi jo lähes 400 miljoonaan puntaan ja tutkimusjakson viimeisessä suunnitelmassa yli 450 miljoonaan puntaan. Näistä luvuista huomataan, että Kenian valtion taloudellinen tilanne heikkeni koko ajan. Maksutaseen alijäämä kasvoi ja hallituksen tarvitsema rahoitustarve kasvoi.

¹³¹ DP 1966-70, 118, 123.

¹³² DP 1970-74, 157, 160-163.

5 Kauppapolitiikka

5.1 Itä-Afrikan yhteistyön vaikea taival

Itä-Afrikan taloudellisella yhteistyöllä on pitkät perinteet, sillä jo vuonna 1917 Kenian ja Ugandan välille perustettiin tulliliitto. Maat omaksuivat yhtenäiset tullitariffit muodostaen vapaakauppa-alueen. Vuonna 1920 maat ottivat käyttöön myös yhteisen valuutan ja mahdollisuudet esteettömälle kaupalle paranivat. Kenian ja Ugandan muodostama liitto laajeni kolmen hallintoalueen liitoksi vuonna 1922, kun Tanganjikan alue (nykyinen Tansania) yhdistettiin siihen.¹³³ Vuonna 1927 näiden kolmen alueen välistä kauppasopimusta täydennettiin ja muutettiin siten, että ne toimivat tullionionin perustuksina pitkään. Pääpiirteinä tässä sopimuksessa oli, että näillä kolmella alueella oli yhteinen ulkoinen tariffi, yksi tuontitullin keruupiste Itä-Afrikkaan saapuessa ja sitä seuraava tuotujen tavaroiden vapaa liikkuminen Itä-Afrikan alueen sisällä sekä tullitulojen jakaminen alueiden välillä tuotteen perimmäisen päämäärän pohjalta. Alusta alkaen Ugandalla ja Tansanialla oli valituksen aihetta Keniaa vastaa tulliasioista. Erityisen tärkeä kysymys oli alueiden väliset erimielisyydet tullitariffien oikeasta tasosta ja rakenteesta. Tullit suunniteltiin pitkälti suojelutulli-periaatteella, joka suosi Keniaa, kun taas Ugandassa oli vähän tai ei lainkaan kotimaista toimintaa, joka olisi hyötynyt suojelusta. Lisäksi Ugandan tuontituotteiden hinnat olivat jo muutenkin korkeammat suurista kuljetuskustannuksista johtuen.¹³⁴

Suuri muutos Itä-Afrikan yhteismarkkinoiden rakenteessa tapahtui vuonna 1948, kun perustettiin Itä-Afrikan korkein komissio (East African High Commission). Sen vastuulla oli yhteismarkkinoiden asioiden hallinnoiminen ja hoitaminen. Itä-Afrikan alueen yhteiset instituutiot kattoivat lopulta rautatiet ja satamat, postin ja telekommunikaation sekä lentoreitit, meteorologiset palvelut, joukon tutkimusinstituutioita, tuloja keräävät tulli-, valmistevero ja tulovero-osastot, hallinnolliset ja taloudelliset palvelut sisältäen tilasto-osaston sekä joitakin muita sekalaisia palveluja. Mailla oli lisäksi yhteinen korkeakoulutus kuten myös valuutta. Lisäksi pankit ja monet muut teollisuuskonsernit kohtelivat Itä-Afrikkaa yhtenä alueena.¹³⁵

---

¹³³ Ndege, P. 1992, 234-236

¹³⁴ Hazlewood 1975, 22-23.

¹³⁵ Hazlewood 1975, 28.

Tanganyikassa ja Ugandassa uskottiin, että sopimukset toimivat koko ajan Kenian eduksi ja lisäsivät Kenian vaikutusta yhteisten kiinnostuksen kohteiden kohdalla. Tuntemuksen voima ei noussut pelkästään siitä uskomuksesta, että yhteisten sopimusten taloudelliset hyödyt menivät Kenialle muiden alueiden kustannuksella, mutta myös eurooppalaisten uudisasukkaiden hallitseman Kenian poliittisen vaikutuksen pelosta. Esimerkkinä toimi Keski-Afrikka, jossa Pohjois-Rhodesia ja Nyasaland oli pakotettu liittymään yhteen valkoisten uudisasukkaiden dominoivan Etelä-Rhodesian kanssa. Etenkin Ugandassa oli olemassa todellinen pelko siitä, että tällaista saattaisi tapahtua myös Itä-Afrikassa. Vuoteen 1960 mennessä perusteet tälle pelolle olivat kuitenkin menneet, kun oli selvinnyt, että Tanganyika ja Uganda tulevat itsenäistymään ja että itsenäisyys afrikkalaisemmistöisellä hallituksella tulisi seuraamaan Keniassa.¹³⁶ Vuonna 1965 yhteistyö alkoi ensimmäisen kerran rakoilla valuuttaunioni sortuessa ja jokainen maa muodostaessa oman keskuspankkinsa, mutta periaatteessa pääoman vapaa liikkuvuus alueella säilyi tästä huolimatta.¹³⁷

Kenian kehityssuunnitelmissa Itä-Afrikan tilanteeseen otettiin kantaa itsenäistymisen jälkeen. Vuosien 1964-70 suunnitelmassa mainittiin, että Kenian hallitus uskoi vahvasti Itä-Afrikan maiden väliseen riippuvuuteen, ja että hallitus tuli tekemään mitä tahansa vahvistaakseen Itä-Afrikan yhteismarkkinoita, joilla oli hallituksen mielestä ollut merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kaikille kolmelle maalle. Kenian hallituksen tavoitteena oli Itä-Afrikan liittovaltion luominen.¹³⁸ Kehityssuunnitelmassa ei mainittu mitään Itä-Afrikan yhteismarkkinoiden vaikeasta tilanteesta. Kaikesta huomataan, että näillä yhteismarkkinoilla oli suuri merkitys Kenian taloudelle, sillä Kenian hallitus oli valmis tekemään kaikkensa, jotta nämä yhteismarkkinat jatkuisivat. Kenia olisi ollut valmis menemään vielä pidemmälle kohti poliittista liittovaltiota, mutta tämä ajatus ei saanut riittävää myötäkautia muista maista.

Uganda ja Tanganyika eivät halunneet jatkaa Kenian kanssa talousliitossa samoilla ehdoilla kuin ennen, vaan ne vaativat ehtojen muuttamista siten, että talousyhteisö hyödyttäisi vähemmän Keniaa ja enemmän niitä. Lopulta neuvottelujen tuloksena vuonna 1967 syntyi Itä-Afrikan Yhteisö¹³⁹, jonka tarkoituksena oli palvella jäsenvaltioiden intressejä siten, että jokainen uskoi, että sen oli parempi olla yhteisön jäsen kuin ilman yhteisön olemassaoloa.

---

¹³⁶ Hazlewood 1975, 34.

¹³⁷ Tanna 1978, 43-44.

¹³⁸ DP 1964-70, ii-iii.

¹³⁹ DP 1970-74, 22.

Vuonna 1971 asetelmat muuttuivat ratkaisevasti, kun Ugandassa Idi Amin ja hänen sotilashallintonsa tuli valtaan. Tansania kieltäytyi aluksi tunnustamasta Ugandan uutta hallitusta ja esti Ugandan nimitykset tiettyihin yhteisön virkoihin. Näiden kahden maan välillä oli lisäksi sotilaallisia yhteenottoja. Suhteiden normalisoiduttua alla kytevät epäluulot olivat kuitenkin tallella ja tulivat pintaan silloin tällöin.¹⁴⁰ Ongelmat eivät ratkenneet lopullisesti ja ilmapiiri maiden välillä kiristyi. Itä-Afrikan yhteisö tuli tiensä päähän vuonna 1977.¹⁴¹

Ensimmäistä kertaa Itä-Afrikan taloudellisen yhteistyön ongelmista kehityssuunnitelmissa mainittiin vuosien 1970-74 suunnitelmassa. Sen mukaan yhteisössä oli vallalla tuntuma, jonka mukaan yhteisön taloudelliset edut eivät jakaantuneet tasaisesti.¹⁴² Vuosien 1970-74 suunnitelmassa mainittiin myös, että Kenian hallituksen politiikkana oli vahvistaa taloudellisia suhteita Itä-Afrikan partnerivaltioihin ja että Kenia oli päättäväinen varmistamaan, että Itä-Afrikan sopimus toteutui täysin. Kenian tavoitteena oli työskennellä kohti todellista talousunionia, jossa olisi ihmisten ja tavaroiden täysin vapaa liikkuvuus. Hallitus odotti myös, että yhteisö saisi lisäjäseniä naapurimaista, joiden kanssa oli jo neuvoteltu.¹⁴³ Tämän suunnitelman tekstistä käy ilmi, että Kenian hallitus oli erittäin tyytyväinen, kun Itä-Afrikan yhteisö perustettiin ja taloudellinen yhteistyö sai jatkoa. Kenian kannalta oli erittäin ymmärrettävää, että se olisi halunnut laajentuneen talousyhteisön, koska se olisi todennäköisesti merkinnyt suotuisampia kauppaehtoja useampien maiden kanssa ja samalla markkina-alue kenialaisille tuotteille olisi laajentunut.

Vuosien 1974-78 suunnitelmassa painotettiin, että Kenia oli aina ollut voimakkaasti sitoutunut Itä-Afrikan yhteisön kehittämiseen. Suunnitelmassa mainittiin, että viimeisinä vuosina tietyt olosuhteet olivat luoneet rappeutumista, mutta Kenia piti ongelmia väliaikaisina ja jatkoi työtään yhteisön kehittämistä kohti todellista talousunionia, jossa ihmisten, tavaroiden ja pääoman liikkuvuus oli vapaata. Kenia toivotti tervetulleeksi naapurimaat, jotka olivat ilmaisseet halunsa liittyä Yhteisöön. Kenia oli lisäksi valmis uhrauksiin esimerkiksi antamalla suuremman osuuden Itä-Afrikan Kehityspankille, rahoittamalla palveluita ja niin edelleen.¹⁴⁴ Tämä oli viimeinen kehityssuunnitelma, jonka aikana Itä-Afrikan yhteisö oli toiminnassa. Kenian hallitus havaitsi suuria ongelmia yhteisössä, mutta silti se uskoi, että

---

¹⁴⁰ Hazlewood 1975, 89.

¹⁴¹ Ndege, P. 1992, 242-244.

¹⁴² DP 1970-74, 22.

¹⁴³ DP 1970-74, 16.

¹⁴⁴ DP 1974-78, 31.

ongelmat pystyttiin voittamaan ja taloudellista yhteistyötä jatkamaan. Ehkä talousyhteisön ongelmatäyteinen historia sai Kenian hallituksen uskomaan, että nämäkin ongelmat olivat vain väliaikaisia.

Yhteisön hajotessa Kenialla, Ugandalla ja Tansanialla oli takanaan yli viidenkymmenen vuoden kumppanuus. Itä-Afrikan maiden välinen yhteistyö toimi melko hyvin silloin, kun maat olivat brittihallinnon alaisuudessa, mutta maiden itsenäistyttyä yhteistyö alkoi rakoilla entistä enemmän. Tilannetta kuvaa hyvin se, että vuosien 1964 ja 1972 välillä asetettiin esteet tavaroiden ja tuotannon tekijöiden liikkumiselle Itä-Afrikan maiden välille ensimmäistä kertaa sitten 1920-luvun lopun.¹⁴⁵ Ennen Itä-Afrikan Yhteisön hajoamista vuonna 1977, Kenian Afrikan sisäinen kauppa oli pääasiassa Tansanian ja Ugandan välistä. Yhteisön hajoamisen takia Kenia joutui nopeasti etsimään uusia kauppakumppaneita Afrikasta. Esimerkiksi Tansanian vastaisen rajan sulkeminen aiheutti Kenian kokonaisviennin vähenemisen yli 10 %:lla. Tämän jälkeen Kenia keskitti huomionsa Burundin, Ruandan, Sudanin ja Zairen markkinoille.¹⁴⁶

Vuonna 1980 Keniasta tuli yksi ensimmäisistä allekirjoittajista, kun perustettiin PTA (Preferential Trade Area for Eastern and Southern Africa) eli itäisen ja eteläisen Afrikan suosituimmuuskauppa-alueen, jonka tarkoituksena oli edistää alueiden välistä kauppaa.¹⁴⁷ Yhteisön hajoaminen oli Kenialle monella tavalla vakava takaisku. Monet Kenian teollisuuslaitokset joutuivat vähentämään tuotantoaan, kun ne menettivät suuret Itä-Afrikan markkinat. Lisäksi Kenia menetti kiinnostavuuttaan investointikohteena, sillä yksi Itä-Afrikan yhteismarkkinoiden hyvistä puolista oli ollut se, että yritykset halusivat investoida tälle melko suurelle markkina-alueelle. Toinen suuri ongelma Kenialle oli yhteisten instituutioiden hajoaminen, joka merkitsi sitä, että kunkin maan tuli perustaa omat instituutionsa näiden tilalle. Erityiseksi ongelmaksi Keniassa nousi vero- ja tullimaksujen keräämisestä vastanneet osastot, sillä ne saatiin Keniassa häidin tuskin toimimaan vaikuttaen valtion verotuloihin negatiivisella tavalla. Tätä taustaa vasten ei ollut mikään ihme, että Kenia halusi pitää Itä-Afrikan yhteismarkkinat ja taloudellisen yhteistyön toiminnassa, sillä se hyödytti Keniaa monessa suhteessa. Vaikka Kenia yritti pitää yhteisön toiminnassa lupautuen tekemään mitä tahansa, niin itse asiassa Kenian päätös hajottaa Itä-Afrikan lentoyhtiö johti Tansanian

---

¹⁴⁵ Tanna 1978, 42.

¹⁴⁶ Orwa 1992, 391, 399.

¹⁴⁷ Orwa 1992, 391, 399.

vastatoimiin. Nämä vastatoimet sisälsivät muun muassa Kenian vastaisen rajan sulkemisen, jonka jälkeen yhteisö hajosi melko nopeaan tahtiin.¹⁴⁸

5.2 Suhteet Eurooppaan ja muualle maailmaan

Keniassa kauppapoliittisten sopimusten pääpaino keskittyi Itä-Afrikan välisiin sopimuksiin. Ensimmäinen itsenäisen Kenian solmima kauppasopimus ”muun maailman” kanssa oli Arushan sopimus, joka assosioi Tansanian, Ugandan ja Kenian Euroopan yhteisöön. Ensimmäisen sopimuksen voimassaoloaika päättyi vuonna 1968 ennen kuin sopimusta oli edes ratifioitu. Arushan toinen sopimus allekirjoitettiin vuonna 1969 ja se oli voimassa vuoteen 1975 saakka. Sopimus loi yhteisiä instituutioita, se sisälsi kauppapreferenssit, yritysten ja palvelujen perustamisoikeudet, maksu- ja pääomaliikkeet, mutta ei apusäännöksiä.¹⁴⁹ Tässä suhteessa Arushan sopimus oli ehdoiltaan huomoinpi verrattuna Yaondén sopimukseen, jotka olivat perustana Euroopan talousyhteisön toiminnalle ranskankielisen Afrikan kanssa käydyssä kaupassa.¹⁵⁰

Vuonna 1973 Iso-Britannia, Irlanti ja Tanska liittyivät Ranskan, Länsi-Saksan, Italian, Hollannin, Belgian ja Luxemburgin muodostamaan Euroopan talousyhteisöön (European Economic Community), joka oli tuohon aikaan Kenian kannalta maailman tärkein kauppablokki. Vuosien 1974-1978 suunnitelmassa mainittiin, että Euroopan talousyhteisö oli kutsunut Kenian yhdessä monen muun kanssa päättämään haluaisivatko ne uuden taloussopimuksen ja mihin sopimustyyppiin sen tulisi perustua. Kenian hallitus suosi Yaondén sopimusjärjestelmään pohjautuvaa mallia parhaana vaihtoehtona. Kenian hallituksen toiveet tästä taloussopimuksesta olivat erittäin korkealla. Kenian hallituksen mielestä Euroopan talousyhteisön tuli antaa Kenian maatalous- ja teollisuustuotteille täysi pääsy eurooppalaisille markkinoille ilman että eurooppalaiset maat saisivat vastaavaa preferenssiä. Poliittiset vaikutusmahdollisuudet tuli kenialaisten mielestä poistaa taloussuhteista kokonaan. Lisäksi Euroopan talousyhteisön maista saadun avun saajilla piti olla vapaus valita, suunnitella ja toteuttaa projektit. Avun volyyymi ja taso tuli myös vapauttaa. Näillä ehdoilla

---

¹⁴⁸ Himbara 1994, 74-75.

¹⁴⁹ Tuononen 1996, 32.

¹⁵⁰ DP 1974-78, 32.

Kenian hallitus uskoi, että suhteet Euroopan talousyhteisöön olivat hedelmälliset.¹⁵¹ Tällaisilla ehdoilla ei ollut mitään menestymismahdollisuuksia todellisissa neuvotteluissa, joiden tuloksena syntyi Lomé'n sopimusjärjestelmä vuonna 1975.

5.3 Teollisuusstrategiat Keniassa - tuontia korvaava teollisuus vai viennin edistäminen

Kahden kauppaan liittyvän teollistumispolitiikan välillä tehdään normaalista selkeä erottelu – toista kutsutaan tuontia korvaavaksi teollisuudeksi ja toista vientiin suuntautuneeksi teollisuudeksi. Näistä tuontia korvaavan teollisuuden tarkoituksena on tuottaa kotimaan markkinoille hyödykkeitä, joita on aiemmin tuotu ulkomailta. Käytännössä useimmat vähiten kehittyneistä maista ovat käyttäneet elementtejä molemmista strategioista teollistumisessaan. Sen sijaan painotukset ovat vaihdelleet aikojen kuluessa. 1950- ja 1960-luvuilla tuontia korvaava teollisuus dominoi suurempien Latinalaisen Amerikan maiden (Brasilia, Argentiina, Meksiko) sekä monien Etelä- ja Kaakkois-Aasian suurten maiden (Pakistan, Intia, Filippiinit) teollisuuspolitiikkaa. 1960-luvun alkupuolelta luvun puoliväliin, tätä politiikkaa alettiin käyttää monessa Saharan eteläpuolisen Afrikan merkittävämmässä taloudessa, kuten Nigeriassa, Ghanassa, Sambiassa, Keniassa sekä myös pienemmissä Latinalaisen Amerikan ja Kaakkois-Aasian maissa. 1960-luvun puolivälin jälkeen yhä enenevä määrä näistä maista otti käyttöönsä vientiin tähtäävän strategian.¹⁵²

Tuontia korvaavan teollisuusstrategian houkuttelevuus johtui osaltaan järkisyistä, joiden mukaan silloin kun maalla oli ongelmia maksutaseen kanssa, tuntui helpommalta säästää ulkomaista valuuttaa tuontia korvaavan teollisuuden kautta, kuin ansaita sitä viemällä teollisuustuotteita ulkomaille. Toisena syynä oli epäilemättä psykologinen vetoisuus, joka pohjautui siihen, että oli hyvä osoittaa kykyä pystyä tuottamaan tuotteita kotimaassa kuin olla riippuvainen tuonnista. Monessa tapauksessa näitä motivaatioita vahvistivat ulkoiset olosuhteet, joista merkittävin oli toisen maailmansodan jälkeisenä aikana monikansallisten yritysten suorittamat suorat investoinnit vähemmän kehittyneisiin maihin. 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa kritiikki tuontia korvaavaa teollisuutta kohtaan kuitenkin kasvoi huolimatta sen huomattavista saavutuksista ja strategian katsottiin olevan epäonnistunut. Tuontia

---

¹⁵¹ DP 1974-78, 32.

korvaava teollisuusstrategia aiheutti muun muassa tuloerojen kasvua teollisuussektorin työntekijöiden voitoksi. Lisäksi se rohkaisi pääoma-intensiivistä tuotantomuotoa, jolloin teollisuussektorin työllisyystilanne ei kasvanut kovin nopeasti, teollisuustuotteiden hinnat nousivat suhteessa enemmän kuin maataloustuotteiden hinnat vaikeuttaen maatalouden kehitystä. Tämän politiikan valitsemiseen vaikutti kuitenkin esimerkiksi sosiaalisia tekijöitä, joiden takia strategian epätehokkuudet saivat jäädä toisarvoisiksi. Esimerkiksi johtavien luokkien selvänä kiinnostuksen kohteena oli turvata ulkomaisen pääoman saanti.¹⁵³

Vientiä edistävä strategia sai vahvistusta niiden maiden kokemuksista, jotka ottivat sen käyttöön 1960-luvun aikana. Nämä maat saavuttivat huomattavaa kasvua teollisuustuotteiden viennissä ja tuotannossa. Erityisesti ”Aasian taloustiikerit” saavuttivat hyvin nopeaa talouskasvua ja lähes täyden työllisyyden. Hongkongia lukuun ottamatta, Aasian maiden menestyksen tärkeä elementti on ollut valtion rooli suunnittelussa ja säännöstelyssä. Lisäksi valtiot ovat käyttäneet sekalaisesti tuontia korvaavaa teollisuusstrategiaa ja vientiin tähtäävää strategiaa esimerkiksi käyttämällä tuontirajoituksia ja vientikannustimia. Näiden maiden menestys on nähty myös suosiollisten kansainvälisten olosuhteiden ansioksi, sillä niillä oli helppo pääsy kansainvälisille rahamarkkinoille, kun taas 1970-luvun lopulla 1980-luvun alun velkakriisit huononsivat vähiten kehittyneiden maiden pääsyä rahamarkkinoille.¹⁵⁴

Brittihallinnon aikana teollisuusstrategiana oli tuontia korvaava teollisuus. Esimerkiksi tullitariffi oli suunniteltu sallimaan raaka-aineiden vapaa maahantuonti, jota paikallinen teollisuus tarvitsi.¹⁵⁵ Kehityssuunnitelman mukaan teollisuustuotannon laajeneminen oli jo Keniassa johtanut siihen, että oli olemassa kilpailua paikallisen tuotannon ja tuonnin välillä. Paikallinen tuotanto oli jo korvannut lähes täysin tuonnin tupakkateollisuudessa, olutteollisuudessa ja sementin tuotannossa. Suunnitelman mukaan prosessin oletettiin jatkuvan. Samalla hallinto oli erittäin optimistinen siitä, että yhä enenevä määrä tuotteita pystyttäisiin tuottamaan Keniassa paikallisten markkinoiden kasvaessa, jolloin tuonnin tarve vähenisi.¹⁵⁶

---

¹⁵² Kirkpatrick 1987, 71.

¹⁵³ Kirkpatrick 1987, 71-74.

¹⁵⁴ Kirkpatrick 1987, 76-80.

¹⁵⁵ DP 1960-63, 19.

¹⁵⁶ DP 1960-63, 12.

Kenian itsenäistyttyä maan hallitus jatkoi tuontia korvaavan teollisuuden korostamista. Yhtenä perusteluna hallitus mainitsi tutkimuskirjallisuudessa mainitun syyn säästää ulkomaisia rahavarantoja.¹⁵⁷ Teollisuuden protektionistisina suojakeinoina suunnitelmassa mainittiin ensinnäkin teollisuuslisensijärjestelmän, joka oli yhtenäinen Itä-Afrikassa ja jonka tarkoituksena oli estää ”epätoivottua kehitystä sekä kannattamatonta kilpailua”. Toiseksi, tullitariffien tarkoituksena oli suojata Kenian teollisuutta estämällä halpojen ulkomaisten tuotteiden pääsy Kenian markkinoille. Keinoina tuontia korvaavan teollisuuden lisäämiseksi ja ulkomaalaisten suuryritysten investointien houkuttelemiseksi kehityssuunnitelmassa mainittiin yritystulojen veroaste 37,5 %, joka oli huomattavasti alhaisempi kuin monen muun maan veroaste sinä aikana. Lisäksi hallitus käytti muun muassa verovähennyksiä houkuttimena investointien saamiseksi maahan.¹⁵⁸ Vuosien 1966-70 suunnitelmassa sama linja jatkui, mutta tässä kehityssuunnitelmassa esiteltiin raju vienninedistämisohjelma, sillä hallituksen mielestä vientiä oli pakko kasvattaa rajusti. Tämä ei tosin tarkoittanut tuontia korvaavan teollisuuden saaman etusijan poistamista, vaan se jatkoi edelleen teollisuuden kehittämisen päästrategiana samoilla keinoilla kuin edellisessä suunnitelmassa.¹⁵⁹

Tuontia korvaavan teollisuusstrategian painottaminen jatkui myös vuosille 1970-74 tehdyssä kehityssuunnitelmassa. Siinä painotettiin, että jos Kenia aikoi vakiinnuttaa paikkansa teollisuustuotteiden tuottajamaana, täytyi maassa tapahtua asteittainen muutos kohti monimutkaisempaa tuotantorakennetta, joka korvaisi tuontia teollistuneista maista. Hallitus mainitsi, että Keniassa oli vielä tilaa laajentaa prosessointiteollisuutta sekä kehittää tuontia korvaavaa teollisuutta etenkin vähemmän kehittyneiden tuotteiden osalta. Tämän saavuttamiseksi hallitus oli valmis käyttämään tullisuojausta ulkomaista kilpailua vastaan.¹⁶⁰

Vuosien 1974-78 suunnitelmassa strategioiden painoarvo lopulta muuttui viennin edistämisstrategialle suosiolliseksi. Kehityssuunnitelman mukaan tuontia korvaavan teollisuuden ja viennin edistämisen välisessä konfliktissa Kenia pystyi hyötymään muiden vähemmän kehittyneiden maiden kokemuksista, joihin oli kuulunut tiettyjä sudenloukkuja, jotka Kenialla oli vielä mahdollista välttää. Suunnitelmassa mainittiin, että teollisuussektorin

---

¹⁵⁷ DP 1964-70, 27.

¹⁵⁸ DP 1964-70, 39.

¹⁵⁹ DP 1966-70, 237.

¹⁶⁰ DP 1970-74, 12.

korkean kasvuvauhdin säilyttämisen tulevaisuudessa täytyi perustua enenevässä määrin viennin edistämiseen.¹⁶¹

Kehityssuunnitelmassa mainittiin, että kymmenen vuotta sitten oli yleinen uskomus, että tuontia korvaava teollisuus oli tie taloudelliseen kasvuun. Monet maat seurasivat samanlaista kauppapolitiikkaa kuin Kenia itsenäistymisen jälkeen. Näistä aiheutui kuitenkin muun muassa raju sosio-ekonominen kuilu teollisuuden palkkojen noustessa monta kertaa enemmän kuin maaseudun työläisten keskiansiot. Lisäksi, koska koneita saatiin tuoda maahan verovapaasti, teollisuusyritykset käyttivät sitä hyväkseen tuoden koneita eivätkä suosineet työvoimaa, joten teollisuudesta tuli erittäin pääomapainotteista ja työllisyysmahdollisuudet olivat tiukassa. Lisäksi moni monikansallinen yritys pystyi hyödyntämään tilannetta siten, että suuryrityksen onnistui kilpailuttaa muut yritykset ulos maasta ja luoda monopoliasema, jonka vuoksi maan sisäiset hinnat nousivat ja yrityksen saamat voitot kasvoivat. Kenian hallituksen kokemukset tuontia korvaavan teollisuuden vaikutuksista olivat siis samanlaiset kuin monissa muissa maissa. Samalla talouden kasvaessa, näille maille tuli pakolliseksi tuoda yhä enemmän ja enemmän. Niiden perinteiset vientituotteet eivät kuitenkaan laajentuneet riittävästi rahoittaakseen tuontia, jota ne tarvitsivat. Suunnitelman mukaan niiden olisi pitänyt viedä maasta teollisuustuotteita, mutta monopolien ja korkeiden suojatullien seurauksena tuotanto oli tehotonta ja niiden hinnat olivat aivan liian korkeita maailmanmarkkinoilla.¹⁶²

Uuden teollisuusstrategian myötä Kenia otti käyttöön melko samantasoisien tullien kaikille tuontihyödykkeille, tiettyjä vientituotteita tuettiin valtion toimesta ja valmiste- sekä liikevaihtovero korvasivat esimerkiksi tuontirajoituksia.¹⁶³ Yhtenä perusteluna uudelle strategialle oli se, että pitkän aikavälin tavoitteena ei ollut täysin itse tuottoinen kansakunta teollisuuden alalla, vaan saavuttaa korkeampi taloudellinen hyvinvointi. Kehityssuunnitelman mukaan tämä toteutui suhteellisen edun kautta. Tämä tarkoitti sitä, että maa ”valitsi” ne tuotteet, joita voitiin tuottaa suhteessa muihin tuotteisiin halvemmin Keniassa kuin muualla maailmassa. Suunnitelman mukaan näitä tuotteita tuotettiin aluksi tuontia korvaavina ja sen jälkeen vientiä varten. Näihin sisältyivät kemikaalit, prosessoidut ja purkitetut elintarvikkeet sekä tekstiilit.¹⁶⁴ Suunnitelmassa ei siis aivan täysin hylätty tuontia korvaavaa

---

¹⁶¹ DP 1974-78, 26.

¹⁶² DP 1974-78, 27.

¹⁶³ DP 1974-78, 28.

¹⁶⁴ DP 1974-78, 19.

teollisuusstrategiaa, vaan sitä käytettiin keinona saavuttaa tiettyjen teollisuudenalojen tehokas toiminta, jotta teollisuus pystyisi myymään osan tuotteistaan maailmanmarkkinoille.

Vuosien 1979-1983 kehityssuunnitelmassa mainittiin, että tuontia korvaava teollisuus oli kasvanut erittäin nopeasti itsenäistymisen jälkeen. Kotitalouksien tuotteista tuonnin osuus oli puolittunut (1964 39,2 %, 1977 14 %). Tässä suunnitelmassa katset oli käännetty kohti viennin edistämistä. Hallituksen mukaan viennin kasvu vaati lisääntyvää painotusta tehokkuuteen ja vähemmän painotusta suojeluun. Tätä pidettiin suunnitelmassa yhtenä toisen sukupolven ongelmista, joka olisi paljon vaikeammin ratkaistavissa kuin aikaisemman tuontia korvaavan teollisuusstrategian ongelmat.¹⁶⁵ Tuontia korvaavaa teollisuutta oli suunnitelman mukaan helppo edistää tarjoamalla erilaista suojaa ulkomaisiin kilpailijoihin nähden muun muassa korkeiden tullien, määrärajoitusten, tuontilisenssien ja tuontikieltojen avulla. Kenian hallituksen suorittamien tutkimusten mukaan monessa tapauksessa teollisuuden suojelua oli jatkettu liian pitkään ja sen takia monet yritykset eivät täyttäneet normaaleja tehokkuuskriteerejä ja terveitä johtamiskäytäntöjä, saaden silti suuria voittoja. Hallituksen mukaan tämä oli valitettavasti merkinnyt korkeampia kuluttajahintoja ja huonompaa laatua, eikä tämä voinut enää jatkua. Tässä kehityssuunnitelmassa hallitus jatkoi suojatasojen standardisointia ja erityisesti määrälliset rajoitukset poistettiin.¹⁶⁶

5.4 Kenian ulkomaankauppa

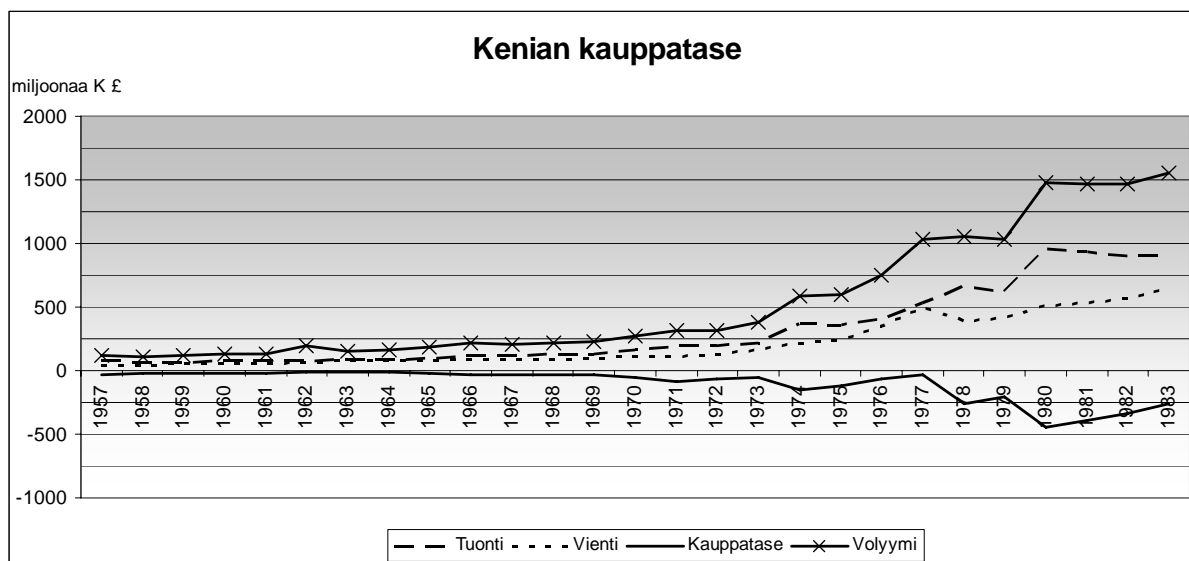
5.4.1 Kauppatase

Tässä kappaleessa tarkastellaan Kenian kauppataseen kehittymistä. Kauppataseella tarkoitetaan viennin ja tuonnin suhdetta toisiinsa. Viennin ollessa tuontia suurempi puhutaan kauppataseen ylijäämästä ja päinvastoin. Kauppataseen merkitys maan velkaantumiseen on erittäin oleellinen, sillä alijäämäinen kauppatasehan merkitsee sitä, että maan ulkomaanvarannot vähenevät. Tarkastelen tässä kappaleessa samalla myös ulkomaan kaupan volyymin eli yhteismäärän kehitystä. Tarkastelen tässä kappaleessa lisäksi viennin ja tuonnin suhdetta bruttokansantuotteeseen. Näillä mittareilla saadaan hyvä kuva siitä, miten tuonti ja vienti kehittyivät koko talouteen nähden.

---

¹⁶⁵ DP 1979-83, 7.

Kaavio 11. Kenian kauppataase ja volyyymi.

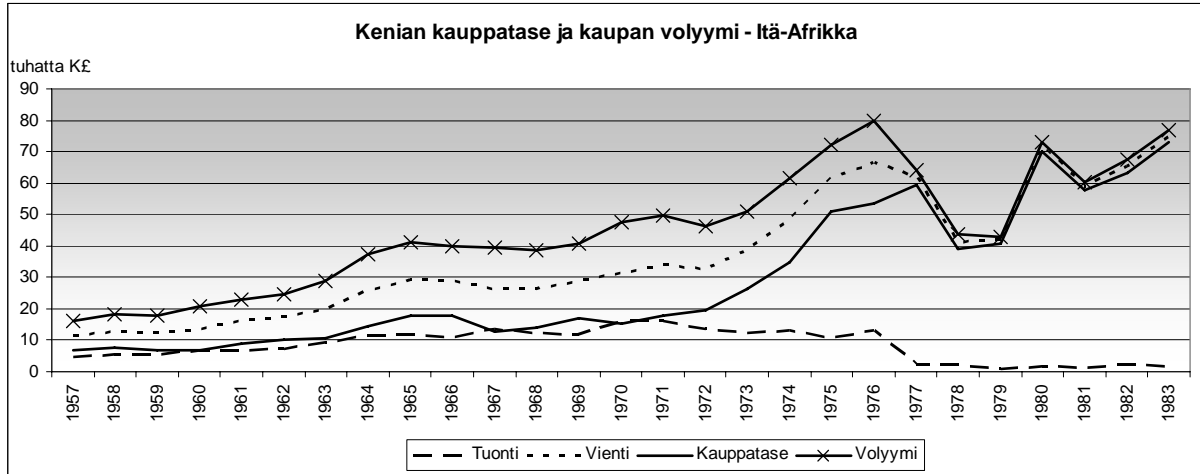
Kaaviosta 11 huomataan, että Kenian kauppataase on ollut aina alijäämäinen. Tilanne on näyttänyt melko hyvältä aina 1970-luvun alkuun saakka. Ensimmäisen öljykriisin jälkeen (vuodesta 1973 eteenpäin) Kenian kauppataase heikkeni nopeasti, mutta ennen toista öljykriisiä 1970-luvun lopulla tilanne tasoittui entisen kaltaiseksi. 1970-luvun lopusta lähtien tilanne kuitenkin heikkeni erittäin huomattavasti. Pahimmillaan kauppataase oli vuonna 1980 peräti 443 miljoonaa Kenian puntia alijäämäinen. Vientitulojen kasvu on erittäin tasaista lukuun ottamatta 1970-luvun pientä taantumaa. Sen sijaan tuontimenojen kasvussa huomataan selvästi kaksi nopean nousun aikakautta, joista molemmat liittyivät öljykriiseihin, jolloin sekä öljyn hinta että inflaation aiheuttamana teollisuustuotteiden hinnat nousivat nopeasti.

Kenian kauppataaseen tarkastelussa on syytä ottaa huomioon erottelu Itä-Afrikan ja muun maailman välillä. Kaavioissa 12 on Kenian kauppataase Itä-Afrikan kanssa ja kaaviossa 13 muun maailman kanssa eli tässä ei ole mukana Itä-Afrikan kauppaa. Itä-Afrikan kanssa käytävä kauppa oli Kenialle tuottoisaa, koska se oli aina ylijäämäistä. Tosin määrällisesti se ei ollut kovin merkittävää, mutta kuitenkin ylijäämäistä. Erityisen silmiinpistävää on se, että Itä-Afrikan yhteisön hajoamisen jälkeen vuonna 1977 Kenian tuonti Itä-Afrikasta loppui lähes täysin. Kenialaisten tuotteiden vienti puolestaan kasvoi lähes jatkuvasti muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Muun maailman kanssa kauppataase noudattaa hyvin pitkälti samaa linjaa

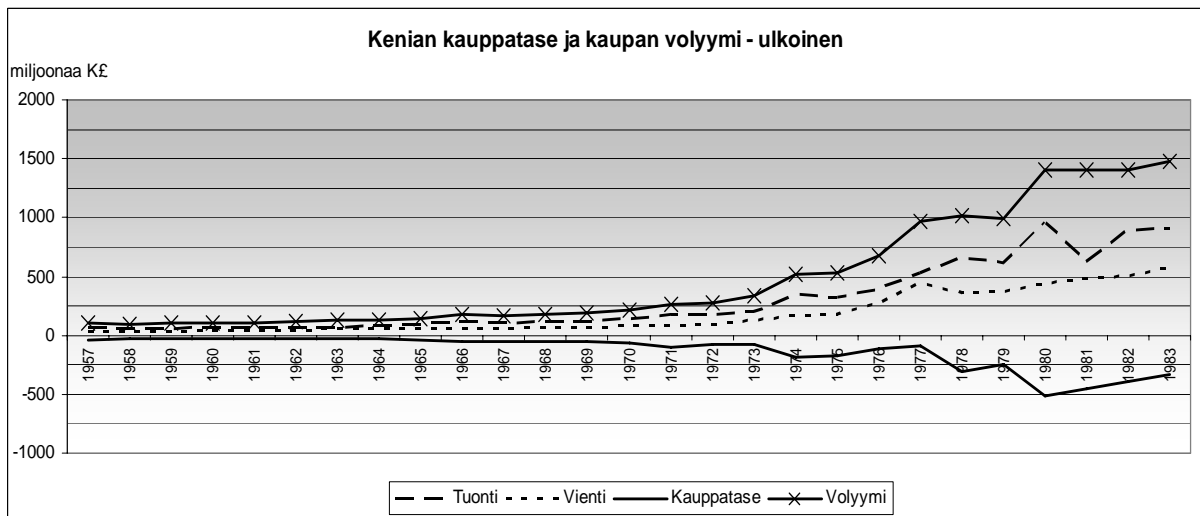
¹⁶⁶ DP 1979-83, 28-29.

kuin koko Kenian kauppataase, koska Itä-Afrikkaan suuntautunut kauppa oli volyyymiltään sen verran pientä.

Kaavio 12. Kenian kauppataase ja volyyymi Itä-Afrikan kanssa.

Kaavio 13. Kenian kauppataase ja volyyymi muun maailman kanssa.

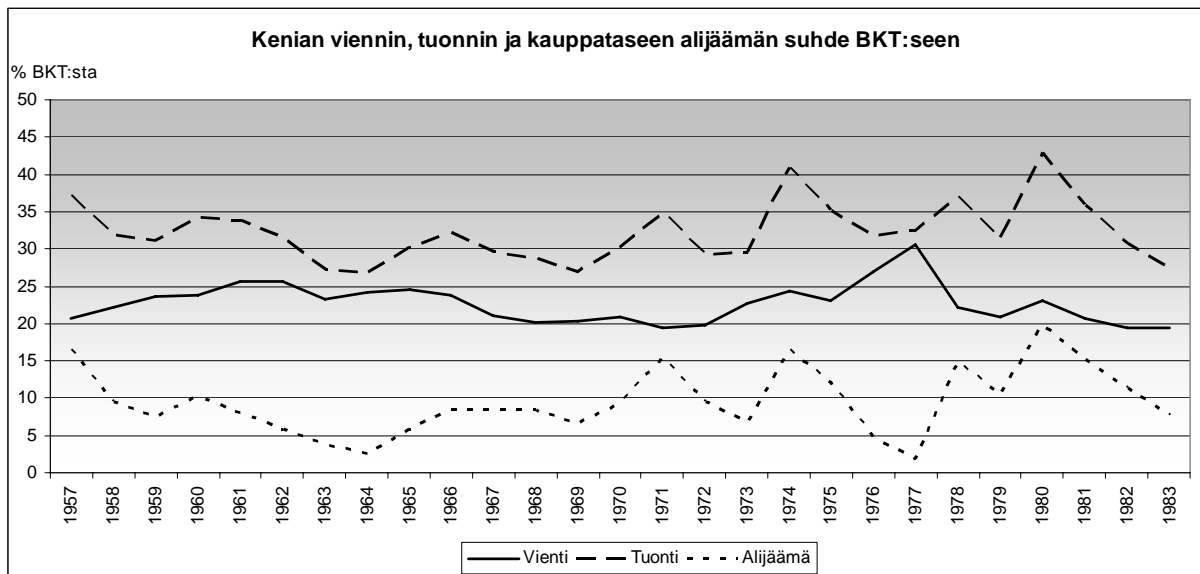
Kenian hallitus oli erittäin realistinen käsitellessään kauppataasetta kehityssuunnitelmissa. Vuosien 1964-70 kehityssuunnitelmassa kauppataaseen uskottiin heikkenevän edellisestään. Suunnitelmassa olleen arvion mukaan Kenian kauppavajeen ennustettiin kasvavan vuoden 1962 noin 15 miljoonasta punnasta noin 25 miljoonaan puntaan vuonna 1970.¹⁶⁷ Todellisuudessa kauppataaseen alijäämä vuonna 1970 oli peräti 49 miljoonaa puntaa eli kauppataase heikkeni huomattavasti enemmän kuin mitä hallitus odotti. Koko tutkimuksen

¹⁶⁷ DP 1964-70, 133.

tarkasteluajan Kenian hallitus on kehityssuunnitelmien arvioissaan realistinen. Esimerkiksi vuosille 1979-83 tehdyssä kehityssuunnitelmassa mainittiin, että kauppataase tulee pysymään negatiivisena, koska tuonti kasvoi vientiä nopeammin.¹⁶⁸ Alijäämäinen kauppavaje nähtiin suurena ongelmana, joka tulee ilmi jo vuosille 1966-70 tehdyssä suunnitelmassa, jonka tekstin mukaan Kenian kauppataaseen vakauttamiseksi oli tehtävä kaikki mahdolliset toimet.¹⁶⁹ Kaavioiden perusteella tässä tavoitteessa Kenian hallinnot eivät onnistuneet.

Kenian viennin suhde bruttokansantuotteeseen on ollut pääasiassa noin 20-25 %. Korkeimmillaan se oli vuonna 1977 ollen vähän alle 31 % ja matalimmalla tasolla vuonna 1982 hieman alle 20 %. Suuria vaihteluja tässä suhteessa Kenian viennissä ei siis ole ollut. Tästä voimme siis päätellä sen, että Kenian talous ja vienti ovat kasvaneet hyvin lähelle samanlaista vauhtia. Sen sijaan tuontimenojen suhteessa BKT:seen on nähtävissä huomattavasti suurempia vaihteluja. Korkeimmillaan se oli vuonna 1980 ollen noin 43 % ja matalimmillaan vuonna 1964 26,8 %. Jyrkimmät nousut ajoittuivat 1970-luvun puoleenväliin ensimmäisen öljykriisin tapahtuma-aikaan ja 1980-luvun alkuun toisen öljykriisin jälkivaikutuksien aikaan. Kauppataaseen alijäämä on vuosia 1964 ja 1977 lukuun ottamatta prosentuaalisestikin huomattavaa. Vuonna 1982 alijäämä oli lähes 20 % Kenian bruttokansantuotteesta, jota voidaan pitää jo erittäin suurena lukuna. Alle 5 %:n lukemat ovat jääneet vain 4 vuotena.

Kaavio 14. Kenian viennin, tuonnin ja kauppataaseen alijäämän suhde BKT:seen.

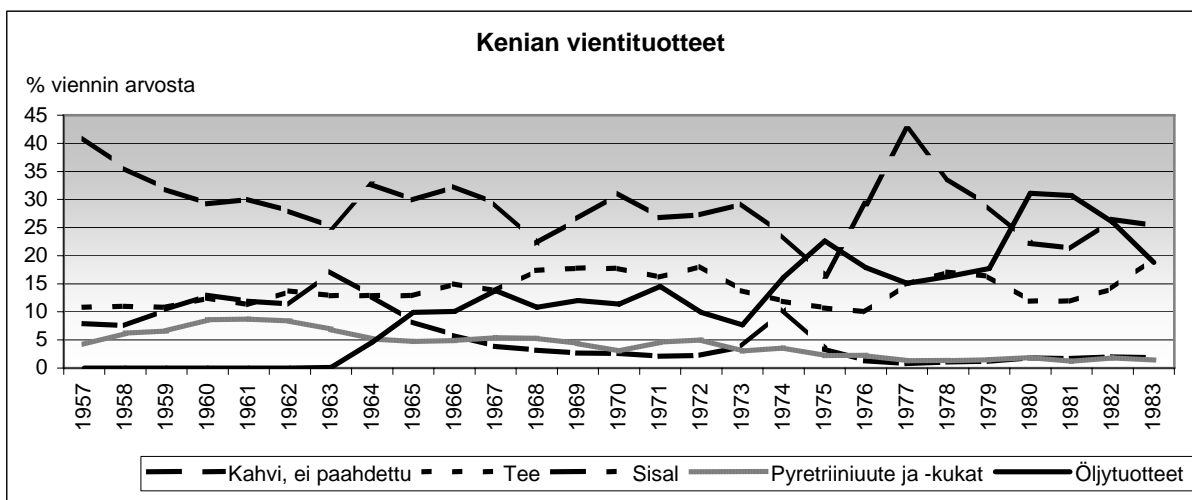

¹⁶⁸ DP 1979-83, 385-386.

5.4.2 Vienti

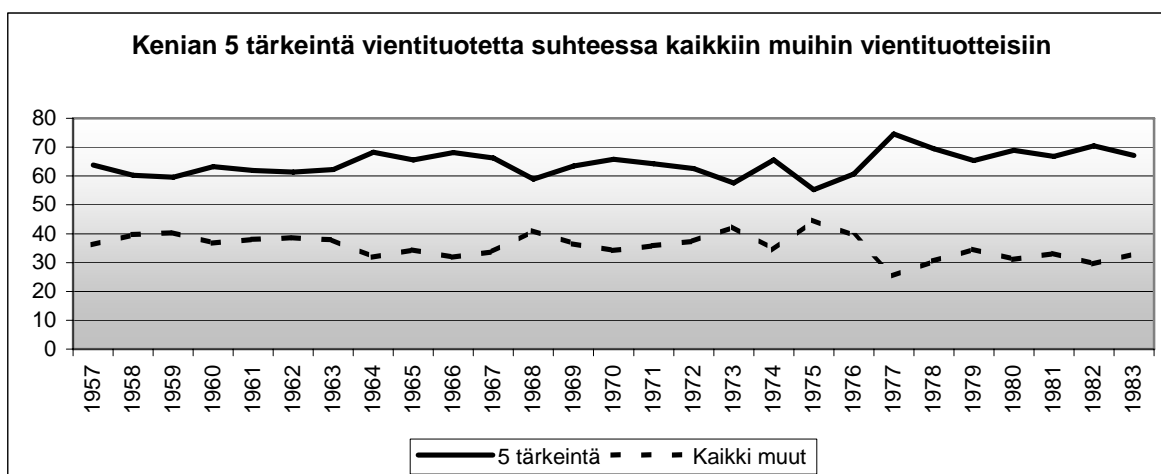
Tämän kappaleen tarkoituksena on tarkastella Kenian viennin rakennetta ja sen kehittymistä. Kaaviosta 15 nähdään, että Kenian tärkeimmät vientituotteet ovat olleet kahvi, tee, sisal, pyretriini sekä öljytuotteet. Näistä kahvi on tuottanut kolmea poikkeusvuotta (1975, 1980 ja 1981) lukuun ottamatta eniten vientituloja. Kahtena vuotena kahvin tuomat tulot ovat olleet yli 40 %:n kaikista Kenian vientituloista, joka on erittäin suuri osuus. Teen merkitys on ollut myös erittäin merkittävä ja se on tuottanut tasaisesti 10-20 % Kenian vientituloista. Sisalin, josta tehtiin köyttä ynnä muuta, huippuajat ajoittuivat brittihallinnon aikaan 1960-luvulla sekä vuoteen 1974, jolloin sen tuomat tulot kohosivat yllättäen suuriksi tippuen heti seuraavana vuonna entiselle tasolle. Pyretriinin merkitys oli myös melko merkittävä ja siitä saadut tulot tasaisia. Kenian itsenäistyttyä uutena vientituotteena markkinoille tulivat öljytuotteet. Keniassa ei ole öljyä suunnattomasti, mutta Mombasaan rakennettiin öljynjalostamo, jonka tuotanto kohosi 1970-luvulla öljyn hintojen noustua merkittäväksi Kenian vientitulojen kannalta. Niinä kolmena vuonna, jolloin kahvi ei ollut tärkein kenialainen vientituote, niin öljytuotteet olivat. 1980-luvun alussa Kenia sai jopa yli 30 %:n vientituloista nimenomaan öljytuotteista.

Kaavio 15. Kenian tärkeimmät vientituotteet.

¹⁶⁹ DP 1966-70, 31.

Kaavio 16. Kenian 5 tärkeintä vientituotetta suhteessa muihin vientituotteisiin.

Vuosien 1964-70 kehityssuunnitelmassa hallituksen tavoitteena oli lisätä vientituloja, mutta myös monipuolistaa vientiä vähentäen suurta riippuvuutta kahvin viennistä.¹⁷⁰ Kaavioista huomataan, että tämä tavoite ei onnistunut, sillä ainoa ”uusi” vientituote oli öljytuotteet. Samalla kaaviosta 16 nähdään, että Kenian 5 tärkeimmän vientituotteen suhde kaikkiin muihin vientituotteisiin on pysynyt tasaisena. Viennin osalta huomionarvoista on se, että mikään päävientituote ei ollut teollisuustuote, vaan kaikki päävientituotteet olivat maatalouden tuotteita tai muita raaka-aineita. Tätä kautta Kenian hallituksen kehityssuunnitelmassa vuosille 1979-83 ollut tavoitetta teollisuustuotteiden viennin edistämiseksi ei pystytty toteuttamaan.

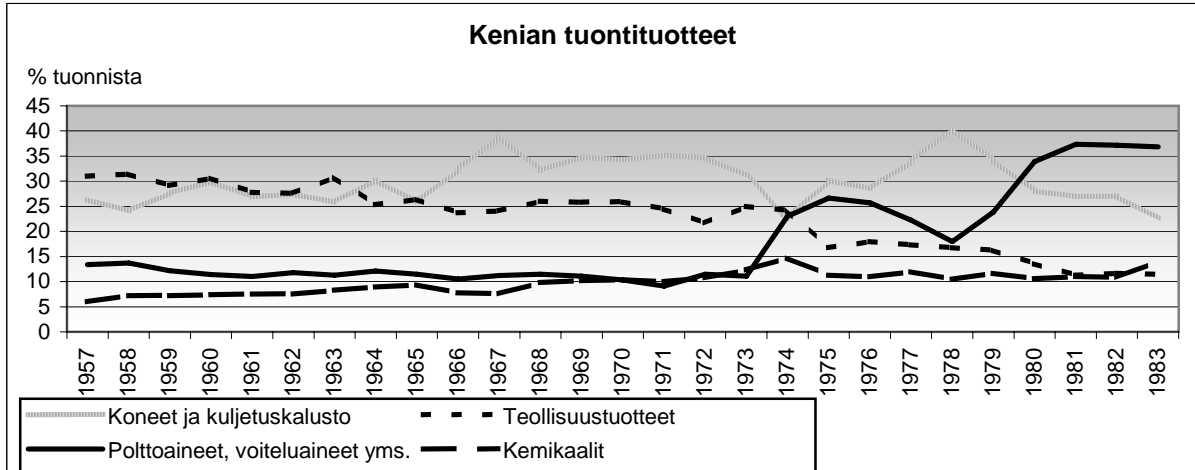
5.4.3 Tuonti

Kaaviosta 17 nähdään Kenian tärkeimmät tuontituotteet suurina ryhminä. Koneiden ja kuljetuslaitteiden osuus tuonnista on ollut aina melko suurta. Kaavion huomattavin muutos on öljykriisin vaikutuksesta polttoaineiden ynnä muiden öljyperäisten aineiden osuuden huima kasvu noin 10 %:sta lähes 40 %:iin tuonnin arvosta. Tuontituotteiden luetteloja tarkastelemalla huomataan, että ne ovat poikkeuksetta teollisuustuotantoa, kun taas maataloustuotteiden tuonti Keniaan oli erittäin vähäistä. Kaaviota 18 tarkastelemalla

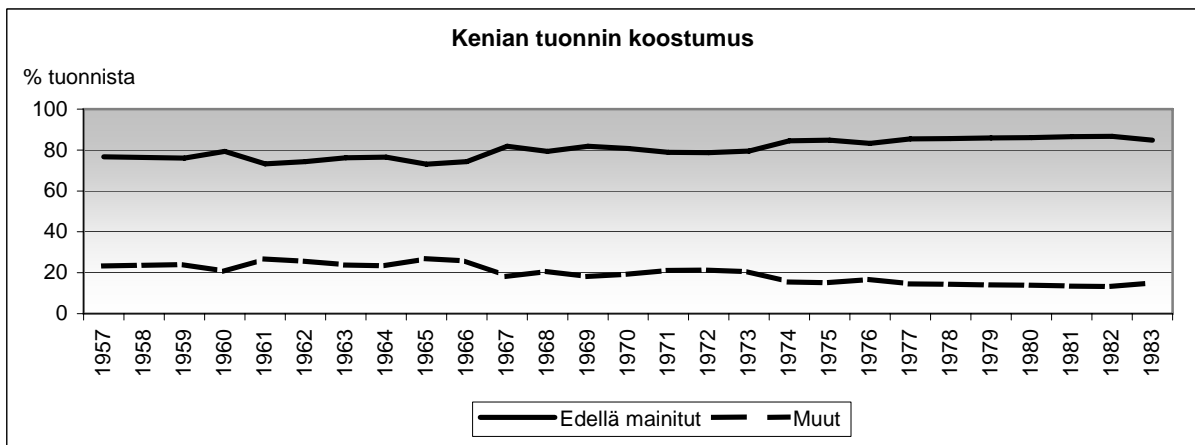
¹⁷⁰ DP 1964-70, 29.

huomataan, että aivan kuten viennin kohdallakin, tärkeimpien tuontituotteiden suhde muuhun tuontiin pysyi hyvin vakaana.

Kaavio 17. Kenian tärkeimmät tuontituotteet.

Kaavio 18. Kenian tärkeimpien tuontituotteiden ja muun tuonnin välinen suhde.

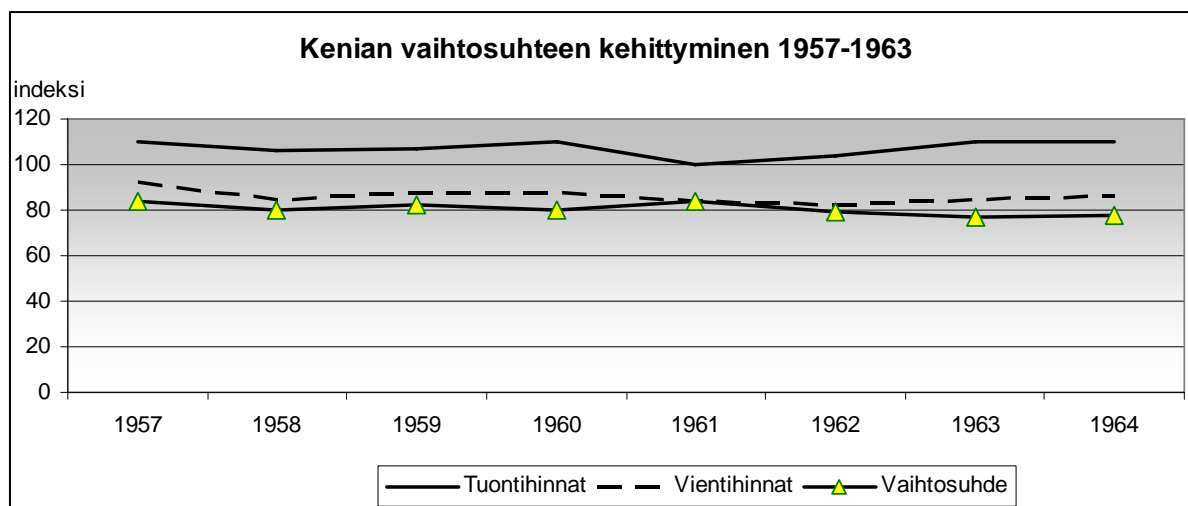
5.4.4 Vaihtosuhte

Vaihtosuhteella tarkoitetaan tuontihintojen ja vientihintojen välistä suhdetta. Koko kehityssuunnitelmien ajan hallinnot ovat erittäin realistisia ja samalla pessimistisiä vaihtosuhteen kehityksestä. Tosin vuosien 1960-63 suunnitelmassa hallinto toivoi, että, että

vaihtosuhte ei heikkenisi tämä aikana.¹⁷¹ Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan vaihtosuhte heikkeni entisestään. Jokaisessa suunnitelmassa tämän jälkeen hallitus mainitsi, että ei ole odotettavissa vaihtosuhteen paranemista. Suunnitelmien pessimistisyys tulee esille kommentteissa, joissa mainittiin, että menneisyyden kokemusten mukaan Kenian oli varauduttava suurempiin vaihtosuhteen heikkenemisiin, kuin hallitus arvioi.¹⁷² Kaavioissa 19, 20 ja 21 on esitetty Kenian vaihtosuhteen kehittymistä tutkimusajanjaksolla. Tietojen puutteiden takia eri kaavioissa saattaa puuttua joitain mittareita, joita seuraavassa kaaviossa on, mutta nämä kaaviot riittävät erinomaisesti tilanteen tarkasteluun. Kaaviosta 19 huomataan, että vuosina 1957-63 vaihtosuhte pysyi melko tasaisena. Vertailuvuoteen 1954 suhteutettuna vaihtosuhteen heikkeneminen oli huomattava.

Kaavio 19. Kenian vaihtosuhteen kehittyminen vuosina 1957-1963.

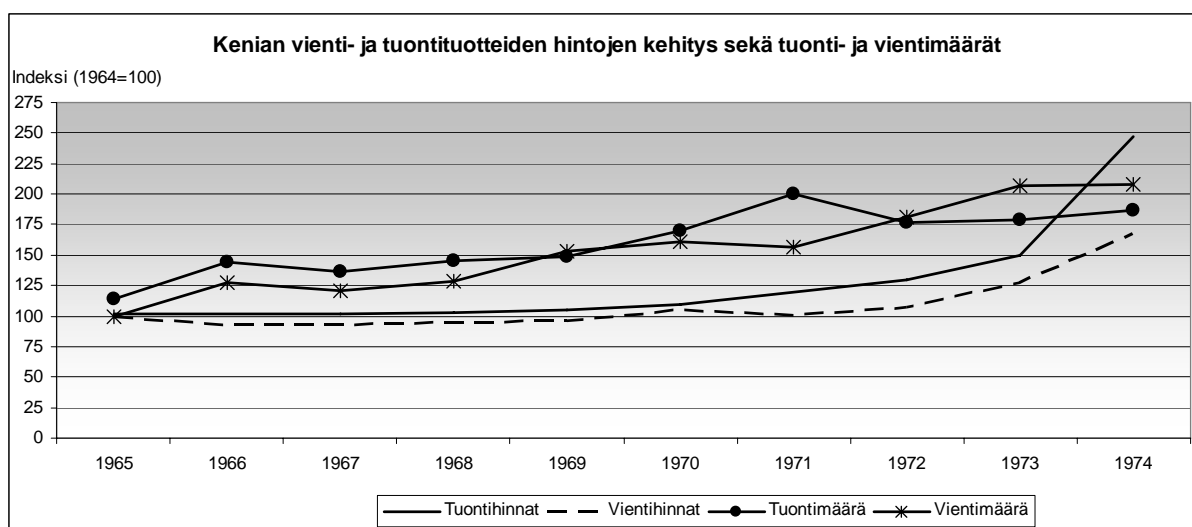
Kaaviossa 20 ei ole laskettu valmiiksi vaihtosuhteen kehittymistä, mutta siinä on oleellista tietoa tuontihintojen ja vientihintojen kehityksestä. Kaaviosta huomataan, että Kenian vaihtosuhte oli laskusuunnassa, koska tuontihintojen kasvu oli huomattavasti suurempaa kuin vientihintojen kasvu. Samalla huomataan, että tuontihinnat olivat noin 2,5-kertaiset vuonna 1974 verrattuna vuoden 1964 hintoihin. Myös vientihintojen kasvu oli Kenian kannalta suosiollista, mutta tuontihintojen raju kasvu vähensi kasvun merkitystä. Tuontihintoja tarkasteltaessa nähdään erittäin selvästi jälleen kerran ensimmäisen öljykriisin vaikutukset hintojen nousuun. Yhden vuoden aikana indeksi nousi 150:stä lähes 250:een, joten tuontihintojen kasvu oli erittäin rajua. Tuonti- ja vientimääriä tarkastelemalla voidaan havaita,

¹⁷¹ DP 1960/63, 8.

¹⁷² DP 1964-70, 19; DP 1970-74, 155; DP 1974-78, 155; DP 1979-83,9.

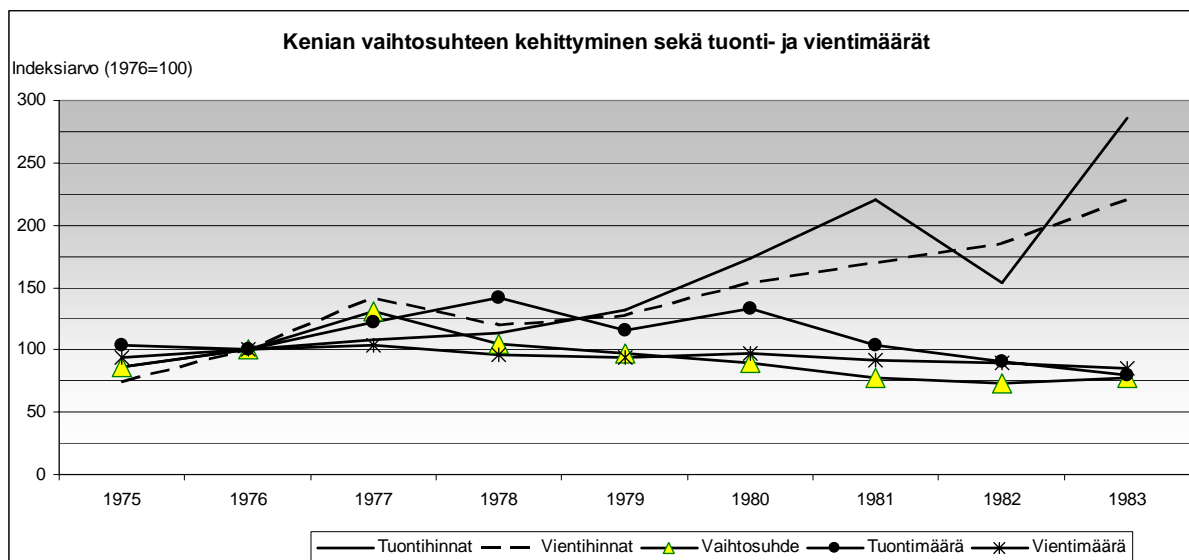
että tämän jakson lopussa vientimäärät olivat nousseet yli kaksinkertaisesti vuoteen 1964 verrattuna. Oleellista on myös se, että tuontimäärät eivät olleet nousseet yhtä paljon kuin vientimäärät. Tässä näkyi varmasti Kenian tuontia korvaavan teollisuusstrategian vaikutus sekä Kenian hallituksen pyrkimys edistää vientiä jo 1970-luvun alusta lähtien.

Kaavio 20. Kenian vaihtosuhteen kehittyminen vuosina 1965-1974.

Tutkimusjakson loppuosaa esittävä kaavio on hyvin samanlainen kuin kaksi aikaisempaa kaaviota. Kenian vaihtosuhte heikkeni erittäin nopeasti vuoden 1977 jälkeen ollen vuonna 1983 enää noin ¼ kuuden vuoden takaisesta arvosta. Huolestuttavinta oli se, että edellisessä kaaviossa hyvin näkynyt vientimäärien kasvu kääntyi loppupuolella negatiiviseksi. Tämä siitä huolimatta, että suunnitelmien viimeisinä vuosina Kenian teollisuusstrategia painotti vientiä edistävää toimintaa. Toisaalta talouden ongelmien kasvaessa myös tuontimäärät laskivat oleellisesti 1980-luvulla. Kenian vientihintojen kasvu oli kuitenkin nousujohteista, mutta kuten aikaisemmissakin kaavioissa, tuontihintojen kasvu oli vielä suurempaa. Erityisen hyvin tästä kaaviosta näkyy 1970-luvun lopun toisen öljykriisin vaikutukset tuontihintojen kasvuun. Juuri kun ne olivat laskeneet huomattavasti vuonna 1982, niin vuosi 1983 toi uuden rajun tuontihintojen kasvuun. Tänä vuoden aikana indeksi kohosi hieman yli 150:stä lähellä 300.

Kaavio 21. Kenian vaihtosuhteen kehittyminen vuosina 1975-1983.

6 Johtopäätökset

Kenia aloitti kehityspoliittisen taipaleensa siirtomaaisäntänsä Ison-Britannian alaisuudessa. Brittihallinnon aikana kehityssuunnittelu linkittyi erittäin selvästi kansainvälisiin talousteoreettisiin suuntauksiin. Heidän tekemänsä kehityssuunnitelmat perustuivat yksityisen sektorin kannustamiseen. Valtionhallinnolla oli vain ohjaava tehtävä sellaisten olosuhteiden luomiseksi, jotta tuontia korvaava teollisuus pystyi kasvamaan. Molemmat brittihallinnon tekemät kehityssuunnitelmat perustuivat maatalouden aseman korostamiseen. Näitä suunnitelmia luonnehti myös se, että niiden tarkoituksena oli saada maan vähäiset resurssit tuottamaan mahdollisimman paljon pääomaa mahdollisimman nopeasti.

Itsenäisen Kenian aikana kehityssuunnittelu muutti selvästi muotoaan. Kehityssuunnittelua ei enää nähty pelkkänä taloudellisten resurssien ja voiton kasvattamisen välineenä, vaan sen lähtökohta perustui sosiaalisten näkökulmien huomioon ottamiseen. Tämä merkitsi sitä, että kehityssuunnittelun perimmäisenä tehtävänä oli luoda Keniaan afrikkalainen sosialismi. Samalla itsenäisen Kenian kehityssuunnittelun tavoitteena oli hyvinvoinnin lisääminen pitkällä tähtäimellä. Itsenäisyyden aikaisissa kehityssuunnitelmissa sosiaalisen lähtökohdan valitseminen tarkoitti käytännössä kenialaisten aseman parantamista koko talouden alalla. Tämä tapahtui pitkälti kenasointiprosessin kautta, joka perustui afrikkalaisten koulutusmahdollisuuksien voimakkaaseen lisäämiseen. Painopisteet kehityssuunnitelmissa

vaihtelivat, mutta voidaan sanoa, että maaseudun kehittäminen ja muuttaminen oli yksi koko tutkimusajanjakson päästrategioista. Suunnitelmissa tuli esille monia kansainväliseen kauppaan liittyviä ongelmia, joista suurimpia olivat 1970-luvun öljykriisit ja niiden vaikutukset Kenian talouteen.

Kehitysmenoja tutkittaessa brittihallinnon ja itsenäisen Kenian hallintojen tekemien kehityssuunnitelmien välillä oli suuria eroja. Kaikkien suunnitelmien kolme tärkeintä alaa olivat maatalous, peruspalvelut ja sosiaalipalvelut. Brittihallinnon kehitysmenot painottuivat selvästi enemmän maatalouteen kuin itsenäisen Kenian aikana. Itsenäisyyden aikana huomattavia muutoksia olivat matkailun ja teollisuuden merkitysten voimakas kasvu. Sosiaalimenoissa koulutuksen saama osuus väheni, kun taas terveydenhuoltoon ja asuttamiseen käytetyt varat kasvoivat. Kehitysmenojen rahoitus oli puolestaan pitkälti lainarahoituksen varassa niin brittien kuin kenialaistenkin aikana. Itsenäisyyden aikana kehityssuunnitelmissa yritettiin kasvattaa kotimaisen rahoituksen osuutta siinä tilapäisesti onnistuen. Tutkimuksen loppua kohti tilanne kääntyi jälleen selvästi ulkomaiseen rahoitukseen painottuvaksi. Valtion taloudellisen tilanteen heikkeneminen näkyi selvästi rahoituksen hankinnassa, sillä maksutaseen tasapainottamiseksi vaaditut varat kasvoivat suunnitelma suunnitelmalta huomattavasti.

Rahataloutta tutkittaessa tuli esille, että Kenian talouden selvä jakopiste oli vuosi 1977. Sitä ennen Kenian talouskehitys näytti hyvältä, mutta tämän vuoden jälkeen talouden ongelmat kasvoivat kovalla vauhdilla. Vuoden 1977 jälkeen vaihtosuhte kääntyi muutaman myönteisen vuoden jälkeen jälleen negatiiviseksi. Samalla kauppataseen alijäämä alkoi kasvaa kovaa vauhtia. Samana vuonna yli 50 vuotta kestänyt Itä-Afrikan läheinen taloudellinen yhteistyö loppui vaikuttaen Kenian kauppaan negatiivisella tavalla. Vuonna 1977 myös Kenian valtion julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen lähti voimakkaaseen kasvuun. Näin Kenian valtion velkaantumiseen oli monia eri syitä, joista suurimpana voidaan pitää kansainvälisten talousolojen ongelmallisuutta 1970-luvulta lähtien. Näiden ongelmien myötä Kenian maksu- ja kauppataseen alijäämät kasvoivat, ja tätä vajetta rahoittaakseen Kenian oli otettava lisää lainaa, jolloin maa ajautui eräänlaiseen negatiiviseen kierteeseen.

Kenian kauppatase oli lähes aina alijäämäinen, jota lievästi ylijäämäinen kauppatase Itä-Afrikan kanssa tasapainotti. Kenian hallituksen vientituotteiden monipuolistamistavoitteista huolimatta kahvi pysyi Kenian päävientituotteena. Muutenkin viennin rakenne oli koko

tarkasteluajanjaksolla hyvin samankaltainen. Ainoastaan öljytuotteiden merkityksen kasvu oli suuri muutos. Vientituotteet olivat edelleen maatalouteen ja raaka-aineisiin painottuneita, kun taas tuontituotteet olivat pääasiassa teollisuustuotteita. Tämä heijastui myös vaihtosuhteeseen, jolle oli ominaista se, että se oli negatiivinen. Tämä johtui yleisesti maailmanlaajuisesta suuntauksesta, jonka mukaan maataloustuotteiden hinnat eivät nousseet yhtä nopeasti kuin teollisuustuotteiden hinnat.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Report of the Development Committee .Volume 1, Colony and Protectorate of Kenya; Nairobi, 1946.

The Development Programme 1954/57. Sessional Paper No. 51 of 1955.Kenya Colony and Protectorate; Nairobi, 1955.

The Development Programme 1957/60. Sessional Paper No. 77 of 1956/57.Kenya Colony and Protectorate; Nairobi, 1957.

Development Programme 1960/63. Sessional Paper No. 4 of 1959/60. Nairobi, 1960.

Kenya Development Plan 1964-70. Nairobi, 1964.

Kenya Development Plan 1966-70. Nairobi, 1966.

Kenya Development Plan 1970-74. Nairobi, 1969.

Kenya Development Plan 1974-78. Nairobi, 1974.

Kenya Development Plan 1979-83. Nairobi, 1979.

Republic of Kenya. Central Bureau of Statistics. Statistical Abstract. Nairobi, 1964-1984.

Republic of Kenya. Central Bureau of Statistics. Economic Survey. Nairobi, 1964-1984.

Tutkimuskirjallisuus

Arnold, Guy 1974. Kenyatta and the Politics of Kenya. J.M.Dent & Sons Ltd, Lontoo.

Austen, Ralph 1987. African Economic History. James Currey, Lontoo.

Bigsten, A. 1987, Poverty, inequality and development, teoksessa Surveys in Development Economics, edited by Gemmill, Norman. P. 135-171. Basil Blackwell, Oxford.

Frost, Richard A. 1945. Reflections on British Colonial Policy. Pacific Affairs, Vol 18, No 4 (Dec, 1945), s. 309-320

Himbara, David 1994. Domestic Capitalists and the State in Kenya. Teoksessa: African Capitalists in African Development, edited by Berman, Bruce J. & Leys, Colin. Lynne Rienner Publishers. S. 69-93.

Van der Hoeven, Rolph ja Vandemoortele, Jan 1987. Kenya: Country study no. 4. WIDER Publications, Helsinki.

Kirkpatrick, C. 1987, Trade Policy and industrialization in LDCs, teoksessa Surveys in Development Economics, edited by Gemmill, Norman. P. 56-89. Basil Blackwell, Oxford.

Kyle, Keith 1999. The Politics of the Independence of Kenya. Macmillan, Lontoo.

Leys, Colin 1975. Underdevelopment in Kenya: the Political Economy of Neo-Colonialism 1964-71. Heinemann, Lontoo.

Maxon, Robert M. 1992. The Establishment of the Colonial Economy. Teoksessa An Economic History of Kenya. Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 63-74.

Ndege, George Oduor 1992. Tourism in Kenya: Genesis, Growth and Impact. Teoksessa An Economic History of Kenya. Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 327-345.

Ndege, Peter Odhiambo 1992. Kenya's Foreign Trade 1895-1963. Teoksessa An Economic History of Kenya. Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 223-248.

Ochieng', William R. 1992. The Post-Colonial State and Kenya's Economic Inheritance. Teoksessa An Economic History of Kenya. Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 259-272.

Ogonda, R.T. 1992a. The Colonial Industrial Policies and the Process of Industrialization in Kenya. Teoksessa: an Economic History of Kenya. Toim. Ochieng' W.R., Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi. s.159-170.

Ogonda, R.T. 1992b. Kenya's Industrial Progress in the Post-Independence Era: An Overview of Kenya's Industrial Performance up to 1980. Teoksessa An Economic History of Kenya.

Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 297-311.

Orwa, D. Katete 1992. Independent Kenya's External Economic Relations. Teoksessa An Economic History of Kenya. Toim. Ochieng W.R. ja Maxon R.M. East African Educational Publishers Ltd, Nairobi, s. 389-403.

Sandbrook, Richard with Barker, Judith 1985. The Politics of Africa's Economic Stagnation. Cambridge University Press, Cambridge.

Seidman, Ann 1974. Planning for Development in Sub-Saharan Africa. Praeger Publishers Inc., Dar es Salaam.

Stewart, Frances 1976. Kenya: Strategies for Development. Teoksessa Development Paths in Africa and China. Toimi. Ukandi G., Routh Guy, Ali Taha Abdel-Rahman E. MacMillan, Lontoo. S.80-111.

Tanna, D.V. 1978. A History of the East African Economic Union. University of California, Berkeley, Ph.D.

Tinbergen, Jan 1967. Development Planning. Weidenfeld and Nicolson, Lontoo.

Todaro, Michael P. & Smith, Stephen C. 2003. Economic Development, 8th edition. Addison Wesley, Boston.

Tuononen, Antti 1996. Johdatus Euroopan unionin kehityskaapolitiikkaan. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu, sarja B: oppimateriaali, n:o 15, Joensuu.

Vente, Rolf E. 1970. Planning processes: The East African Case. Weltforum-Verlag GmbH, München.

Wickins, Peter 1986. Africa 1880-1980 an Economic History. Oxford University Press, Cape Town.

Van Zwanenberg, R.M.A. ja King, Anne 1975. *An Economic History of Kenya and Uganda 1800-1970*. MacMillan, Lontoo.

Zezeza, Tiyaambe 1989. *Kenya and the Second World War, 1939-1950*. Teoksessa *A Modern History of Kenya, 1895-1980*. Toim. Ochieng W.R. Evans Brothers Limited, Lontoo, s. 144-172.

Liitteet

Liite 1. Kenian velkaantuminen ja velan suhde bruttokansantuotteeseen. (Lähteet: Economic Survey (ES) 1965, 62; ES 1973, 155; ES 1979, 79; ES 1984, 81)

	miljoonaa £				Velka /
	Ulkoinen	Kotimainen	Velka	BKT	BKT
1957	32,5	6,6	50,2	205,9	24,4
1958	38,0	9,1	54,5	208,1	26,2
1959	38,6	11,6	57,4	214,8	26,7
1960	44,3	18,6	62,9	225,5	27,9
1961	51,3	17,9	69,2	224,7	30,8
1962	57,2	18,2	75,4	244,1	30,9
1963	65,0	18,0	83,0	304,3	27,3
1964	68,1	18,0	86,1	328,6	26,2
1965	76,9	18,5	95,4	332,1	28,7
1966	86,1	19,3	105,4	382,4	27,6
1967	91,1	27,5	118,6	405,8	29,2
1968	85,5	36,2	121,7	442,5	27,5
1969	93,3	49,1	142,4	476,3	29,9
1970	102,0	58,1	160,1	521,6	30,7
1971	94,9	75,2	170,1	575,0	29,6
1972	105,8	88,5	194,3	652,2	29,8
1973	126,5	110,0	236,4	740,1	31,9
1974	136,3	129,1	265,5	896,3	29,6
1975	167,5	144,1	311,6	1029,6	30,3
1976	209,9	190,9	400,7	1278,1	31,4
1977	228,9	213,5	442,4	1640,7	27,0
1978	242,6	283,6	526,2	1788,4	29,4
1979	491,0	318,9	809,9	1974,9	41,0
1980	500,4	357,2	857,6	2235,9	38,4
1981	648,4	437,9	1086,3	2596,2	41,8
1982	859,3	458,2	1317,5	2931,9	44,9
1983	1167,7	467,6	1635,3	3326,6	49,2

Liite 2. Kenian valtion tulot, menot, yli-/alijäämä, bruttokansantuote sekä niiden välisiä suhteita. (Lähteet ES 1966, 71; ES 1973, 150-151; ES 1977, 51; ES 1981, 76; ES 1984, 73; ES 1986, 62.)

	Tulot	Menot	Yli/alijäämä	BKT	Tulot/BKT	Menot/BKT	Yli- /alijäämä / BKT
1957	41,430	46,026	-4,830	205,910	20,1	22,4	-2,3
1958	43,500	44,450	-0,940	208,100	20,9	21,4	-0,5
1959	44,420	46,110	-1,690	214,790	20,7	21,5	-0,8
1960	46,080	46,360	-0,280	225,510	20,4	20,6	-0,1
1961	50,540	50,940	-0,400	224,700	22,5	22,7	-0,2
1962	53,670	52,370	1,290	244,090	22,0	21,5	0,5
1963	58,210	57,730	0,480	304,320	19,1	19,0	0,2
1964	68,830	68,130	0,700	328,600	20,9	20,7	0,2
1965	51,556	64,457	-12,091	332,060	15,5	19,4	-3,6
1966	56,941	71,912	-14,971	382,360	14,9	18,8	-3,9
1967	66,404	78,270	-11,866	405,810	16,4	19,3	-2,9
1968	77,940	87,210	-9,270	442,530	17,6	19,7	-2,1
1969	85,345	94,802	-9,457	476,310	17,9	19,9	-2,0
1970	98,327	110,434	-12,107	521,580	18,9	21,2	-2,3
1971	124,362	141,050	-16,688	575,040	21,6	24,5	-2,9
1972	142,052	168,435	-26,383	652,190	21,8	25,8	-4,0
1973	149,515	184,353	-34,766	740,120	20,2	24,9	-4,7
1974	190,653	211,956	-22,304	896,300	21,3	23,6	-2,5
1975	226,477	268,614	-42,137	1 029,570	22,0	26,1	-4,1
1976	269,317	324,274	-54,957	1 278,100	21,1	25,4	-4,3
1977	331,075	371,113	-40,038	1 640,650	20,2	22,6	-2,4
1978	481,213	515,253	-34,040	1 788,410	26,9	28,8	-1,9
1979	523,933	621,651	-97,718	1 974,870	26,5	31,5	-4,9
1980	630,100	718,300	-88,100	2 235,870	28,2	32,1	-3,9
1981	721,100	890,300	-169,200	2 596,230	27,8	34,3	-6,5
1982	782,900	1044,300	-261,400	2 931,870	26,7	35,6	-8,9
1983	848,700	1153,500	-304,800	3 326,610	25,5	34,7	-9,2

Liite 3. Kenian valtion kehitysmenot vuosilta 1957-83. (Lähteet: DP 1957-60, DP 1960-63, DP 1964-70, DP 1966-70, DP 1970-74, DP 1974-78, DP 1979-83)

Julkisen vallan kehitysmenot 1957-1983

	1957-60		1960-63	
	%	£	%	£
Maatalous	35,7	8336000	29,1	7 997 724
Maatalousministeriö	35,7	8 336 000	23,8	6 536 724
Maat ja asuttaminen (settlement)	0,0		5,3	1 461 000
Luonnonvarat	0,6	135 000	4,3	1 176 000
Luonnonvarat	0,6	135 000	4,3	1 176 000
Joista metsät	0,5	126 400	4,3	1 170 000
Matkailu	0,2	49000	0,6	168 500
Turismi ja villieläimet	0,2	49 000	0,6	168 500
Kauppa ja teollisuus	1,4	317103	0,9	250000
Raha- ja suunnitteluministeriö	0,6	143 600		
Kauppa ja teollisuusministeriö	0,7	173 503	0,9	250 000
Peruspalvelut	26,6	6 205 397	27,0	7 437 050
Julkiset työt / tiet	18,0	4 207 900	23,0	6 323 300
Rautatiet ja satamat				
Sähkö- ja viestintäministeriö, lentoliikenne	5,4	1 268 497	2,0	558 750
Vesi	3,1	729 000	2,0	555 000
Sosiaalipalvelut	16,2	3 783 675	20,4	5 567 000
Terveysministeriö	3,0	708 000	2,6	710 000
Työministeriö			2,4	670 000
Asuntoministeriö ja sos.palvelut	4,2	970 000	7,0	1 910 000
Osuuskuntaministeriö			0,2	48 000
Koulutusministeriö	8,6	2 000 000	8,0	2 184 000
Yhteisön kehittäminen	0,5	105 675	0,2	45 000
Maaseudun kehittäminen				
Turvallisuus ja puolustus	6,0	1 397 875	5,2	1 428 001
Sisäasiainministeriö ja poliisi	2,8	643 625	4,7	1 283 000
Puolustusministeriö	3,2	747 000	0,5	145 001
Oikeusosasto	0,0	7 250		
Hallinto	13,3	3 105 400	12,5	3 420 000
Presidentin virasto		1 025 400		
Henkilöstöhallinto		4,395303		1,53037382
Ulkoasiainministeriö				
Paikallisviranomaiset	8,9	2 080 000	10,9	3 000 000
Informaatio ja lähetys				
Valtiontalo + virastot yms.				
Määrärahat tuntemattomiin projekteihin				
YHTEENSÄ	100,0	23329450	100,0	27 444 275
			1966-	
			70	
	%	£'000	%	£'000
Maatalous	32,8	43393	27,3	39177
Maatalousministeriö	20,9	27 656	27,3	39 177

Maat ja asuttaminen (settlement)	11,9	15 737	0	
Luonnonvarat	2,8	3 713	4,7	6 738
Luonnonvarat	2,8	3 713	4,7	6 738
Joista metsät	2,4	3 200	4,1	5 941
Matkailu	0,7	966	2,0	2791
Turismi ja villieläimet	0,7	966	2,0	2 791
Kauppa ja teollisuus	3,9	5123	7,1	10135
Raha- ja suunnitteluministeriö				
Kauppa ja teollisuusministeriö	3,9	5 123	7,1	10 135
Peruspalvelut	38,3	50 599	35,3	50 801
Julkiset työt / tiet	5,2	6 820	15,0	21 594
Rautatiet ja satamat	10,7	14 200	14,0	20 025
Sähkö- ja viestintäministeriö, lentoliikenne	18,2	24 024	3,1	4 509
Vesi	4,2	5 555	3,2	4 673
Sosiaalipalvelut	12,5	16 533	16,8	24 127
Terveysministeriö	3,0	3 945	3,2	4 562
Työministeriö				
Asuntoministeriö ja sos.palvelut	1,9	2 545	4,0	5 778
Osuuskuntaministeriö			0,1	175
Koulutusministeriö	7,4	9 783	9,1	12 982
Yhteisön kehittäminen	0,2	260	0,4	630
Maaseudun kehittäminen				
Turvallisuus ja puolustus	2,1	2770	2,4	3522
Sisäasiainministeriö ja poliisi	1,2	1 600	1,3	1 992
Puolustusministeriö	0,9	1 170	1,1	1 530
Oikeusosasto				
Hallinto	6,9	9136	4,4	6310
Presidentin virasto				
Henkilöstöhallinto				
Ulkoasiainministeriö				
Paikallisviranomaiset	4,5	6 000	1,4	2 000
Informaatio ja lähetys	0,5	683	1,1	1 567
Valtiontalo + virastot yms.	1,9	2 453	1,9	2 743
Määrärahat tuntemattomiin projekteihin				
YHTEENSÄ	100,0	132233	100,0	143601

	1970-74		1974-78	
	%	K£'000	%	K£'000
Maatalous	16,3	39594	27,4	128547
Maatalousministeriö	10,2	24 672	22,3	104 784
Maat ja asuttaminen (settlement)	6,1	14 922	5,1	23 763
Luonnonvarat	3,1	7 619	2,2	10 208
Luonnonvarat	3,1	7 619	2,2	10 208
Joista metsät	2,4	5 931		
Matkailu	1,7	4158	3,6	16949
Turismi ja villieläimet	1,7	4 158	3,6	16 949
Kauppa ja teollisuus	5,8	14048	10,8	50766
Raha- ja suunnitteluministeriö	1,1	2 725	7,1	33 280
Kauppa ja teollisuusministeriö	4,7	11 323	3,7	17 486
Peruspalvelut	43,0	104 400	26,8	126 080
Julkiset työt / tiet	17,7	43 040	21,3	100 406
Rautatiet ja satamat	13,5	32 867		
Sähkö- ja viestintäministeriö,	8,5	20 533	5,5	25 674

lentoliikenne				
Vesi	3,3	7 960		
Sosiaalipalvelut	21,2	51 517	18,7	88 066
Terveysministeriö	6,1	14 763	6,1	28 511
Työministeriö	0,2	365	0,1	672
Asuntoministeriö ja sos.palvelut	6,8	16 414	7,3	34 460
Osuuskuntaministeriö	0,0		1,3	6 182
Koulutusministeriö	6,8	16 576	3,9	18 241
Yhteisön kehittäminen	0,4	899		
Maaseudun kehittäminen	1,0	2 500		
Turvallisuus ja puolustus	2,8	6683	3,8	17769
Sisäasiainministeriö ja poliisi	1,9	4 639	1,8	8 525
Puolustusministeriö	0,6	1 544	1,9	8 706
Oikeusosasto	0,2	500	0,1	538
Hallinto	6,0	14650	6,8	31601
Presidentin virasto			1,4	6 394
Henkilöstöhallinto			0,4	1 719
Ulkoasiainministeriö			0,2	825
Paikallisviranomaiset	1,9	4 500	2,0	9 420
Informaatio ja lähetys	0,8	1 995	0,9	4 243
Valtiontalo + virastot yms.	3,4	8 155		
Määrärahat tuntemattomiin projekteihin			1,9	9 000
YHTEENSÄ	100,0	242669	100,0	469 986

1979-83

	%	K£'000
Maatalous	21,1	289484
Maatalousministeriö	18,7	256 535
Maat ja asuttaminen (settlement)	2,4	32 949
Luonnonvarat	3,3	44 596
Luonnonvarat	3,3	44 596
Joista metsät		
Matkailu	3,6	49055
Turismi ja villieläimet	3,6	49 055
Kauppa ja teollisuus	7,0	95183
Raha- ja suunnitteluministeriö	4,9	66 883
Kauppa ja teollisuusministeriö	2,1	28 300
Peruspalvelut	37,3	512 045
Julkiset työt / tiet	16,3	223 665
Rautatiet ja satamat		
Sähkö- ja viestintäministeriö,		
lentoliikenne	6,4	88 313
Vesi	14,6	200 067
Sosiaalipalvelut	14,7	203 064
Terveysministeriö	4,9	67 092
Työministeriö	1,0	14 080
Asuntoministeriö ja sos.palvelut	5,3	74 030
Osuuskuntaministeriö	0,9	12 017
Koulutusministeriö	2,6	35 845
Yhteisön kehittäminen		
Maaseudun kehittäminen		
Turvallisuus ja puolustus	3,4	46830
Sisäasiainministeriö ja poliisi	0,5	7 200
Puolustusministeriö	2,8	37 730

Oikeusosasto	0,1	1 900
Hallinto	9,6	131 834
Presidentin virasto	1,4	19 416
Henkilöstöhallinto	0,0	597
Ulkoasiainministeriö	0,3	3 467
Paikallisviranomaiset	4,8	65 993
Informaatio ja lähetys	1,4	19 330
Valtiontalo + virastot yms.	0,1	1 031
Määrärahat tuntemattomiin projekteihin	1,6	22 000
YHTEENSÄ	100,0	1371091

Liite 4. Ennuste saatavista määrärahoista 1957-60. (DP 1957/60, 21-22)

Nimike	Puntaa	
1 Lainaohjelma	18 000 000	
2 Maksut kehityspalveluista -		
a) maarekisteröinti	350 000	
b) padon rakentaminen	260 000	
c) maaperän suojele	150 000	
	---	760 000
3 Avustus kansainväliseltä osuuskuntahallinnolta	250 000	
4 Siirtomaan kehitys- ja hyvinvointimääräraha -		
a) radiolähetysohjelma	200 000	
b) saatavat Swynnertonin suunnitelman määrärahoista	1 240 000	
c) saatavat alueellisista määrärahoista	548 000	
d) saatavat Dixeyn ohjelmasta (vesisuojeluohjelma)	15 000	
	---	2 003 000
5 Siirtomaksut siirtomaan tuloista -		
a) Lugardin kasarmi, Nanyuki	235 000	
b) Yleiset työt	750 000	
c) Nairobin lentokenttä	33 000	
d) kalastamoiden kuntoonpano	1 000	
	---	1 019 000
6 Pääomakuilu YHTEENSÄ	1 297 450	£ 23 329 450

Liite 5. Kehityssuunnitelman 1960-63 rahoitus (Lähde: DP 1960/63, 17)

Rahoitus vuosille 1960-63	£	%
1. Lainaohjelma	16 500 000	62,2
2. Kiinnitysrahoitusprojektit	620 000	2,3
3. Laina Ugandalta toisen asteen opetukseen	269 000	1,0
4. Kansainvälisen Pankin laina afrikkalaiselle maataloudelle ja tieverkostolle	2 000 000	7,5
5. Siirtomaan kehitys- ja hyvinvointimäärärahat		
a) alueelliset	4 559 801	17,2
b) tutkimus	139 740	0,5
6. Autoilun edistämisyavustus ja muut avustukset	450 000	1,7
7. Mombasan vedenhankinta-avustus	100 000	0,4
8. Siirto siirtomaan tuloista yleisille töille	750 000	2,8
	25 388 541	95,6
9. Pääomakuilu	1 156 037	4,4
Rahoitettava nettosumma	26 544 578	100,0

Liite 6. Kehityssuunnitelman 1964-70 rahoituslähteet vuosille 1964-67 (Lähde: DP 1964-70, 125)

Hallituksen rahoituslähteet (tuhatta puntaa)		
	Yhteensä	Prosenttia
Tarvitaan yhteensä	42 685	
Saatavilla		
Paikallista	2 950	7,7
Ulkoista -		
Asuttamiseen	12 435	32,5
Muuhan	6 075	15,9
Yhteensä saatavilla	21 460	56,1
Hankittava	21 225	
Odotettavissa		
Paikallista	850	2,2
Ulkoista	15 920	41,6
Yhteensä odotettavissa	16 770	43,9
Rahoituksen alijäämä	4 455	10,4
Saatavilla ja odotettavissa		
Paikallista	3 800	9,9
Ulkoista -		
Asuttamiseen	12 435	32,5
Muuhan	21 995	57,5
Yhteensä	38 230	100,0

Liite 7. Kehityssuunnitelman 1966-70 rahoitustarpeet vuosille 1965-70 (Lähde: DP 1966-70, 118)

Vuosittaiset rahoitustarpeet (miljoonaa)

	Ulkomaiset lähteet / %		Paikalliset lähteet / %	
1965/66	8,0	72,7	3,0	27,3
1966/67	11,0	68,8	5,0	31,3
1967/68	12,5	62,5	7,5	37,5
1968/69	14,0	65,1	7,5	34,9
1969/70	15,5	66,0	8,0	34,0
Yhteensä	61,0	66,3	31,0	33,7

Liite 8. Kehityssuunnitelman 1966-70 ulkomainen apu vuosille 1965-70 (Lähde: DP 1966-70, 123)

Ulkomainen pääoma (hallituksen avustukset, lainat ja investoinnit)

	Yhteensä
Keskushallinto (Kehitysbudjetin kautta)	
1. Myönnetty apu	9,1
2. Neuvottelujen alla oleva apu	24,9
3. Todennäköinen apu	27,0
Välisumma	61,0
4. Myönnetty apu maapolitiikalle	14,4
Keskushallinto yhteensä	75,3
Muut julkiset ja puolijulkiset Organisaatiot	
1. Myönnetty apu	13,2
2. Neuvottelujen alla oleva apu	12,5
3. Todennäköinen apu	5,4
Muu julkinen yhteensä	31,1
Yksityinen sektori (arvioitu)	
1. Uudelleen sijoitettu pääoma	35,0
2. Suorat sijoitukset	21,5
3. Lainat	18,0
Yksityinen sektori yhteensä	74,5
LOPPUSUMMA	181,0

Liite 9. Kehityssuunnitelman 1974-78 tulot, menot ja rahoitus. (Lähde: DP 1974-78, 167, 169)

Arvioidut hallituksen tulot, menot ja rahoitus 1974-1978 (K£'000)

	1974	1975	1976	1977	1978
Budjetin tulot	158 580	191 466	212 601	226 180	244 780
Budjetin menot	154 577	176 889	193 998	206 346	236 802
Nettotulos	4 003	14 577	18 603	19 834	7 978
Lisää, sinking fund available for debt repayment			1 100		10 534
Budjetin ylijäämä	4 003	14 577	17 503	19 834	18 512
Kehitysmenot	67 560	87 977	101 703	105 734	107 012
Kokonaisvajae	63 557	73 400	84 200	85 900	88 500
Rahoitetaan seuraavalla tavalla:					
Ulkomaiset lainat ja avustukset	26 870	35 000	43 000	45 000	45 000

Kotimainen pitkän aikavälin lainaaminen	20 200	23 400	26 200	25 900	28 500
Tarve lyhyen aikavälin lainaamiselle	16 487	15 000	15 000	15 000	15 000

Liite 10. Kehityssuunnitelman 1979-1983 budjettiarvio sekä tuloarvio. (Lähde: DP 1979-1983, 111.)

Hallituksen budjettiarvio, 1979-1983 (miljoonaa punttaa)

A Budjetin tulot	3 090,5
B Ministeriöiden menot	2 148,0
C Velan, eläkkeiden ym. korot	300,4
D Menot yhteensä (=B+C)	2 448,4
E Budjetin ylijäämä (=A-D)	642,1
F Ulkomaiset määrärahat	136,6
G Ministeriöiden kehitysmenot	1 371,1
H Yhteisaliijäämä (=E+F-G)	-592,4
Rahoitetaan:	
J Ulkomaiset concessionary nettolainat	318,2
K Ulkomaiset kaupallisen nettolainat	-40,5
L Kotimainen nettolainaaminen (ei pankeilta)	179,0
M Yhteensä nettolainaaminen	456,7
N Alijäämä (=H-M)	-135,7

Liite 11. Kenian vienti, tuonti, kauppataase ja kaupan volyyymi. (Lähteet: Statistical Abstract (SA) 1965, 22; SA 1975, 55; SA 1984, 52.)

Kenian kauppataase

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Tuonti	76,516	66,263	66,996	77,064	75,932	76,834	82,851	87,949
Vienti	42,685	46,149	50,682	53,968	57,692	62,467	70,769	79,429
Kauppataase	-33,831	-20,115	-16,314	-23,096	-18,240	-14,366	-12,082	-8,520
Volyymi	119,201	112,412	117,678	131,032	133,624	193,301	153,620	167,378
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Tuonti	100,742	123,519	120,049	127,106	128,771	158,012	200,064	191,091
Vienti	81,468	91,209	85,767	89,269	97,307	108,901	112,235	128,248
Kauppataase	-19,274	-32,310	-34,282	-37,837	-31,464	-49,111	-87,828	-62,843
Volyymi	182,210	214,728	205,816	216,375	226,078	266,913	312,298	319,339
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tuonti	218,089	366,365	362,847	406,997	531,446	661,125	620,156	959,030
Vienti	167,681	218,410	237,982	345,062	501,819	395,712	412,787	515,704
Kauppataase	-50,408	-147,950	-124,865	-61,935	-29,628	-265,413	-207,369	-443,326
Volyymi	385,770	584,775	600,829	752,059	1033,264	1056,837	1032,943	1474,733
	1981	1982	1983					
Tuonti	932,406	900,305	905,220					
Vienti	537,228	568,644	649,614					
Kauppataase	-395,178	-331,661	-255,606					
Volyymi	1469,684	1468,949	1554,834					

Kenian kauppataase, ilman Itä-Afrikan aluetta

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Tuonti	72,003	60,869	61,508	70,069	68,937	69,494	73,688	76,595
Vienti	31,248	33,224	38,385	40,197	41,744	45,148	50,979	53,549
Kauppataase	-40,754	-27,646	-23,123	-29,872	-27,193	-24,347	-22,710	-23,046
Volyymi	103,251	94,093	99,893	110,266	110,681	114,642	124,667	130,144
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Tuonti	89,037	112,396	106,596	114,764	116,950	142,026	184,105	177,621
Vienti	52,042	62,308	59,589	62,935	68,510	77,451	78,342	95,454
Kauppataase	-36,995	-50,088	-47,007	-51,829	-48,440	-64,575	-105,763	-82,166
Volyymi	141,079	174,704	166,185	177,699	185,460	219,477	262,447	273,075
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tuonti	205,793	353,026	325,195	393,773	529,243	658,795	619,251	957,515
Vienti	128,929	170,074	176,532	278,458	440,004	354,513	370,965	444,109
Kauppataase	-76,864	-182,952	-175,663	-115,315	-89,239	-304,282	-248,286	-513,406
Volyymi	334,723	523,099	528,727	672,231	969,247	1013,308	990,216	1401,624
	1981	1982	1983					
Tuonti	631,123	898,056	903,350					
Vienti	478,310	503,342	574,833					
Kauppataase	-452,813	-394,714	-328,517					
Volyymi	1409,433	1401,398	1478,182					

Kenian kauppataase, Itä-Afrikka

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Tuonti	4,513	5,394	5,488	6,995	6,995	7,339	9,163	11,354
Vienti	11,437	12,925	12,297	13,771	15,948	17,320	19,790	25,880
Kauppatase	6,924	7,531	6,809	6,776	8,952	9,980	10,627	14,526
Volyymi	15,950	18,319	17,785	20,766	22,943	24,659	28,953	37,234
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Tuonti	11,705	11,123	13,453	12,342	11,821	15,986	15,958	13,471
Vienti	29,426	28,901	26,178	26,334	28,797	31,450	33,893	32,793
Kauppatase	17,721	17,778	12,725	13,992	16,976	15,464	17,935	19,323
Volyymi	41,131	40,024	39,631	38,676	40,618	47,436	49,851	46,264
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tuonti	12,296	13,334	10,652	13,224	2,203	2,330	0,905	1,515
Vienti	38,751	48,336	61,450	66,604	61,814	41,199	41,822	71,595
Kauppatase	26,456	35,002	50,798	53,380	59,611	38,869	40,917	70,080
Volyymi	51,047	61,675	72,102	79,828	64,017	43,529	42,727	73,109
	1981	1982	1983					
Tuonti	1,283	2,249	1,871					
Vienti	58,918	65,302	74,781					
Kauppatase	57,635	63,053	72,910					
Volyymi	60,201	67,551	76,652					

Liite 14. Kenian vaihtosuhte vuosina 1957-1964. (Lähteet: DP 1966-70, 20)

1957	110	92	84
1958	106	85	80
1959	107	88	82
1960	110	88	80
1961	100	84	84
1962	104	82	79
1963	110	85	77
1964	110	86	78

Liite 15. Kenian vaihtosuhte vuosina 1965-1974. (Lähteet: SA 1965, 39; SA 1970, 64; SA 1975, 81.)

1964=100

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Tuontihinnat	102	102	102	103	105	109	120	130	150	247
Vientihinnat	99	93	93	95	96	105	101	107	127	168
Tuontimäärä	114	144	136	145	149	170	200	177	179	187
Vientimäärä	99	127	121	128	153	161	157	181	207	208

Liite 16. Kenian vaihtosuhte vuosina 1975-1983. (Lähteet: SA 1980, 80-81; SA 1984 78-79.)

1975-83 (1976=100)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Tuontihinnat	86	100	108	114	132	173	220	154	286
Vientihinnat	74	100	142	120	128	154	170	186	220
Vaihtosuhte	86	100	131	105	97	89	77	73	78
Tuontimäärä	104	100	122	142	116	133	104	91	80
Vientimäärä	94	100	104	96	94	97	92	89	85